

सुत्तनिपातो

राहुलसङ्घिञ्चानेन

आनन्दकोसल्लानेन

जगदीसकस्सपेन च

सम्पादितो

उत्तमभिक्षुना पकासितो

२४८१ बुद्धवच्छरे (1937 A. C.)

वीर सेवा मन्दिर
दिल्ली

क्रम संख्या

१२४२

काल नं०

२३४

४५७

खण्ड

सुत्तनिपातो

राहुलसङ्किञ्चानेन
आनन्दकोसल्लानेन
जगदीसकस्सपेन च
सम्पादितो

उत्तमभिक्षुना पकासितो

२४८१ बुद्धवच्छरे (1937 A. C.)

9252

प्राङ्निवेदनम्

पालिवाङ्मयस्य नागराक्षरे मुद्रणं अत्यपेक्षितमिति नाविदितचरं भारती-
येतिहासविदिषूणाम् । संस्कृतपालिभाषयोरतिसामीप्यादपि यत् परस्सहमेभ्यः
जिज्ञासुभ्यः संस्कृतज्ञेभ्यः पालिग्रन्थराश्यवगाहनं दुष्करमिव प्रतिभाति तत् लिपि-
भेदादेव । एतदर्थमयमस्माकमभिनवः प्रयासः । अत्र नूतना अपि पाठभेदाः निधेया
इत्यासीदस्माकं मनीषा परं कालात्ययभीत्याऽत्र प्रथमभागे धम्मपदादन्यत्र न तत्
कृतमभूत् । अधोऽटिप्पणीषु मन्निवेशिताः पाठभेदाः । प्रायः Pali Text Society
मुद्रितेभ्यो ग्रन्थेभ्य उद्धृताः ।

अर्थसाहाय्यं विना अस्मत्समीहितं हृदि निगूहितमेव स्यात् । तत्र भदन्तेन
उत्तमस्थविरेण साहाय्यं प्रदाय महदुपकृतमिति निवेदयति—

कार्तिकशुक्लैकादश्यां
२८८० बुद्धाब्दे

राहुलः सांकृत्यायनः
आनन्दः कौसल्यायनः
जगदीशः काश्यपश्च

सुत्त-सूची

	पिटृङ्को		पिटृङ्को
१—उरगवग्गो	१	२३—राहुल-सुत्तं	३४
१—उरग-सुत्तं	१	२४—वंगीस-सुत्तं	३५
२—धनिय-सुत्तं	२	२५—सम्मापरिब्बाजनिय- सुत्तं	३७
३—खग्विसाण-सुत्तं	४	२६—धम्मिक-सुत्तं	३८
४—कसिभारद्वाज-सुत्तं	७	३—महावग्गो	४२
५—चुन्द-सुत्तं	९	२७—पब्बज्जा-सुत्तं	४२
६—पराभव-सुत्तं	१०	२८—पधान-सुत्तं	४३
७—वसल-सुत्तं	१२	२९—सुभासित-सुत्तं	४५
८—मेत्त-सुत्तं	१५	३०—सुन्दरिक्कभारद्वाज-सुत्तं	४६
९—हेमवत-सुत्तं	१५	३१—माघ-सुत्तं	४९
१०—आळक्क-सुत्तं	१८	३२—सभिय-सुत्तं	५२
११—विजय-सुत्तं	१९	३३—सेल-सुत्तं	५७
१२—मुनि-सुत्तं	२०	३४—सल्ल-सुत्तं	६३
२—चूळवग्गो	२३	३५—वासेट्ठ-सुत्तं	६४
१३—रतन-सुत्तं	२३	३६—कोकालय-सुत्तं	७०
१४—आमगंध-सुत्तं	२४	३७—नाळक-सुत्तं	७३
१५—हिरि-सुत्तं	२६	३८—द्वयतानुपस्सना-सुत्तं	७७
१६—महामंगल-सुत्तं	२६	४—अट्ठकवग्गो	८४
१७—सूचिलोम-सुत्तं	२७	३९—काम-सुत्तं	८४
१८—धम्मवरिय-सुत्तं	२८	४०—गुहट्ठक-सुत्तं	८४
१९—ब्राह्मणधम्मिक-सुत्तं	२९	४१—बुट्ठट्ठक-सुत्तं	८५
२०—नावा-सुत्तं	३२	४२—सुद्धट्ठक-सुत्तं	८६
२१—किंसील-सुत्तं	३३	४३—परमट्ठक-सुत्तं	८७
२२—उठ्ठान-सुत्तं	३४		

	पिट्ठको		पिट्ठको
४४—जरा-सुत्तं	८८	५८—पुण्णकमाणवपुच्छा	१११
४५—तिस्समेत्तेय्य-सुत्तं	८९	५९—मेत्तगूमाणवपुच्छा	११२
४६—पसूर-सुत्तं	९०	६०—धोतकमाणवपुच्छा	११३
४७—मागन्धिय-सुत्तं	९१	६१—उपसीवमाणवपुच्छा	११४
४८—पुराभेद-सुत्तं	९३	६२—तन्वमाणवपुच्छा	११५
४९—कलहविवाद-सुत्तं	९४	६३—हेमकमाणवपुच्छा	११६
५०—बूळवियूह-सुत्तं	९६	६४—तोदेय्यमाणवपुच्छा	११७
५१—महावियूह-सुत्तं	९७	६५—कप्पमाणवपुच्छा	११७
५२—तुवट्टक-सुत्तं	९९	६६—जतुकण्णिमाणवपुच्छा	११८
५३—अत्तवण्ड-सुत्तं	१००	६७—भद्रावुधमाणवपुच्छा	११९
५४—सारिपुत्त-सुत्तं	१०२	६८—उदयमाणवपुच्छा	११९
५—पारायणवग्गो	१०५	६९—पोसालमाणवपुच्छा	१२०
५५—वत्थुगाथा	१०५	७०—मोघराजमाणवपुच्छा	१२०
५६—अजितमाणवपुच्छा	११०	७१—पिंगियमाणवपुच्छा	१२१
५७—तिस्समेत्तेय्यमाणवपुच्छा	११०	७२—पारायणसुत्तं	१२२

सुत्तनिपातो

उरगवग्गो

(१—उरग-सुत्तं १।१)

यो^१ उप्पत्तितं विन्नेति कोधं विसतं^२ सप्पविसंऽव ओसधेहि ।
सो भिक्खु जहाति ओरपारं उरगो जिण्णमिव तच्चं पुराणं ॥१॥
यो रागमुदच्छिदा असेसं भिसपुप्फंऽव सरोरुहं विगय्ह ।
सो भिक्खु जहाति ओरपारं उरगो जिण्णमिव तच्चं पुराणं ॥२॥
यो तण्हमुदच्छिदा असेसं सरित्तं सीघसरं विसोस^३यित्वा ।
सो भिक्खु जहाति ओरपारं उरगो जिण्णमिव तच्चं पुराणं ॥३॥
यो मानमुदब्बधी असेसं नल्लमेतुंऽव सुदुब्बलं महोघो ।
सो भिक्खु जहाति ओरपारं उरगो जिण्णमिव तच्चं पुराणं ॥४॥
यो ताज्झगमा भवेसु सारं विचिनं पुप्फमिव उदुंबरेसु ।
सो भिक्खु जहाति ओरपारं उरगो जिण्णमिव तच्चं पुराणं ॥५॥
यस्स! न्तरतो न सन्ति कोपा इति भवाभवत्तं च वीतिवत्तो ।
सो भिक्खु जहाति ओरपारं उरगो जिण्णमिव तच्चं पुराणं ॥६॥
यस्म वितक्का विधू^४पिता अज्झत्तं सुविकप्पिता असेसा ।
सो भिक्खु जहाति ओरपारं उरगो जिण्णमिव तच्चं पुराणं ॥७॥
यो नाच्च^५सारी न पच्चसारी सब्बं अच्च^६गमा इमं पपञ्चं ।
सो भिक्खु जहाति ओरपारं उरगो जिण्णमिव तच्चं पुराणं ॥८॥
यो नाच्चसारी न पच्चसारी सब्बं वितथमिदंऽति जत्त्वा लोके ।
सो भिक्खु जहाति ओरपारं उरगो जिण्णमिव तच्चं पुराणं ॥९॥

^१ C. यो वे. ^२ M. विसटं. ^३ C. विसेसयित्वा. ^४ M. विदुसिता.

^५ M.—नच्चसारि. ^६ M. अज्झ°.

यो नाच्चसारी न पच्चसारी सब्बं वितथमिदंइति वीतलोभो ।
 सो भिक्खु जहाति ओरपारं उरगो जिण्णमिव तच्चं पुराणं ॥१०॥
 यो नाच्चसारी न पच्चसारी सब्बं वितथमिदंइति वीतरागो ।
 सो भिक्खु जहाति ओरपारं उरगो जिण्णमिव तच्चं पुराणं ॥११॥
 यो नाच्चसारी न पच्चसारी सब्बं वितथमिदंइति वीतदोसो ।
 सो भिक्खु जहाति ओरपारं उरगो जिण्णमिव तच्चं पुराणं ॥१२॥
 यो नाच्चसारी न पच्चसारी सब्बं वितथमिदंइति वीतमोहो ।
 सो भिक्खु जहाति ओरपारं उरगो जिण्णमिव तच्चं पुराणं ॥१३॥
 यस्मानुसया न सन्ति केचि मूला अकुसला समूहतामे ।
 सो भिक्खु जहाति ओरपारं उरगो जिण्णमिव तच्चं पुराणं ॥१४॥
 यस्स द^१रथजा न सन्ति केचि ओरं आगमनाय पच्चयामे ।
 सो भिक्खु जहाति ओरपारं उरगो जिण्णमिव तच्चं पुराणं ॥१५॥
 यस्स वनथजा न सन्ति केचि विनिवन्धाय भवाय हेतुकप्पा ।
 सो भिक्खु जहाति ओरपारं उरगो जिण्णमिव तच्चं पुराणं ॥१६॥
 यो नीवरणे पहाय पंच अ^२निघो तिण्णकथं कथो विसल्लो ।
 सो भिक्खु जहाति ओरपारं उरगो जिण्णमिव तच्चं पुराणं ति ॥१७॥

उरगसुत्तं निट्ठितं ।

(२—धनिय-सुत्तं १।२)

पक्कोदनो दुद्ध^३ खीरोऽहमस्मि (इति धनियो गोपो ।) अनुतीरे महिया समानवासो ।
 छन्ना कुटि आहितो गिनि अथ चे पत्थ^४ यसी पवस्स देव ॥१॥
 अक्कोधनो विग^५ तखिलोऽहमस्मि (इति भगवा ।) अनुतीरे महियेकरत्तिवासो ।
 विवटा कुटि निब्बुतो गिनि अथ चे पत्थ^४ यसी पवस्स देव ॥२॥
 अंधकमकसा न विज्जरे (इति धनियो गोपो ।) कच्छे^६ रूळ्हतिणे चरन्ति गावो ।
 वुट्ठिंठिपि सहेय्युं आगतं अथ चे पत्थयसी पवस्स देव ॥३॥
 बद्धा हि भिमी^७ सुसंखताः (इति भगवा ।) तिण्णो पार^८ गतो विनेय्य ओघं ।
 अत्थो भिसिया न विज्जति अथ चे पत्थयसी पवस्स देव ॥४॥

^१ M. उरगजा.

^२ C., B. अनीघो.

^३ M. ° खीरो.

^४ M.

पत्थयसि.

^५ C. ° खील्लो.

^६ M. गच्छे.

^७ M. इभिसि.

^८ M.

°खाता.

^९ M. पारंगतो.

गोपी मम अस्सवा अलोला (इति धनियो गोपो ।) दीघरत्तं संवासिया मनापा ।
तस्सा न सुणामि किञ्चि पापं अथ चे पत्थयसी पवस्स देव ॥५॥

चित्तं मम अस्सवं विमुत्तं (इति भगवा ।) दीघर^१त्तं परिभावितं मुदन्तं ।
पापं पन मे न विज्जति अथ चे पत्थयसी पवस्स देव ॥६॥

अ^२त्तेवतनभतोऽहमस्मि (इति धनियो गोपो ।) पुत्ता च^३मे समानिया अरोगा ।
तेसं न सुणामि किञ्चि पापं अथ चे पत्थयसी पवस्स देव ॥७॥

नाऽहं^४ भतकोऽस्मि कस्सच्चि (इति भगवा ।) निब्बिट्ठेन चरामि सब्बलोके ।
अत्थो भनिया^५ न विज्जति अथ चे पत्थयसी पवस्स देव ॥८॥

अत्थि वसा अत्थि धेनुपा (इति धनियो गोपो ।) गोधरणियो पवेणि^६ योऽपि अत्थि ।
उसभोऽपि गवं^७पती च अत्थि अथ चे पत्थयसी पवस्स देव ॥९॥

नत्थि वसा नत्थि धेनुपा (इति भगवा ।) गोधरणियो पवेणियोऽपि नत्थि ।
उसभोऽपि गवंप^८तीध नत्थि अथ चे पत्थयसी पवस्स देव ॥१०॥

खीला^९ निखाता असंपवेधी (इति धनियो गोपो ।) दामा मुंजमया नवा मुसंठाना ।
न हि सक्खि^{१०}न्ति धेनुपाऽपि छेत्तुं अथ चे पत्थयसी पवस्स देव ॥११॥

उसभोरिव छेत्वा^{११} बंधनानि (इति भगवा ।) नागो पूतिलतंऽव दा^{१२}लयित्वा ।
नाऽहं पुन उपेस्सं^{१३} गब्भमेय्यं, अथ चे पत्थयसी पवस्स देव ॥१२॥

निन्नं च थलं च पूरयन्तो महामेघो पावस्सि तावदेव ।

मुत्वा देवस्स वस्सतो इममत्थं धनियो अभासथ ॥१३॥

लाभा वत नो अनप्पका ये मयं भगवन्तं अद्दसाम ।

सरणं तमुपेम चक्खुम सत्था नो हांहि तुवं महामुनि ॥१४॥

गोपी च अहं च अस्सवा ब्रह्मचरियं सुगते चरा^{१४}मसे ।

जातिमर^{१५}णस्स पारगा^{१६} दुक्खस्सन्तकरा भवामसे ॥१५॥

नन्दति पुत्तेहि पुत्तिमा (इति मारो पापिमा ।) गोमि^{१७}को गोहि तथेव नन्दति ।

उपधी हि नरस्स नन्दना न हि सो नन्दति यो निरूपधि ॥१६॥

^१ M. दि°. ^२ M. भटो. ^३ M. चेमे. ^४ M. भटको. ^५ M.

भटिया. बु० भटियाऽपि पि. ^६ M. पवेनियो. ^७ M. °ति. ^८ M. °ति च.

^९ C. खिळा. M. खिला. ^{१०} M. सक्खिस्सन्ति. ^{११} M. छेत्वा.

^{१२} C. दाळ०. M. पदालयित्वा. ^{१३} M. उपेय्यं. ^{१४} B. चरेमसे

इतिऽपि पाठं विकल्पेन्ति । ^{१५} M. जातिजरामरणस्स. ^{१६} M. ०गु.

^{१७} M. गोपियो, B. गोमियो.

सोचति पुत्तेहि पुत्तिमा (इति भगवा ।) गोमि^१को गोहि तथेव सोचति ।
उपधी हि नरस्स सोचना न हि सो सोचति यो निरूपधीति ॥१७॥

धनियसुत्तं निट्ठितं ।

(३—खग्गविसाण-सुत्तं १।३)

सब्बेसु भूतेसु निधाय दण्डं अविहेठयं^२ अञ्जतरं! पि तेसं ।
न पुत्तमिच्छेय्य कुतो सहायं एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥१॥
संसग्गजातस्स भव^३न्ति स्नेह, स्नेहान्वयं दुक्खमिदं पहीति ।
आदीनवं स्नेहजं पेक्खमानो एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥२॥
मित्ते सुहज्जे अनुकंपमानो हापेति अत्थं पटि^४वद्धचित्तो ।
एतं भयं सन्धवे पेक्खमानो एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥३॥
वंसो विसालोऽव^५ यथा विसत्तो पुत्तेसु दारेसु च या अपेक्खा^६ ।
वंसा^७कळीरोऽव असज्जमानो एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥४॥
मिगो अरञ्जमिह यथा अबद्धो पेनिच्छकं गच्छति गोचराय ।
विञ्जू^८ नरो सेरितं^९ पेक्खमानो एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥५॥
आमन्तना^{१०} होति सहायमज्जे वामे^{११} ठाने गमने चारिकाय ।
अ^{१२}नभिज्जितं सेरितं^९ पेक्खमानो एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥६॥
खिड्डा रती होति सहायमज्जे पुत्तेसु च विपुलं होति पेमं ।
पियविप्पयोगं विजिगुच्छमानो एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥७॥
चातुद्दिसो अप्पटिघो च होति सन्तुस्समानो इतरीतरेन ।
परिस्सयानं सहिता अछंभी^{१३} एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥८॥
दुस्संगहा पव्वजिताऽपि एके अथो गहट्ठा घरमावसन्ता ।
अप्पोस्सुक्को परपुत्तेसु हृत्वा एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥९॥

^१ M. गोपिको, गोपियो.

^२ N. अहेठयं.

^३ R. भवति स्नेहो.

^४ M. पटिबंधचित्तो.

^५ M. °च.

^६ C. अपेखा.

^७ C. °वलीरो

बु०—वंसकळीरो. M. वंसकलीरो. ^८ M. विञ्जू. ^९ निद्दे०—सेरिं तं.

^{१०} M. °न्तणा.

^{११} M. वासेय्यठाने.

^{१२} M. अनतिच्छित्तं, अनभिच्छित्तं.

^{१३} बु०—अच्छंभी.

ओरोपयित्वा गिहिव्यञ्जनानि संसीन^१पत्तो यथा कोविळारो ।
 छेत्वान वीरो^२ गिहिवंधनानि एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥१०॥
 सचे लभेथ निपकं सहायं सद्धिचरं साधुविहारि^३ धीरं ।
 अभिभुय्य सब्बानि परिस्सयानि चरेय्य तेनत्तमनो सतीमा ॥११॥
 नोचे लभेथ निपकं सहायं सद्धिं चरं साधुविहारि धीरं ।
 राजाऽव रट्ठं विजितं पहाय एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥१२॥
 अद्धा पसंसाम सहायसंपदं, सेट्ठा समा सेवितब्बा सहाया ।
 एते अलद्धा अनवज्जभोजी^४ एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥१३॥
 दिस्वा सुवण्णस्स पभस्सरानि कम्ममारपुत्तेन मुनिट्ठितानि ।
 संघट्टमा^५ नानि दुवे भुजास्मि एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥१४॥
 एवं दुतियेन^६ सहा^७ मम! स्म वाचाभिलापो अभिसज्जना वा ।
 एतं भयं आर्यानि पेक्खमानो एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥१५॥
 कामा हि चित्रा मधुरा मनोरमा विरूपरूपेन मथेन्ति चित्तं ।
 आदीनवं कामगुणेसु दिस्वा एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥१६॥
 ईती^८ च गण्डो च उपह्वो च रोगो च सल्लं च भयं च मेऽत्तं ।
 एतं भयं कामगुणेसु दिस्वा एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥१७॥
 सीतं च उण्हं च खुदं^९ पिपामं वातातपे डंमसिरिस्सपे च ।
 सट्ठ्यानि पेतानि अभिसंभवित्वा एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥१८॥
 नागोऽव यूथानि विवज्जयित्वा संजातखन्धो पटुमी उळारो ।
 यथाभिरन्तं विहरे^{१०} अरञ्जे एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥१९॥
 अट्टान^{११} तं संगणिकारतस्स यं फस्सये^{१२} सामायिकं^{१३} विमुत्ति ।
 आदिच्चबंधुस्स वचो निम्मम एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥२०॥
 दिट्ठिविसूकानि^{१४} उपात्तिवत्तो पत्तो नियामं पटिलद्धमग्गो ।
 उप्पन्नञ्जा^{१५} णोऽभिह् अतञ्जनेय्यो एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥२१॥
 निल्लोलुपो निक्कुट्ठो निप्पिपासो निम्मक्खो निद्धन्तकसावमोहो ।
 निरासयो^{१६} सब्बलोके भवित्वा एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥२२॥

^१ M. संभिर्रं, संच्छिर्रं. ^२ M. धीरो. ^३ बु०-°रि. ^४ M. °जि.

^५ निहे०-संघट्टयन्तानि. ^६ निहे०-दुतीयेन. ^७ M. सह. ^८ M. ईति.

^९ M. खुदं. ^{१०} M. विहरं. ^{११} M. अट्टानं. ^{१२} M. यं स्सये.प नि०-
 (Franke). ^{१३} M. सामायिकं, सामायिकं. ^{१४} M. फु०-°विमुकानि.

^{१५} M. °णऽभिह्. ^{१६} निहे०-निराससो.

पापं सहायं परिवज्जयेथ अनत्थदस्सि विसमे निविट्ठं ।
 सयं न सेवे पसुतं पमत्तं एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥२३॥
 बहुस्सुतं धम्मधरं भजेथ मित्तं उळारं पटिभानवन्तं ।
 अञ्जाय अत्थानि विनेय्य कंखं एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥२४॥
 खिड्डुं रतिं^१ कामसुखं च लोके अनलंकरित्वा अनपेक्खमानो ।
 विभूसनट्ठाना^२ विरतो सच्चवादी एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥२५॥
 पुत्तं च दारं पितरं च मातरं धनानि धञ्जानि च बंधवा^३नि ।
 हित्वान कामानि यथो^४धिकानि एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥२६॥
 संगो एसो परित्तमेत्थ सोख्यं अप्पज्सादो दुक्खमेत्थ भिय्यो ।
 गळ^५ एसो इति जत्वा मुतीमा^६ एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥२७॥
 संदाल^७यित्वा संयोजनानि ^८जालंज्व भेत्वा सलिलम्बुचारी ।
 अग्गीव दद्धं अनिवत्तमानो एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥२८॥
 ओक्खित्तचक्खु^९ न च पादलोलो गुत्तिन्द्रियो रक्खित्तमानसानो ।
 अनवस्सुतो अपरिड्ढ्हमानो एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥२९॥
 ओहारयित्वा गिहिव्यञ्जनानि संछिन्नपत्तो^{१०} यथा पारिच्छत्तो ।
 कासायवत्थो अभिनिक्खमित्वा एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥३०॥
 रसेमु गेधं अकरं अलोळो अनञ्जापोमी सपदानचारी ।
 कुले कुले अप्पटिवद्धचित्तो एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥३१॥
 पहाय पंचावरणानि चेतसो उपक्किलेमे व्यपनुज्ज^{११} सब्बे ।
 अनिस्सितो छेत्वा सिनेहदोसं^{१२} एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥३२॥
 विपिट्ठिकत्वान सुखं दुखं^{१३} च पुब्बेज्व च सोमनदोमनस्सं^{१४} ।
 लद्धानुपेक्खं समथं विमुद्धं एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥३३॥
 आरद्धविरियो परमत्थपत्तिया अलीनचित्तो अकुसीतवृत्ति ।
 दळ्हनिक्कमो थामवलूपपन्नो एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥३४॥

^१ M. खिड्डारति. ^२ निट्ठे०—विभूसठाना. ^३ R. बंधवानि च.

^४ M. यतोधिकानि (द्र० M.I. ३७ ^२note). ^५ C. गलो, M. गण्डो, गण्डो. ^६ निट्ठे०—मुतिमा. ^७ M. पदालयित्वा. Fsb. Nid. सन्दालयित्वा.

^८ C. जालं भेत्वा, M. जालं भित्वा, जालंज्व भित्वा. ^९ R. ०चक्खू.

^{१०} C. संछन्न०. ^{११} निट्ठे०—व्य०. ^{१२} बु०—म०—स्नेहं. ^{१३} M. दुक्खं.

^{१४} M. बु०—सोमनस्सदोमनस्सं.

पटिसल्लानं ज्ञानमरिञ्चमानो धम्मेषु निच्चं अनुधम्मचारी ।
 आदीनवं सम्मसिता भवेसु एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥३५॥
 तण्हक्खयं पत्थयं अप्पमत्तो अनेलमूगो सुतवा सतीमा ।
 संखातधम्मो नियतो पधानवा एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥३६॥
 सीहोऽव सद्देषु असन्तसन्तो वातोऽव जालम्हि असज्जमानो ।
 पदुमंऽव तोयेन अलिप्पमानो^१ एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥३७॥
 सीहो यथा दाठबली पसय्ह राजा मिगानं अभिभुय्यचारी ।
 सेवथ पन्तानि सेनासनानि एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥३८॥
 मत्तं उपेक्खं करुणं विर्मुत्तं आसेवमानो मुदितं च काले ।
 सब्बेन लोकेन अविहज्जमानो एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥३९॥
 रागं च दोमं च पहाय मोहं मंदा^२लयित्वा मंयोजनानि ।
 असन्तसं जीवितसंखयम्हि एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥४०॥
 भजन्ति सेवन्ति च कारणत्था^३ निक्कारणा दुल्लभा अज्ज मित्ता ।
 अत्तट्ठपञ्चा^४ अमुची^५ मनुस्सा एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥४१॥

खग्गविसाणसुत्तं निद्वितं ।

(४--- कसिभारद्वाज-सुत्तं ११४)

एवं मे सुत्तं । एकं समयं भगवा मगधेषु विहरति दक्खिणागिरिस्मिं
 एकनाळायं ब्राह्मणगामे । तेन खो पन समयेन कसिभारद्वाजस्स ब्राह्मणस्स पञ्च-
 मत्तानि नड्गलसतानि पयुत्तानि ह्ठान्ति वप्पकाले । अथ खो भगवा पुट्टवण्हममयं
 निवामेत्वा पत्तचीवरमादाय येन कसिभारद्वाजस्स ब्राह्मणस्स कम्मन्तो तेनुपसं-
 कमि । तेन खो पन समयेन कसिभारद्वाजस्स ब्राह्मणस्स परिवेसता वत्तति ।
 अथ खो भगवा येन परिवेसता तेनुपसंकमि, उपसंकमित्वा एकमन्तं अट्ठासि ।
 अट्ठासा खो कसिभारद्वाजो ब्राह्मणो भगवन्तं पिण्डाय ठितं । दिस्वान भगवन्तं
 एतदवोच-अहं खो समण ! कसामि च वपामि च, कसित्वा च वपित्वा च भुञ्जामि ;
 त्वंऽपि समण कसस्सु च वपस्सु च, कसित्वा च वपित्वा च भुञ्जस्सूति ।

अहंऽपि खो ब्राह्मण कसामि च वपामि च, कसित्वा च वपित्वा च भुञ्जामीति ।

^१ C, M. अलिप^० (द्र० २१५). ^२ M. पदालयित्वान, Fsb.
 संदालयित्वान. ^३ M. ०त्ता. ^४ M. अत्तत्थ०. ^५ निहे०-अमुचि मनुस्सा.

न खो पन मयं पस्साम भोतो गोतमस्स युगं वा नंगलं वा फालं वा पाचनं वा बलिवद्दे वा, अथ च पन भवं गोतमो एवं आह् अहंऽपि खो ब्राह्मण कसामि च वपामि च कसित्वा च वपित्वा च भुञ्जामीति ।

अथ खो कसिभारद्वाजो ब्राह्मणो भगवन्तं गाथाय अञ्जभामि—

कस्सको पटिजानासि न च पस्साम ते कसि ।

कसिं नो पुच्छितो ब्रूहि यथा जानेमु ते कसि ॥१॥

सद्धा बीजं तपो वुट्ठि पञ्जा मे युगनंगलं ।

हिरि ईसा मनो योत्तं सति मे फालपाचनं ॥२॥

कायगुत्तो वचीगुत्तो आहारे उदरे यतो ।

सच्चं करोमि निदानं सोरच्चं मे पमोचनं ॥३॥

विरियं मे धुरधोरय्हं^१ योगक्खेमाधिवाहनं ।

गच्छति अनिवत्तन्तं यत्थ गन्त्वा न सोचति ॥४॥

एवमेसा कमी कट्टा सा होति अमतप्फला ।

एतं कसिं कसित्वान सव्वदुक्खा पमुच्चतीति ॥५॥

अथ खो कसिभारद्वाजो ब्राह्मणो महतिया कंसपातिया पायासं वड्ढेत्वा भगवतो उपनामेसि—भुञ्जतु भवं गोतमो पायासं, कस्सको भवं, यं हि भवं गोतमो अमतफलं कसिं कसतीति—

गाथाभिगीतं मे अभोजनेय्यं । संपस्सतं ब्राह्मण नेस धम्मो ।

गाथाभिगीतं पनुदन्ति बुद्धा । धम्मं सति ब्राह्मण वुत्तिरेमा ॥६॥

अञ्जेन च केवलिनं महेसि । खीणामवं कुक्कुच्चवूपसन्तं ।

अन्नेन पानेन उपट्टहस्सु । खेतं हि तं पुञ्जापेक्खस्स होतीति ॥७॥

अथ कस्स चाहं भो गोतम इमं पायासं दम्मीति । न खोऽहं तं ब्राह्मण पस्सामि सदेवके लोके समारके सब्रह्मके सस्समणब्राह्मणिया पजाय सदेवमनुस्साय यस्स सो पायासो भुत्तो सम्मा परिणामं गच्छेय्य, अञ्जात्र तथागतस्स वा तथागतसावकस्स वा; तेन हि त्वं ब्राह्मण तं पायासं अप्पहरित्ते वा छड्ढेहि, अप्पाणके वा उदके ओपिलापेहीति । अथ खो कसिभारद्वाजो ब्राह्मणो तं पायासं अप्पाणके उदके ओपिलापेसीति । अथ खो सो पायासो उदके पक्खित्तो चिच्चिटायति चिट्ठिचिटायति सन्धूपायति सम्पधूपायति । सेय्यथापि नाम फालो दिवससन्तत्तो उदके पक्खित्तो चिच्चिटायति चिट्ठिचिटायति सन्धूपायति सम्पधूपा-

यति, एवमेव सो पायासो उदके पक्खित्तो चिच्चिटायति चिट्ठिचिटायति सन्धूपायति सम्पधूपायति। अथ खो कसिभारद्वाजो ब्राह्मणो संविग्गो लोमहट्टजातो येन भगवा तेनुपसंकमि, उपसंकमित्वा भगवतो पादेसु सिरसा निपत्तित्वा भगवन्तं एतदवोच—अभिव्वकन्तं भो गोतम, अभिव्वकन्तं भो गोतम, सेय्यथापि भो गोतम निक्कुज्जितं वा उक्कुज्जेय्य, पटिच्छन्नं वा विवरेय्य, मूळहस्सवा मग्गं आचिक्खेय्य, अन्धकारे वा तेलपज्जोतं धारेय्य चक्खुमन्तो रूपानि दक्खिन्तीति, एवमेवं भोता गोतमेन अनेकपरियायेन धम्मो पकासितो। एसाहं भगवन्तं गोतमं सरणं गच्छामि धम्मं च भिक्खुसंघं च। लभेय्याहं भोतो गोतमस्स सन्तिके पब्बज्जं, लभेय्यं उपसंपदंति। अलत्थ खो कसिभारद्वाजो ब्राह्मणो भगवतो सन्तिके पब्बज्जं, अलत्थ उपसंपदं। अचिरूपसम्पन्नो खो पनायस्मा भारद्वाजो एको वूपकट्ठो अप्पमत्तो आतापी पहित्तो विहरन्तो न चिरस्मेव यस्सत्थाय कुलपुत्ता सम्मदेव अगारस्सा अनगारियं पब्बजन्ति तदनुत्तरं ब्रह्मचरियपरियोसानं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसंपज्ज विहासि, खीणा जाति, वुमितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्थत्तायाति अब्भञ्जामि। अञ्जतरो च खो पनायस्मा भारद्वाजो अरहंतं अहोसीति।

कसिभारद्वाजमुत्तं निवृत्तं ।

(५—चुन्द-सुतं १५)

पुच्छामि मुनिं पहूतपञ्चं (इति चुन्दा कम्मरपुत्तो) बुद्धं धम्मस्सामि वातनण्हं ।

दिपदुत्तमं^१ सारथीनं पवरं । कति लोके समणा तदिघ ब्रूहि ॥१॥

चतुरो समणा न पञ्चमत्थि^२ (चुन्दाति भगवा) ते ते आविकरोमि सक्खिपुट्ठो ।

मग्गजिनो मग्गदेसको च मग्गे जीवति यो च मग्ग दूसी ॥२॥

कं मग्गजिनं वदन्ति बुद्धा (इति चुन्दो कम्मरपुत्तो) मग्गक्खायी^३ कथं अनुत्थो होति ।

मग्गे जीवति मे ब्रूहि पुट्ठो अथ मे आविकरोहि मग्गदूसि ॥३॥

^१ M. द्विपदुत्तमं.

^२ R. पञ्चमोऽत्थि.

^३ R. मग्गज्जायी.

यो तिण्णकथं कथो विसल्लो निब्बाणाभिरतो अनानुगिद्धो^१ ।
 लोकस्स सदेवकस्स नेता तादिं मग्गजिनं वदन्ति बुद्धा ॥४॥
 परमं परमंऽति योऽध जत्वा अक्खाति विभजति इधेव धम्मं ।
 त कंखच्छिदं मुनिं अनेजं दुतियं भिक्खुनमाहु मग्गदेसिं ॥५॥
 यो धम्मपदे सुदेसिते मग्गे जीवति संयतो^२ सतीमा ।
 अनवज्जपदानि सेवमानो ततियं भिक्खुनमाहु मग्गजीवि ॥६॥
 छदं कत्वान सुब्बतानं पक्खन्दि कुलदूसको पग्गम्भो ।
 मायावी असञ्जतो पलापो पतिरूपेण चरं स मग्गदूसी ॥७॥
 एते च पटिविज्झि यो गहट्ठो सुतवा अरियसावको सपञ्जो ।
 सब्बे नेतादिसाऽति जत्वा इति दिस्वा न हारोपति तस्स सद्धा ।
 कथं हि दट्ठेन असंपदुट्ठं मुद्धं अमुद्धेन ममं करेय्यानि ॥८॥

चुन्वसुत्तं निट्ठितं ।

(६—पराभव-सुत्तं १।६)

एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनार्थापण्डिकस्स आरामे । अथ खो अञ्जतरा देवता अभिक्कन्ताय रत्तिया अभिक्कन्तवण्णा केवलकण्णं जेतवनं ओभामेत्वा येन भगवा तेनुपसंक्रामि । उपसंक्रामित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठासि । एकमन्तं टिना खो सा देवता भगवन्तं गाथाय अज्झभासि—

पराभवन्तं पुरिसं मयं पुच्छाम गीतमं ।
 भगवन्तं प्पुट्ठुमागम्म किं पराभवतो मुखं ॥१॥
 सुविजानो भवं होति सुविजानो पराभवो ।
 धम्मकामो भवं होति धम्मदेस्सी पराभवो ॥२॥
 इति हेतं विजानाम पठमो सो पराभवो ।
 दुतियं भगवा ब्रूहि किं पराभवतो मुखं ॥३॥
 असन्तस्स पिया होन्ति सन्ते न कुरुते पियं ।
 असतं धम्मं रोचेति तं पराभवतो मुखं ॥४॥

^१ C. अननुगिद्धो.

^२ R., C. सञ्जतो.

इति हेतं विजानाम दुतियो सो पराभवो ।
 ततियं भगवा ब्रूहि किं पराभवतो मुखं ॥५॥
 निदासीली सभासीली अनुदुता च यो नरो ।
 अलसो कोधपञ्जाणो तं पराभवतो मुखं ॥६॥
 इति हेतं विजानाम ततियो सो पराभवो ।
 चतुर्थं भगवा ब्रूहि किं पराभवतो मुखं ॥७॥
 यो मातरं वा पितरं वा जिण्णकं गतयोब्बनं
 पहु^१ सन्तो न भरति तं पराभवतो मुखं ॥८॥
 इति हेतं विजानाम चतुर्थो सो पराभवो ।
 पञ्चमं भगवा ब्रूहि किं पराभवतो मुखं ॥९॥
 यो ब्राह्मणं वा समणं वा अञ्जं वा पि वनिब्बकं ।
 मुसावादेन वञ्चेति तं पराभवतो मुखं ॥१०॥
 इति हेतं विजानाम पञ्चमो सो पराभवो ।
 छट्ठमं भगवा ब्रूहि किं पराभवतो मुखं ॥११॥
 पहतवित्तो पुरिसो सहिरञ्जो सभोजनो ।
 एको भुञ्जति सादूनि तं पराभवतो मुखं ॥१२॥
 इति हेतं विजानाम छट्ठमो सो पराभवो ।
 सत्तमं भगवा ब्रूहि किं पराभवतो मुखं ॥१३॥
 जातिथद्धो धनत्थद्धो गोत्तत्थद्धो च यो नरो ।
 सं जातिं अतिमञ्जेति तं पराभवतो मुखं ॥१४॥
 इति हेतं विजानाम सत्तमो सो पराभवो ।
 अट्ठमं भगवा ब्रूहि किं पराभवतो मुखं ॥१५॥
 इत्थिधुत्तो सुराधुत्तो अक्खधुत्तो च यो नरो ।
 लद्धं लद्धं विनासेति तं पराभवतो मुखं ॥१६॥
 इति हेतं विजानाम अट्ठमो सो पराभवो ।
 नवमं भगवा ब्रूहि किं पराभवतो मुखं ॥१७॥
 सेहि दारेहिऽसन्तुट्ठो^२ वेसियासु पदिस्सति ।
 दिस्सति परदारेसु तं पराभवतो मुखं ॥१८॥
 इति हेतं विजानाम नवमो सो पराभवो ।
 दसमं भगवा ब्रूहि किं पराभवतो मुखं ॥१९॥

१ R. पहु.

२ M. दारेहणं. C. संतुट्ठो.

अतीतयोन्वनो पोसो आनेति तिबस्त्थनि ।

तस्सा इस्सा न सुपति तं पराभवतो मुखं ॥२०॥

इति हेतं विजानाम दसमो सो पराभवो ।

एकादसमं भगवा ब्रूहि किं पराभवतो मुखं ॥२१॥

इत्थिसोण्ड विकिरणि पुरिसं वाऽपि तादिसं ।

इस्सरियस्मि ठापेति तं पराभवतो मुखं ॥२२॥

इति हेतं विजानाम एकादसमो सो पराभवो ।

द्वादसमं भगवा ब्रूहि किं पराभवतो मुखं ॥२३॥

अप्पभोगो महातण्हो खत्तिये जायते कुले ॥

सोऽध रज्जं पत्थयति तं पराभवतो मुखं ॥२४॥

एते पराभवे लोके पण्डितो समवेक्खिय ।

अरियो दस्सनसंपन्नो स लोकं भजते सिवंजति ॥२५॥

पराभवमुत्तं निट्ठितं ।

(७—वसल-सुत्तं १।७)

एवं मे सुत्तं । एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्ड-
कस्स आरामे । अथ खो भगवा पुत्रण्हसमयं निवासित्वा पत्तचीवरमादाय
सावत्थियं पिण्डाय पाविसि । तेन खो पन समयेन अग्गिकभारद्वाजस्स ब्राह्मणस्स
निवेसने अग्गिपज्जलितो होति, आट्टति तग्गहिता । अथ खो भगवा सावत्थियं
सपदानं पिण्डाय चरमानो येन अग्गिकभारद्वाजस्स ब्राह्मणस्स निवेसनं तेनुपर्यं-
कमि । अट्टसा खो अग्गिकभारद्वाजो ब्राह्मणो भगवन्तं दूरतोऽव आगच्छन्तं ।
दिस्वान भगवन्तं एतदवोच—तत्रेव मुण्डक, तत्रेव समणक, तत्रेव वसलक तिट्ठा-
हीति । एवं वुत्ते भगवा अग्गिकभारद्वाजं ब्राह्मणं एतदवोच—जानामि पन त्वं
ब्राह्मण वसलं वा वसलकरणे वा धम्मंजति । न ख्वाहं भो गोतम जानामि वसलं
वा वसलकरणे वा धम्मं । साधु मे भवं गोतमो तथा धम्मं देसेतु, यथाऽहं जानेय्यं
वसलं वा वसलकरणे वा धम्मंजति । तेन हि ब्राह्मण सुणाहि, साधुकं मनसि
करोहि, भासिस्सामीति । एवं भोजति खो अग्गिकभारद्वाजो ब्राह्मणो भगवतो
पच्चस्सोसि । भगवा एतदवोच—

कोधनो उपनाही च पापमक्खी च यो नरो ।

विपन्नदिट्ठी मायावी तं जञ्जा वसलो इति ॥१॥

एकजं वा द्विजं वाऽपि योऽध पाणं विहिंसति ।
 यस्स पाणे दया नत्थि तं जञ्जा वसलो इति ॥२॥
 यो हन्ति परिरुन्धति गामानि निगमानि च ।
 निग्गाहको समञ्जातो तं जञ्जा वसलो इति ॥३॥
 गामे वा यदि वा रञ्जे यं परेसं ममायितं ।
 थेय्या अदिन्नं आदियति तं जञ्जा वसलो इति ॥४॥
 यो ह्वे इणमादाय चुज्जमानो पलायति ।
 न हि ते इणमत्थीति तं जञ्जा वसलो इति ॥५॥
 यो वे किञ्चिक्खकम्यता पन्थास्मि वजतं जनं ।
 हन्त्वा किञ्चिक्खमादेति तं जञ्जा वसलो इति ॥६॥
 यो अत्तहेतु परहेतु धनहेतु च यो नरो ।
 सक्खिपुट्टो मुसा ब्रूति तं जञ्जा वसलो इति ॥७॥
 यो ज्ञातीनं सखानं वा दारेसु पटिदिस्सति ।
 सहसा संपियेन वा तं जञ्जा वसलो इति ॥८॥
 यो मातरं वा पितरं वा जिण्णकं गतयोब्बनं ।
 पहु सन्तो न भरति तं जञ्जा वसलो इति ॥९॥
 यो मातरं वा पितरं वा भातरं भगिनिं सम् ।
 हन्ति रोसेति वाचाय तं जञ्जा वसलो इति ॥१०॥
 यो अत्थं पुच्छतो सन्तो अनत्थमनुसासति ।
 पटिच्छन्नेन मन्तेति तं जञ्जा वसलो इति ॥११॥
 यो क्त्वा पापकं कम्मं मा मं जञ्जाऽति इच्छति ।
 यो पटिच्छन्नकम्मन्तो तं जञ्जा वसलो इति ॥१२॥
 यो वे परकुलं गत्वा भुत्वान सुचिभोजनं ।
 आगतं न पटिपूजेति तं जञ्जा वसलो इति ॥१३॥
 यो ब्राह्मणं वा समणं वा अञ्जं वाऽपि वनिब्बकं ।
 मुसावादेन वञ्चेति तं जञ्जा वसलो इति ॥१४॥
 यो ब्राह्मणं वा समणं वा भत्तकाले उपट्ठिते ।
 रोसेति वाचा न च देति तं जञ्जा वसलो इति ॥१५॥
 असतं^१ योऽध पन्नूति मोहेन पल्लिगुण्ठितो^२ ।
 किञ्चिक्खं निजिगिसानो तं जञ्जा वसलो इति ॥१६॥

^१ B. असन्तं. ^२ M. पल्लिगुण्ठितो.

यो चत्तानं समुक्कसे परं चमवजानति ।
 निहीनो मेन मानेन तं जञ्जा वसलो इति ॥१७॥
 रोसको कदरियो च पापिच्छो मच्छरी सटो ।
 अहिरिको अनोत्तप्पी तं जञ्जा वसलो इति ॥१८॥
 यो बुद्धं परिभासति अथवा तस्स सावकं ।
 परिव्वाजं गहट्टं वा तं जञ्जा वसलो इति ॥१९॥
 यो वे अनरहा सन्तो अरहं पटिजानति ।
 चोरो सब्रह्मके लोके एस खो वसलाधमो ।
 एते खो वसला वुत्ता मया वो ये पकासिता ॥२०॥
 न जच्चा वसलो होति न जच्चा होति ब्राह्मणो ।
 कम्मुना वसलो होति कम्मुना होति ब्राह्मणो ॥२१॥
 तदमिनाज्जिपि जानाथ यथा मेऽदं निदस्सनं ।
 चण्डालपुत्तो सोपाको मातङ्गो इति विस्सुतो ॥२२॥
 सो यसं परमं पत्तो मातङ्गो यं सुदुल्लभं ।
 आगञ्छुं तस्सुपट्ठानं खत्तिया ब्राह्मणा बहू ॥२३॥
 सो देवयानमारुह्ण विरजं सो महापथं ।
 कामरागं विराजेत्वा ब्रह्मलोकूपगो अहु ।
 न नं जाति निवारेसि ब्रह्मलोकूपपत्तिया ॥२४॥
 अज्जायककुले जाता^१ ब्राह्मणा मन्तवन्धुनो ।
 ते च पापेसु कम्मेषु अभिण्हमुपदिस्सरे ॥२५॥
 दिट्ठेव धम्मं गारय्हा संपराये च दुग्गाति ।
 न ते जाति निवारेति दुग्गच्चा गरहाय वा ॥२६॥
 न जच्चा वसलो होति न जच्चा होति ब्राह्मणो ।
 कम्मुना वसलो होति कम्मुना होति ब्राह्मणोऽति ॥२७॥

एवं वुत्ते अग्गिकभारद्वाजो ब्राह्मणो भगवन्तं एतदवोच—अभिवकन्तं भो
 गोतम... पे०... धम्मं च भिक्खुसंघं च । उपासकं मं भवं गोतमो धारेतु
 अज्जतगे पाणुपेतं सरणं गतंति ।

१ B. 'अज्जायका कुले जाता' इत्यपि पाठः.

(८—मेत्त-सुत्तं १।८)

करणीयमत्थकुसलेन यं तं सन्तं पदं अभिसमेच्च ।
 सक्को उजू च सूजू च सुवचो चस्स मुदु अनतिमानी ॥१॥
 सन्तुस्सको च सुभरो च अप्पकिच्चो च सल्लहुकवृत्ति ।
 सन्तिन्द्रियो च निपको च अप्पगब्भो कुलेसु अननुगिद्धो ॥२॥
 न च खुद्दं समाचरे किञ्चि येन विञ्जू परे उपवदेयुं ।
 सुखिनो वा खेमिनो होन्तु सब्बे सत्ता भवन्तु सुखितत्ता ॥३॥
 यं केचि पाणभूतत्थि तसा वा थावरा वा अनवसेसा ।
 दीघा वा ये महन्ता वा मज्झिमा रस्सकाऽणुकथूला ॥४॥
 दिट्ठा वा येव^१ अदिट्ठा ये च दूरे वसन्ति अविदूरे ।
 भूता वा संभवेसी वा सब्बे सत्ता भवन्ति सुखितत्ता ॥५॥
 न परो परं निकुब्बेथ नातिमञ्ज्जेथ कत्थचि नं कञ्चि
 व्यारोमना पटिघसञ्जा नाञ्जामञ्जाम्म दुक्खमिच्छेय्य ॥६॥
 माता यथा नियं पुत्तं आयुसा एकपुत्तमनुरक्खे ।
 एवंऽपि सब्बभूतेसु मानसं भावये अपरिमाणं ॥७॥
 मेत्तं च सब्बलोकस्मि मानसं भावये अपरिमाणं ।
 उद्धं अधो च तिरियं च असंवाधं अवेरं असपत्तं ॥८॥
 तिट्ठं चरं निमित्तो वा सयानो वा यावतस्स विगतमिद्धो ।
 एतं सति अधिट्ठेय्य ब्रह्ममेत्तं विहारं इधमाहु ॥९॥
 दिट्ठिं च अनुपगम्म सीलवा दस्सनेन संपन्नो ।
 कामेसु विनेय्य^२ गेधं न हि जानु गब्भमेय्यं पुनरेतीति ॥१०॥

मेत्तसुत्तं निट्ठितं ।

(९—हेमवत-सुत्तं १।९)

अज्ज पण्णरसो उपोसथो (इति सातागिरो यक्खो) दिव्या रत्ति उपट्ठिता ।
 अनोमनामं सत्थारं हन्द पस्साम गोतमं ॥१॥
 कच्चि मनो सुपणिहितो (इति हेमवतो यक्खो) सब्बभूतेसु तादिनो ।
 कच्चि इट्ठे अनिट्ठे च संकप्पस्स वसीकता ॥२॥

^१ M. ये च अविट्ठा.

^२ N., M. विनय.

मनो चस्स सुपणिहितो (इति सातागिरो यक्खो) सब्बभूतेसु तादिनो ।
 अथो इट्ठे अनिट्ठे च संकप्पस्स वसीकता ॥३॥
 कच्चि अदिन्नं नादियति (इति हेमवतो यक्खो) कच्चि पाणेसु सञ्जतो ।
 कच्चि आरा पमादम्हा कच्चि ज्ञानं न रिञ्चति ॥४॥
 न सो अदिन्नं आदियति (इति सातागिरो यक्खो) अथो पाणेसु सञ्जतो ।
 अथो आरा पमादम्हा बुद्धो ज्ञानं न रिञ्चति ॥५॥
 कच्चि मुसा न भणति (इति हेमवतो यक्खो) कच्चि न खीणव्य^१प्यथो ।
 कच्चि वेभूतियं नाह कच्चि सम्पं न भासति ॥६॥
 मुसा च सो न भणति (इति सातागिरो यक्खो) अथो न खीणव्यप्यथो ।
 अथो वेभूतियं नाह मन्ता अत्थं सो भासति ॥७॥
 कच्चि न रज्जति कामेसु (इति हेमवतो यक्खो) कच्चि चित्तं अनाविदं ।
 कच्चि मोहं अतिककन्तो कच्चि धम्मेसु चक्खुमा ॥८॥
 न सो रज्जति कामेसु (इति सातागिरो यक्खो) अथो चित्तं अनाविदं ।
 सब्बं मोहं अतिककन्तो बुद्धो धम्मेसु चक्खुमा ॥९॥
 कच्चि विज्जाय संपन्नो (इति हेमवतो यक्खो) कच्चि संमुद्धचारणो ।
 कच्चिऽस्स आसवा खीणा कच्चि नत्थि पुनव्भवो ॥१०॥
 विज्जाय चैव^२ संपन्नो (इति सातागिरो यक्खो) अथो संमुद्धचारणो ।
 सब्बस्स आसवा खीणा नत्थि तस्स पुनव्भवो ॥११॥
 संपन्नं मुनिनो चित्तं कम्मना व्यप्यथेन च ।
 विज्जाचरणसंपन्नं धम्मतो नं पसंससि ॥११ (अ) ॥
 संपन्नं मुनिनो चित्तं कम्मना व्यप्यथेन च ।
 विज्जाचरणसंपन्नं धम्मतो अनुमोदसि ॥११ (आ) ॥
 संपन्नं मुनिनो चित्तं कम्मना व्यप्यथेन च ।
 विज्जाचरणसंपन्नं हन्द पस्साम गोतमं ॥१२॥
 एणिजंघं किसं धीरं अप्पाहारं अलोलुपं ।
 मुनिं वनस्मि ज्ञायन्तं एहि पस्साम गोतमं ॥१३॥
 सीहंस्वेकचरं नागं कामेसु अनपेक्खिवं ।
 उपसंकम्म पुच्छाम मच्चुपासा पमोचनं ॥१४॥
 अक्खातारं पवत्तारं सब्बधम्मान पारगुं ।
 बुद्धं वेरभयातीतं मयं पुच्छाम गोतमं ॥१५॥

^१ B. 'नाखीणव्यप्यथो' इत्यपि.

^२ R. विज्जायमेव.

किस्मि लोको समुपपन्नो (इति हेमवतो यक्वो) किस्मि कुञ्चति मन्थवं ।
 किस्म लोको उपादाय किस्मि लोको विहञ्जति ॥१६॥
 छस्मु^१ लोको समुपपन्नो (हेमवताति भगवा) छस्मु^१ कुञ्चति मन्थवं ।
 छन्नमेव उपादाय छस्मु^१ लोको विहञ्जति ॥१७॥
 कतमं तं उपादानं एत्थ लोको विहञ्जति ।
 निय्यानं पुच्छतो ब्रूहि कथं दुक्खा पमुच्चति ॥१८॥
 पंच कामगुणा लोके मनोल्लटा पमोदिता ।
 एत्थ छन्दं विराजेत्वा एवं दुक्खा पमुच्चति ॥१९॥
 एतं लोकस्स निय्यानं अक्खानं वो यथानथं ।
 एतं वो अहमक्खामि एवं दुक्खा पमुच्चति ॥२०॥
 को मूध तरति ओघं कोऽध तरति अण्णवं ।
 अप्पतिट्ठे अनालम्बे को गंभीरे न सीदति ॥ २१ ॥
 सव्वदा सीलसंपन्नो पञ्जवा मुममाहितो ।
 अज्जत्तचिन्ती^२ सतिमा ओघं तरति दुत्तरं ॥२२॥
 विरतो^३ कामसञ्जाय सव्वसंयोजनानिगो ।
 नन्दीभवपरिक्खीणो सो गंभीरे न सीदति ॥२३॥
 गंभीरपञ्जं निपुणत्थर्दास्मं, अकिञ्चनं कामभवे असत्तं ।
 तं पस्सथ सव्वधि विप्पमुत्तं, दिव्वे पथे कममानं^४ महेसि ॥२४॥
 अनोमनामं निपुणत्थर्दास्सि, पञ्जाददं कामालये असत्तं ।
 तं पस्सथ सव्वविदं मुमेधं, अरिये पथे कममानं^४ महेसि ॥२५॥
 सुदिट्ठं वत नो अज्ज सुप्पभातं सुहृद्वितं ।
 यं अहमाभ संवुद्धं औघनिण्णमनासवं ॥२६॥
 इमे दमसता यक्खा इद्धिमन्तो यसस्सिनो ।
 सव्वे तं सरणं यन्ति त्वं नो सत्था अनुत्तरो ॥२७॥
 ते मयं विचरिस्साम गामा गामं नगा नगं ।
 नमस्समाना संवुद्धं थम्मस्स च मुधम्मतंऽति ॥२८॥

हेमवतसुतं^५ ।

^१ M. छसु. ^२ M. अज्जत्तसञ्जी. ^३ 'M. विरतो' इत्यपि. ^४ M. चंकमनं. ^५ P. सातागिरिसुतं ति एकच्चेहि वुच्चति.

(१०—आळवक-सुत्तं १।१०)

एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा आळवियं विहरति आळवकस्स यक्खस्स भवने । अथ खो आळवको यक्खो येन भगवा तेनुपसंकमि, उपसंकमित्वा भगवन्तं एतदवोच—निक्खम समणाति । साधावुसोऽति भगवा निक्खमि । पविस समणाति । साधावुसोऽति भगवा पाविसि । दुतियंऽपि खो आळवको यक्खो भगवन्तं एतदवोच—निक्खम समणाति । साधावुसोऽति भगवा निक्खमि । पविस समणाति । साधावुसोऽति भगवा पाविसि । ततियंऽति खो आळवको यक्खो भगवन्तं एतदवोच—निक्खम समणाति । साधावुसोऽति भगवा निक्खमि । पविस समणाति । साधावुसोऽति भगवा पाविसि । चतुत्थंऽपि खो आळवको यक्खो भगवन्तं एतदवोच—निक्खम समणाति । न ख्वाहं तं आवुसो निक्खमिस्सामि, यं ते करणीयं तं करोहीति । पञ्चं तं समण पुच्छिस्सामि सत्ते मे न व्याकरिस्ससि^१ चित्तं वा ते खिपिस्सामि, हृदयं वा ते फालेस्सामि, पादेसु वा गहेत्वा पारंगगाय खिपिस्सामीति । न ख्वाहं तं आवुसो पस्सामि सदेवके लोके समागके सन्नह्मके सस्समणन्नाह्मणिया पजाय सदेवमनुस्साय यो मे चित्तं वा खिपेय्य, हृदयं वा फालेय्य, पादेसु वा गहेत्वा पारंगगाय खिपेय्य, अपि च त्वं आवुसो पुच्छ यदाकंखमीति । अथ खो आळवको यक्खो भगवन्तं गाथाय अज्झभासि—

किं सूध वित्तं पुरिसस्स सेट्टं । किं मु सुचिण्णं मुखमावहाति ।
 किं मु हवे मादुतरं रसानं । कथंजीविं जीवितमाहुं मेट्टं ॥१॥
 सद्धीध वित्तं पुरिसस्स मेट्टं । धम्मो मुचिण्णो मुखमावहाति ।
 सच्चं हवे सादुतरं रसानं । पञ्जाजीविं जीवितमाहुं मेट्टं ॥२॥
 कथं मु तरती^२ ओघं कथं मु तरति अण्णवं ।
 कथं मु दुक्खं अच्चेति कथं मु परिमुज्जति ॥३॥
 सद्धाय तरती^३ ओघं अप्पमादेन अण्णवं ।
 विरियेन दुक्खं अच्चेति पञ्जाय परिमुज्जति ॥४॥
 कथं मु लभते पञ्जं कथं मु विन्दते धनं ।
 कथं मु किन्ति पण्णोति कथं मित्तानि गन्थति ।
 अस्मा लोका परं लोकं कथं पेच्च न मोचति ॥५॥
 सद्वहानो अरहतं धम्मं निव्वाणपत्तिया ।
 सुस्सूसा लभते पञ्जं अप्पमत्तो विचक्खणो ॥६॥

^१ बु०—व्याकरिस्सासे.

^२ M. तरति.

^३ M. यो.

पतिरूपकारी धुरवा उट्टाता विन्दते धनं ।
 सच्चेन किञ्चित् पप्पोति ददं मित्तानि गन्थति ॥७॥
 यस्सेते चतुरो धम्मा सदस्स घरमेसिनो ।
 सच्चं धम्मो धिति चागो स वे पेच्च न सोचति ।
 अस्मा लोका परं लोकं स वे पेच्च न सोचति ॥८॥
 इद्धघ अञ्जो ऽपि पुच्छस्सु पुथू समणब्राह्मणे ।
 यदि सच्चा दमा चागा खन्त्या भिय्यो ऽघ विज्जति ॥९॥
 कथं नु दानि पुच्छेय्यं पुथू समण ब्राह्मणे ।
 सो^१ ऽहं अज्ज पजानामि यो^२ चत्थो^३ संपरायिको ॥१०॥
 अत्थाय वन मे बुद्धो वासायाळविमागमा ।
 सो ऽहं अज्ज पजानामि यत्थ दिन्नं महप्फलं ॥११॥
 सो अहं विचरिस्सामि गामा गामं पुरा पुरं ।
 नमस्समानो संवुद्धं धम्मस्स च मुधम्मतं ऽति ॥१२॥

एवं^४ वृत्ते आळवको यक्खो भगवन्तं एतदवोच-अभिवकन्तं भो गोतम...
 पे०... भिव्वुसंघं च । उपासकं मं भवं गोतमो धारेतु अज्जतग्गे पाणुपेतं
 मरणं गतं ऽति ।

आळवकसुतं निट्ठितं ।

(११—विजय-सुतं १।११)

चरं वा यदि वा तिट्ठं निसिन्नो उद वा सयं ।
 मम्मिञ्जेति पसारेलि एसा कायस्स इञ्जना ॥१॥
 अट्ठितहारुसंयुत्तो तचमंसावलेपनो ।
 छविद्या कायो पटिच्छन्नो यथा भूतं न दिस्सति ॥२॥
 अन्तपूरो उदरपूरो यकपेळस्स वत्थिनो ।
 हृदयस्स पप्फासस्स ववकस्स पिहकस्स च ॥३॥
 सिघाणिकाय खेळस्स सेदस्स च मेदस्स च ।
 लोहितस्स लसिकाय पित्तस्स च वसाय च ॥४॥

^१ M. तरित. ^२ M. सो. ^३ R. अत्थो. ^४ नास्ति गद्य पाठ एष
 बर्म—P. T. S. संस्करणयोः

अथस्स नवहि सोतेहि असुचि सवति सब्बदा ।
 अक्खिम्हा अक्खिग्थको कण्णम्हा कण्णग्थको ॥५॥
 सिघाणिका च नासातो मुखेन वमतेकदा^१ ।
 पित्तं सेहं च वमति कायम्हा सेदजल्लिका ॥६॥
 अथऽस्स मुसिरं सीसं मत्थलूंगस्स पूरितं ।
 मुभतो नं मञ्जाती^२ बालो अविज्जाय पुरग्भवतो ॥७॥
 यदा च सो मतो सेति उद्धमातो विनीलको ।
 अपविद्धो मुसानस्मि अनपेक्खा होति ज्ञातयो ॥८॥
 खादन्ति नं सुवाना^३ च मिगाला च वका किमी ।
 काका गिज्जा च खादन्ति ये चऽञ्जो सन्ति पाणिनो^४ ॥९॥
 मुत्त्वान बुद्धवचनं भिक्खु पञ्जाणवा इध ।
 सो खो नं परिजानाति यथाभूतं हि पस्सति ॥१०॥
 यथा इदं तथा एतं यथा एतं तथा इदं ।
 अज्झत्तं च वहिद्धा च काये छन्दं विराजये ॥११॥
 छन्दरागविरत्तो सो भिक्खु पञ्जाणवा इध ।
 अज्झगा अमतं सन्ति निव्वाण^५ पदमच्चुत्तं ॥१२॥
 द्विपादको^६ ऽयं असुचि दुग्गन्धो परिहीरति ।
 नानाकुणपपरिपूरो विस्सवन्तो नतो नतो ॥१३॥
 एतादिमेन कायेन यो मञ्जो उण्णमेतवे ।
 परं वा अवजानेय्य किमञ्जात्र अदरसनाऽति ॥१४॥
 विजयसुत्तं^७ निट्ठितं ।

(१२—मुनि-सुत्तं १।१२)

मन्थवातो^८ भयं जातं निकेता जायते रज्जो ।
 अनिकेतममन्थवं एतं वे मुनिदस्सतं ॥ १ ॥
 यो जान मुच्छिज्ज न रोपयेय्य, जायन्तमम्म नानुणवेच्छे ।
 तमाहु एकं मुनिनं चरन्तं, अहक्खि^९ सो मन्तिपदं महेसि^{१०} ॥ २ ॥

^१ M. वमति एकदा. ^२ M. मञ्जाति. ^३ C. सुवाणा. R. सुपाणा.
^४ B., R., C. पाणयो. ^५ M. निव्वाणं पदमच्चुत्तं. ^६ M. द्विपादकोऽयं.
^७ B. 'कायविच्छन्दनिकसुत्तं' तिपि. ^८ M. संधवतो. ^९ M., C.
 अदक्खि. ^{१०} M. महेसि.

संखाय वत्थूनि पहाय^१ वीजं, सिनेहमस्स नानुप्पवेच्छे ।
 स वे मुनी^२ जातिखयन्तदस्सी, तक्कं पहाय न उपेति संखं ॥३॥
 अञ्जाय सब्बानि निवेसनानि, अनिकामयं अञ्जातरंऽपि तेसं ।
 स वे मुनी वीतगेधो अगिद्धो, नायूहति पारगतो हि होति ॥४॥
 सब्बाभिभुं सब्बविदुं मुमेधं, सब्बेसु धम्मेषु अनूपलित्तं ।
 सब्बंजहं तण्हकखये विमुत्तं, तं वाऽपि धीरा मुनि वेदयन्ति ॥५॥
 पञ्जाबलं सीलवतूपपन्नं, समार्हितं ज्ञानरत्तं सतीमं ।
 संग्गा पमुत्तं अखिलं^३ अनासवं, तं वाऽपि धीरा मुनि वेदयन्ति ॥६॥
 एकं चरत्तं मुनि अप्पमत्तं, निन्दापमंसामु अवेधमानं ।
 सीहंऽव सद्देषु असन्नसन्तं, वातंऽव जाल्मिह असज्जमानं ।
 पदुमंऽव तोयेन अलिप्पमानं, नेताग्गञ्जेममनञ्जानेञ्जं ।
 तं वाऽपि धीरा मुनि वेदयन्ति ॥७॥
 यो ओगाहने^४ श्मभोग्वाभिजायति, यास्मि परे वाचा^५परिग्यन्तं वदन्ति ।
 तं वीतरागं सुममाहितिन्द्रियं, तं वाऽपि धीरा मुनि वेदयन्ति ॥८॥
 यो वे ठित्तो तसरंऽव उज्जु, जिगुच्छति कम्महेहि पापक्रेहि ।
 वीमंसमानो विमसं समं च, तं वाऽपि धीरा मुनि वेदयन्ति ॥९॥
 यो सञ्जाततो न करोति पापं, दहरो च मज्झो च मुनी यततो ।
 अरोमनेय्यो सो न रोमेति कंचि, तं वाऽपि धीरा मुनि वेदयन्ति ॥१०॥
 यदग्गतो मज्झतो मेमतो वा, पिण्डं लभेश्च परदत्तूपजीवी ।
 नालं थुत्तं नोऽपि निपच्चवादी, तं वाऽपि धीरा मुनि वेदयन्ति ॥११॥
 मुनि चरन्तं विरत्तं मेथुनस्सा, यो योव्वने न उपानिवज्जतं क्वचि ।
 मदप्पमादा विरत्तं विप्पमत्तं, तं वाऽपि धीरा मुनि वेदयन्ति ॥१२॥
 अञ्जाय लोकं परमत्थदास्सि, ओघं समुदं अतितरिय तादि ।
 तं छिन्नगन्थं असितं अनासवं, तं वाऽपि धीरा मुनि वेदयन्ति ॥१३॥
 असमा उभो^६ दूरविहारवुत्तिनो,
 गिहि दारपोसी अममो च सुब्बतो ।
 परपाणरोधाय गिही^७ असञ्जातो,
 निच्चं मुनी^८ रक्खति पाणिनो^९ यतो ॥१४॥

^१ R., B. पमाय. M. समाय.

^२ M. मुनि.

^३ C. सखिलं.

^४ M. ओगहणे. C. गाहणे.

^५ M. वाचं.

^६ C. वुभो.

^७ M. गिहि.

^८ M. मुनि.

^९ P.T.S. पाणिने.

सिखी यथा नीलगीवो विहंगमो,
 हंसस्स नोपेति जवं कुदाचनं ।
 एवं गिही^१ नानुकरोति भिक्खुनो,
 मुनिनो विवित्तस्स वनम्हि ज्ञायतोर्जति ॥१५॥
 मुनिमुत्तं निट्ठितं ।

उरगवग्गो पठमो ।

तस्सुद्धानं—

उरगो भनियो नेत्र विसाणं च तथा कमि ।
 चृन्दो पग्गम्भो नेत्र वसलो मेत्तभावना ॥
 मानागिगे आलवको विजयो च तथा^२ मुनि
 द्वादसेत्तानि सुत्तानि उरगवग्गोऽपि वृत्तानि ॥

२—चूळवगो

(१३—रतन-सुत्तं २।१)

यानीध भूतानि समागतानि , भुम्मानि वा यानि व अन्तलिक्खे ।
 सब्बे व भूता सुमत्ता भवन्तु , अथो पि सक्कच्च सुणन्तु भामितं ॥१॥
 तस्मा हि भूता निमामेथ सब्बे , मेत्तं करोथ मानुमिया पजाय ।
 दिवा च रत्तो च हरन्ति ये ब्रालि , तस्मा हि ने रक्खथ अप्पमत्ता ॥२॥
 यं किञ्चि वित्तं उध वाहुरं वा , सुग्गं सु वा यं रत्तं पणीतं ।
 न तो समं अत्थि तथागतेन , इदं अपि वृद्धे रत्तं पणीतं ।
 एतेन सच्चेन सुवत्थि होतु ॥३॥
 जयं विरागं अमत्तं पणीतं , यदञ्जगा सकयमुत्ती समाहितो ।
 न तेन धम्मं समत्थि किञ्चि , इदं अपि धम्मे रत्तं पणीतं ।
 एतेन सच्चेन सुवत्थि होतु ॥४॥
 यं बुद्धमेट्ठो परिवण्णया मुत्ति , समाधिमानन्तरिकञ्जामाह ।
 ममाधिना तेन समो न विज्जति , इदं अपि धम्मे रत्तं पणीतं ।
 एतेन सच्चेन सुवत्थि होतु ॥५॥
 ये पुग्गला अट्ठ मत्तं पसत्था , चत्तारि एतांति युगानि होन्ति ।
 ने दक्खिण्यया सुगतस्स भावका , एतेसु दित्तांति महप्फलयानि ।
 इदं अपि संघे रत्तं पणीतं , एतेन सच्चेन सुवत्थि होतु ॥६॥
 ये सुप्पयुत्ता मनसा दल्लहेत , निक्कामितो गोतमसामनमिह ।
 ते पत्तिपत्ता अमत्तं विगय्ह , लद्धा मथा निव्वति भुञ्जमाता ।
 इदं अपि संघे रत्तं पणीतं , एतेन सच्चेन सुवत्थि होतु ॥७॥
 यथिन्दखील्लो पठ्ठवि मितो मिया , चतुर्दिग्घ वातेहि असम्पकम्पियो ।
 तथूपमं सप्पृग्गिं वदामि , यो अरियसच्चानि अवेच्च पस्सति ।
 इदं अपि संघे रत्तं पणीतं , एतेन सच्चेन सुवत्थि होतु ॥८॥
 ये अरियसच्चानि विभावयन्ति , गंभीरपञ्जेन सुदेसितानि ।
 किञ्चापि ते होन्ति भुसप्पमत्ता , न ते भवं अट्ठमं आदियन्ति ।
 इदं अपि संघे रत्तं पणीतं , एतेन सच्चेन सुवत्थि होतु ॥९॥

महावज्जस दस्सनसंपदाय, तयस्सु धम्मा जहिता भवन्ति ।
 मक्कायदिट्ठि विचिकिच्छितं च, सीलव्वतं वाऽपि यदत्थि किञ्चि ।
 चतूहपायेह च विप्पमुत्तो, छ चाभिठानानि अभब्बो कान् ।
 इदंपि संघे रतनं पणीतं, एतेन सच्चेन सुवत्थि होतु ॥१०॥
 किञ्चापि सो कम्मं करोति पापकं, कायेन वाचा उद चेतसा वा ।
 अभब्बो सो तस्स पटिच्छदाय, अभव्वता दिट्ठपदस्स वृत्ता ।
 इदंपि संघे रतनं पणीतं, एतेन सच्चेन सुवत्थि होतु ॥११॥
 वनप्पगुम्बे यथा फुस्सितग्गे, गिम्हान माम्मे पठमाम्मि गिम्हे ।
 नथूपमं धम्मवरं अदेसयि, निव्वाणगाम्म परमं हिताय ।
 इदंपि बुद्धे रतनं पणीतं, एतेन सच्चेन सुवत्थि होतु ॥१२॥
 वरो वरञ्ज्जू वरदो वराहरो, अनुत्तरो धम्मवरं अदेसयि ।
 इदंपि बुद्धे रतनं पणीतं, एतेन सच्चेन सुवत्थि होतु ॥१३॥
 खीणं पुराणं नवं नत्थि संभवं, विरत्तचित्ता आपत्तिके भवाम्मि ।
 ते खीणबीजा अविस्सुद्धिल्लन्दा, निव्वन्ति धीरा यथाऽयं पदीपो ।
 इदंपि संघे रतनं पणीतं, एतेन सच्चेन सुवत्थि होतु ॥१४॥
 यानीध भूतानि समागतानि, भुम्मानि वा यानि व अन्ताळिक्खे ।
 तथागतं देवमनुस्सपूजितं, बुद्धं नमस्साम सुवत्थि होतु ॥१५॥
 यानीध भूतानि समागतानि, भुम्मानि वा यानि व अन्ताळिक्खे ।
 तथागतं देवमनुस्सपूजितं, धम्मं नमस्साम सुवत्थि होतु ॥१६॥
 यानीध भूतानि समागतानि, भुम्मानि वा यानि व अन्ताळिक्खे
 तथागतं देवमनुस्सपूजितं, संघं नमस्साम सुवत्थि होतु ॥१७॥
 रतनसुत्तं निट्ठितं ।

(१४—आमगन्ध-सुत्तं २।२)

मामाकाचिगूलक^१ चीनकानि^२, पत्ताफळं मूळफळं गावफळं ।
 धम्मं न लद्धं सतमस्समाना^३, न कामकामा अल्लिकं भणन्ति ॥१॥
 यदस्स^४मानो मुक्तं मुनिट्ठितं, परेहि दिट्ठं पयतं पणीतं ।
 मालीनमद्यं परिभुञ्जमानो, सो भुञ्जमि^५ कम्मप आमगन्धं ॥२॥

^१ R. दिगुलक. ^२ M. चीनकानि च. ^३ R. सतमञ्जमाना. C. सतमसमाना. ^४ R., C. यदञ्जमानो. ^५ R. भुञ्जती. M. भुञ्जति

न आमगन्धो मम कप्पतीति , इच्छेव त्वं भासति ब्रह्मबन्धु^१ ।
 सालीनमन्नं परिभुञ्जमानो , सकुन्तमंसंहि सुसंखतेहि ।
 पुच्छामि तं कस्सप एतमत्थं , कथप्पकारो तव आमगन्धो ॥३॥
 पाणातिपातो वध-छेद-बन्धनं , थेय्यं मुसावादो निकतिवञ्चनानि च ।
 अज्जेनकुत्तं* परदारसेवना , एसामगन्धो न हि मंसभोजनं ॥४॥
 ये इध कामेसु अमञ्जना जना , रमेसु गिद्धा असुचीक^२मिस्सिता
 नत्थिकदिट्ठि^३ विसमा दुरत्तया , एसामगन्धो न हि मंसभोजनं ॥५॥
 ये लूखसा दारुणा पिट्टिमंसिका , मित्तद्वनो निक्करुणातिमातिनो ।
 अदानसीला न च देन्ति कस्सचि , एसामगन्धो न हि मंसभोजनं ॥६॥
 कोधो मदो थम्भो पच्चुट्टापना च , माया उसूया^४ भस्ससमुत्सयो च ।
 मानातिमानो च असट्ठिभ मन्थवो , एसामगन्धो न हि मंसभोजनं ॥७॥
 ये पापसीला इणघातसूचका , बोद्धारकुटा इध पाटिरुपिका ।
 नराधमा येऽध करोन्ति किट्ठवमं , एसामगन्धो न हि मंसभोजनं ॥८॥
 ये इध पाणेषु अमञ्जना जना , परेसमादाय त्रिहेसमुत्थुता ।
 दुस्मील्लुद्धा फरसा अनादरा , एसामगन्धो न हि मंसभोजनं ॥९॥
 एतेसु गिद्धा विरुद्धातिपातिनो , निच्चव्यूत्ता पेच्च तमं वजन्ति ये ।
 पतन्ति मत्ता विरयं अबसिगा , एसामगन्धो न हि मंसभोजनं ॥१०॥
 न मच्छमसाननासकत्तं^५ , न नागियं (मुण्डियं जटा) जल्ल खराजिनानि था ।
 नागिहत्तं^६ स्सुपुमेवना वा . ये वाऽपि लोके अमरा बहू तपा ।
 मन्ताहुती यञ्जामुत्पुमेवना , सोधेन्ति मच्चं अविनिण्णकंखं ॥११॥
 सोत्तेसु गुत्तो विदित्तिन्द्रियो^७ चरे , धम्मे टितो अज्जवमद्वे रतो ।
 संगतिगो सब्बदुक्खप्पहीनो , न लिप्पती^८ दिट्ठसुत्तेसु धीरो ॥१२॥
 इच्छेतमत्थं भगवा पुत्तपुत्तं , अक्खामि तं^९ वेदयि मन्तपारगू ।
 चित्राहि गाथाहि म्निप्पकासयि , निरामगन्धो असितो दुरत्तयो ॥१३॥

^१ C. ब्रह्मबन्धुं.

* C. अज्जेन कुज्जं. R. अज्जनकुज्जं.

^२ M.

असुचिभावमिस्सिता.

^३ R., B. नत्थिकदिट्ठि; M. नत्थि कुदिट्ठि.

^४ R., M. उस्सुया.

^५ R. न मच्छमंसं ननासकत्तं; C. न मच्छमंसं

नानासकत्तं.

^६ M. अगिहत्तस्सुपमेवना. (?)

^७ M. मन्ताहुति.

R. विजित्तिन्द्रियो.

^८ M. लिप्पति.

^९ M. तं.

सुत्वान बुद्धस्स सुभासितं पदं, निरामगन्धं सब्बदुक्खप्पनूदनं^१।
नीचमनो वन्दि तथागतस्स, तत्थेव पब्बज्जमरोचयित्थाति ॥१४॥

आमगन्धसुत्तं निट्ठितं ।

(१५—हिरि-सुत्तं २।३)

हिरि तरन्तं विजिगुच्छमानं, सखाऽहमस्मि इति भासमानं ।
सय्हानि कम्ममि अनादियन्तं, नेसो ममंऽति इति नं विजज्ज्या ॥१॥
अनन्व^१यं पियं वाचं यो मित्तेमु पकुब्बति ।
अकरोन्तं भासमानं परिजानन्ति पण्डिता ॥२॥
न सो मित्तो यो सदा अप्पमत्तो, भेदासंकी रंधमेवाऽनुपस्सी ।
यस्मि च सेति उरसीव पुत्तो, स वे मित्तो यो परेहि अभेज्जो ॥३॥
पामुज्जकरणं टानं पसंसावहनं सुखं ।
फलानिसंसो भावेति बहन्तो पोरिसं धुरं ॥४॥
पविवेकरसं पीत्वा रसं उपसमस्स च ।
निदुरो होति निप्पापो धम्मपीतिरसं पिवंऽति ॥५॥

हिरिसुत्तं निट्ठितं ।

(१६—महामंगल-सुत्तं २।४)

एवं मे सुत्तं । एकं समयं भगवा मावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डकस्स आरामे । अथ खो अज्जतरा देवता अभिवहन्ताय रत्तिया अभिक्खन्तवण्णा केवलकप्पं जेतवनं ओभामेत्वा येन भगवा तेनुपसंकमि, उपसंकमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्टासि । एकमन्तं टिता खो सा देवता भगवन्तं गाथाय अज्झभासि—

ब्रह्म देवा मनुस्सा च मंगलानि अचिन्तयुं ।
आकंखमाना सोत्थानं ब्रूहि मंगलमुत्तमं ॥१॥

^१ M. अत्थन्वयं.

असेवना च बालानं पण्डितानं च सेवना ।
 पूजा च पूजनीयानं एतं मंगलमुत्तमं ॥२॥
 पतिरूपदेसवासो च पुब्बे च कतपुञ्जाता ।
 अत्तस्सम्मापणिधि च एतं मंगलमुत्तमं ॥३॥
 बाहुसच्चं च सिप्यं च विनयो च सुसिक्खितो ।
 सुभासिता च या वाचा एतं मंगलमुत्तमं ॥४॥
 मातापितु उपट्टानं पुत्तदारस्स संगहो ।
 अनाकुला च कम्मन्ता एतं मंगलमुत्तमं ॥५॥
 दानं च धम्मचरिया च ज्ञातकानं च संगहो ।
 अनवज्जानि कम्मनि एतं मंगलमुत्तमं ॥६॥
 आरति विरति पापा मज्जपाना च संयभो ।
 अप्पमादो च धम्मेसु एतं मंगलमुत्तमं ॥७॥
 गारवां च निवातो च मन्तुट्ठि^१ च कतञ्जुता ।
 कालेन धम्मसवणं एतं मंगलमुत्तमं ॥८॥
 खन्ति^२ च सोवचस्मता समणानं च दस्सनं ।
 कालेन धम्मसाकच्छा एतं मंगलमुत्तमं ॥९॥
 तपो च ब्रह्मचरियं^३ च अरियसच्चान दस्सनं ।
 निब्बाणसंच्छिकरिया च एतं मंगलमुत्तमं ॥१०॥
 फुट्टस्स लोकधम्मेहि चित्तं यस्स न कम्पति ।
 असोकं विरजं खेमं एतं मंगलमुत्तमं ॥११॥
 एतादिसानि कत्वान सब्बत्थमपराजिता ।
 सब्बत्थ सोत्थिं गच्छन्ति तं तेसं मंगलमुत्तमं ॥१२॥

महामंगलसुत्तं निट्ठितं ।

(१७—सूचिलोम-सुत्तं २१५)

एवं मे सुत्तं । एकं समयं भगवा गयायं विहरति टंकितमञ्चे सूचिलोमस्स
 यक्खस्स भवने । तेन खो पन समयेन खरो च यक्खो सूचिलोमो च यक्खो भगवतो
 अविदूरे अतिक्कमन्ति । अथ खो खरो च यक्खो सूचिलोमं यक्खं एतदवोच—

^१ R. संतुट्ठो. ^२ R. खन्ती. ^३ C., R. ब्रह्मचरिया.

एसो समणोऽति । नेसो समणो, समणको एसो; याव जानामि यदि वा सो समणो, यदि वा समणकोऽति । अथ खो सूचिलोमो यक्खो येन भगवा तेनुपसंकमि, उपसंकमित्वा भगवतो कायं उपनामेसि । अथ खो भगवा कायं अपनामेसि । अथ खो सूचिलोमो यक्खो भगवन्तं एतदवोच—भायसि मं समणाति । न ख्वाहं तं आवुसो भायामि, अपि च ते संफस्सो पापकोऽति । पच्चहं तं समण पुच्छिसामि, मच्च मे न व्याकरिस्ससि, चित्तं वा ते ख्विपिस्सामि, हृदयं वा ते फालेस्सामि, पादेसु वा गहेत्वा पारगंगाय ख्विपिस्सामीति । न ख्वाहं तं आवुसो पस्सामि सदेवके लोके समारके सब्रह्मके सस्ममणत्राहाणिय ापजाय सदेवमनुस्साय यो मे चित्तं वा ख्विपेय्य, हृदयं वा फालेय्य, पादेसु वा गहेत्वा पारगंगाय ख्विपेय्य । अपि च त्वं आवुसो पुच्छ यदाक्खमीति । अथ खो सूचिलोमो यक्खो भगवन्तं गाथाय अज्झभासि—

रागो च दोसो च कुतो निदाना । अग्गी र्णी लोमहंसो कुतोजा ।

कुतो समुट्ठाया मनोवितक्का । कुमारका धंकिमिवोस्मजन्ति ॥१॥

रागो च दोसो च इतो निदाना । अग्गी र्णी लोमहंसो इतोजा ।

इतो समुट्ठाया मनोवितक्का । कुमारका धंकिमिवोस्मजन्ति ॥२॥

स्नेहजा अत्तमंभूता नियोधस्मेव खन्धजा ।

पुथु विस्सता कामेसु मालुवा वितता वने ॥३॥

ये नं पजानन्ति यतो निदानं । ते नं विनोदेन्ति मुणोहि यस्सव ।

ते दृत्तरं ओघमिमं तरन्ति । अतिण्णपुट्ठं अपुनव्भवायाति ॥४॥

सूचिलोममुत्तं निट्ठितं ।

(१८—धम्मचरिय-मुत्तं २।६)

धम्मचरियं ब्रह्मचरियं एतदाहु वमुत्तमं ।

पव्वजितोऽपि चे होति अगारस्मानगारियं^१ ॥१॥

सो चे सुखरजानिको विहेसाभिरतो मगो ।

जीवितं तस्स पापियो रजं वड्ढेति अत्तनो ॥२॥

कलहाभिरतो भिक्खु मोहधम्ममेत आवटो^३ ।

अक्खातंऽपि न जानाति धम्मं बुद्धेन देमितं ॥३॥

^१ R. वक.

^२ M. अगारानगारियं.

^३ M. आवुतो.

विहेसं भावित्तानं अविज्जाय पुरक्खतो।
 संकिलेसं न जानाति मग्गं निरयगामिनं ॥४॥
 विनिपातं समापन्नो गब्भा गब्भं तमा तमं।
 स वे तादिसको भिक्खु पेच्च दुक्खं निगच्छति ॥५॥
 गूथकूपो यथा अस्स मंपृण्णो गणवस्सिको।
 यो^१ एवरूपो अस्स दुब्बिमोधो हि मंगणो^२ ॥६॥
 यं एवरूपं जानाथ भिक्खवो गेहनिस्सितं।
 पापिच्छं पापसंकप्पं पापआचारगोचरं ॥७॥
 मब्बे समग्गा ह्रुत्वान अभिनिब्बिज्ज याथ^३ तं।
 कारणडवं निद्धमथ कमम्बुं अपकस्सथ^४ ॥८॥
 नतो पलापे वाहेथ अस्समणे समणमानिने।
 निद्धमित्त्वान पापिच्छे पापआचारगोचरे ॥९॥
 मुद्धा मुद्धेहि संवामं कप्पयद्धो पतिस्सता।
 वतो समग्गा निपका दुक्खस्सन्तं करिस्सथाति ॥१०॥

धम्मचरियमुत्तं^५ निट्ठितं।

(१६—ब्राह्मणधम्मिक-सुत्तं २।७)

एवं मे सुत्तं। एवं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डकस्स
 आगमे। अथ खो गंवहुला कोमलक ब्राह्मणमहासाला जिण्णा वृद्धा महल्लका
 अद्दगता धयो अनुप्पत्ता येन भगवा तनुपसंक्रमिमु, उपसंक्रामत्वा भगवता सद्धि
 सम्मोदिमु सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदिमुं।
 एकमन्तं निसिन्ना खो ते ब्राह्मणमहासाला भगवन्तं एतदवोचुं—संदिस्सन्ति नु
 खो भो गोतम एतरहि ब्राह्मणा पोगणानं ब्राह्मणानं ब्राह्मणधम्मोऽति। न खो
 ब्राह्मणा सन्दिस्सन्ति एतरहि ब्राह्मणा पोगणानं ब्राह्मणानं ब्राह्मणधम्मोऽति।
 साधु नो भवं गोतमो पोगणानं ब्राह्मणधम्मं भामनु, मच्चे भो गोतमस्स अगरुति।
 तेन हि ब्राह्मणा सुणाथ, साधुकं मानसिकरोथ, भामिस्सामीति। एवं भोऽति
 खो ते ब्राह्मणमहासाला भगवतो पच्चस्सोसुं। भगवा एतदवोच—

^१ C., M. यो च.

^२ M. अंगणो.

^३ M. अभिनिब्बिज्जियाथ;

R. अभिनिब्बिज्जियाथ;

B. अभिनिब्बिज्जियाथ.

^४ M. अवकस्सथ.

^५ B. धम्मचरियमुत्तं ति कपिलमुत्तं.

इसयो पुञ्चका आसुं सञ्जतत्ता तपस्मिनो ।
 पञ्चकामगुणे हित्वा अत्तदत्थमचारिसुं^१ ॥१॥
 न पसू ब्राह्मणानासुं न हिरञ्जं न धानियं ।
 सञ्जायधनधञ्जासुं ब्रह्मं निधिमपालयुं ॥२॥
 यं नेसं भतकं आसि द्वारभत्तं उपट्टितं ।
 सद्वापकतमेसानं दातवे तदमञ्जिसुं ॥३॥
 नानारत्तेहि वत्थेहि सयनेहावसथेहि च ।
 फीता जनपदा रट्टा ते नमस्सिसु ब्राह्मणे ॥४॥
 अवज्जा ब्राह्मणा आसुं अजेय्या धम्मरक्खिता ।
 न ते कोचि निवारेसि कुलद्वारेसु सब्बसो ॥५॥
 अट्टुत्तारीसे^२ वस्सानि (कोमार) ब्रह्मचरियं चरिसु ते ।
 विज्जाचरणपरियेट्ठिं अचरुं ब्राह्मणा पुरे ॥६॥
 न ब्राह्मणा अञ्जमगमु नऽपि भरियं किणिसुं ते ।
 संपियेनेव संवासं संगन्त्वा समरोचयुं ॥७॥
 अञ्जात्र तम्हा समया उतुवेमरणं पति ।
 अन्तरा मेथुनं धम्मं नास्सु गच्छन्ति ब्राह्मणा ॥८॥
 ब्रह्मचरियं च सीलं च अज्जवं मट्ठवं तपं ।
 सोरच्चं^३ अविहिंसं च ख्वन्ति चापि अवण्णयुं ॥९॥
 यो नेसं परमो आसि ब्रह्मा दल्लहपरक्कमो ।
 स वापि^४ मेथुनं धम्मं मुपिनन्तेन नागमा ॥१०॥
 तस्सवत्तमन्तुसिक्खन्ता इधेके विञ्जुजातिका ।
 ब्रह्मचरियं च सीलं च ख्वन्ति चापि अवण्णयुं ॥११॥
 तण्डुलं मयनं वत्थं मण्णितेलं च याचिय ।
 धम्मेन समुदानेत्वा^५ ततो यञ्जमकप्पयुं ।
 उपट्टितस्मिं यञ्जस्मिं नास्सु गावो हनिंसु ते ॥१२॥
 यथा माता पिता भाता अञ्जे वाऽपि च ज्ञातका ।
 गावो नो परमा मिता यासु जायन्ति ओमधा ॥१३॥
 अन्नदा बल्लदा चेता वण्णदा सुखदा तथा ।
 एतमत्थवमं जत्वा नास्सु गावो हनिंसु ते ॥१४॥

^१ M. अत्तदत्थमचारियुं. सी०—अत्तदत्थमकारिसुं. ^२ M. अट्टुत्ताळीस
 वस्सानि. ^३ M. सोरज्जं. ^४ C. स चापि. ^५ M., B. समोधानेत्वा.

सुखुमाला महाकाया वण्णवन्तो यसस्सिनो ।
 ब्राह्मणा सेहि धम्मेहि किच्चाकिच्चेसु उस्सुका ।
 याव लोके अवत्तिसु सुखमेधित्थज्यं पजा ॥१५॥
 तेसं आसि विपल्लासो दिस्वान अणुतो अणुं ।
 राजिनो च वियाकारं नारियो समलंकता ॥१६॥
 रथे चाजञ्जसंयुत्ते मुक्ते चित्तसिब्बने ।
 निवेसने निवेसे च विभत्ते भागसो मिने ॥१७॥
 गोमण्डलपरिब्रूळ्हं नारीवरगणायुत्तं ।
 उल्लारं मानुसं भोगं अभिज्जायिसु ब्राह्मणा ॥१८॥
 ते तत्थ मन्ते गन्थेत्वा ओक्काकं तट्टुपागमं ।
 प्हूतधनधञ्जोमि (यजस्सु बहु ते वित्तं) यजस्सु बहु ते धनं ॥१९॥
 ततो च राजा सञ्जत्तो ब्राह्मणेहि रथेसभो ।
 अस्समेधं पुरिसमेधं (सम्मापासं) ^१वाजपेय्यं निरग्गळं ।
 एते यागे यजित्वान ब्राह्मणानं अदा धनं ॥२०॥
 गावो सयनं च वत्थं च नारियो ^२ समलंकता ।
 रथे चाजञ्जसंयुत्ते मुक्ते चित्तसिब्बने ॥२१॥
 निवेसनानि रम्मामि मुविभत्तानि भागसो ।
 नानाधञ्जस्स पूरेत्वा ब्राह्मणानं अदा धनं ॥२२॥
 ते च तत्थ धनं लद्धा सन्निधि ममरोचयुं ।
 तेसं इच्छावनिष्णानं भिय्यो तण्हा पवइह्थ ।
 ते तत्थ मन्ते गन्थेत्वा ओक्काकं पुन ^३मुपागमं ॥२३॥
 यथा आपो च पटवी द्विरञ्जं धनधानियं ।
 एवं गावो मनुस्मानं पग्गिक्खारो सो हि पाणितं ।
 यजस्सु बहु ते वित्तं यजस्सु बहु ते धनं ॥२४॥
 ततो च राजा सञ्जन्तो ब्राह्मणेहि रथेसभो ।
 नेकमतसहस्सियो ^४ गावो अञ्जे अघानयि ॥२५॥
 न पादा न विसाणेन नास्सु हिमन्ति केन चि ।
 गावो एल्लकसमाना मोरता कुभदूहता ।
 ता विसाणे गहेत्वान राजा सत्थेन घानयि ॥२६॥

^१ R. बाचपेय्यं.

^२ R. नारियो च.

^३ C. पुनुपागमं.

^४ R.

ततो च देवाः पितरो इन्दो असुररक्षसा ।
 अधम्मो इति पक्कन्दुं यं सत्थं निपती गवे ॥२७॥
 तयो रोगा पुरे आसुं इच्छा अनसनं जरा ।
 पसूतं च समारंभा अट्टानवुतिमागमुं ॥२८॥
 एसो अधम्मो दण्डानं ओक्कन्तो पुराणो अह ।
 अट्टसिकायो हञ्जन्ति धम्मा धमेन्ति याजका ॥२९॥
 एवमेसो अनुधम्मो पुराणो विञ्जुगरहितो ।
 यत्थ एदिसकं पस्सति याजकं गरहती जनो ॥३०॥
 एवं धम्मे विद्यापत्ते विभिन्ना मुट्ठवेस्मिका ।
 पुथु विभिन्ना खत्तिया पति भरिया अवमञ्जथ ॥३१॥
 खत्तिया ब्रह्मबन्धू च ये चञ्ज्यो गोत्तरक्खिता ।
 जातिवादं निरंक्त्वा कामानं वसमागमुंति ॥३२॥

एवं वृत्ते ते ब्राह्मणमहासाल्या भगवन्तं पतदवोचुः—अभियकन्तं भो गोतम . . .
 पे० . . . धम्मो पकामितो, एते मयं भवन्तं गोतमं मरणं गच्छाम, धम्मं च भिक्खुसंघं
 च । उपासके नो भवं गोतमो धारेतु अज्जतग्गे पाणुपेति मरणं गवेज्जि ।

ब्राह्मणधम्मिकसुत्तं निट्ठितं ।

(२०—नावा-सुत्तं २।८)

यस्मा हि धम्मं पुरिसो विजञ्जा , इन्दंउव नं देवता पूजयेय्य ।
 सो पूजितो तस्मि पसन्नचित्तो , बट्ठस्सुतो पानुकरोति धम्मं ॥१॥
 तदट्ठि क्तवान निमम्म धीरो , धम्मानुधम्मं पटिपज्जमानो ।
 विञ्जू विभावी निपुणो च होति , यो तादिसं भजति अप्पमतो ॥२॥
 खुट्ठं च वालं उपसेवमानो , अनागतत्थं च उमूयकं च ।
 इथेव धम्मं अविभावयित्वा , अविनिण्णकंखो मरणं उपेति ॥३॥
 यथा नरो आपगं ओतरित्वा , महोदिकं मल्लिलं सीघमोतं ।
 सो बृह्ठमानो अनुमोतगामी , किं सो परे मक्खति नाग्घेत् ॥४॥
 तथेव धम्मं अविभावयित्वा , बट्ठस्सुतानं अनिसामयज्थं ।
 सयं अजानं अविनिण्णकंखो , किं सो परे मक्खति निज्जपेत् ॥५॥

यथाऽपि नावं दल्लहमारुहित्वा , पियेनऽरित्तेन^१ समंगिभूतो ।
 सो तारये तत्थ बहूऽपि अञ्जे , तन्नूपयञ्जू^२ कुमलो मुतीमा^३ ॥६॥
 एवंऽपि यो वेदगु भावित्तो , बहुस्सुतो होति अवेधधम्मो ।
 सो खो परे निज्झपये पजानं , सोनावधानूपनिसूपपन्नो ॥७॥
 तस्मा हवे सप्पुरिसं भजेथ , मेधाविनं चैव बहुस्सुतं च ।
 अञ्जाय अत्थं पटिपज्जमानो , विञ्जातधम्मो सो मुखं लभेथाति ॥८॥

नावासुत्तं^४ निट्ठितं

(२१—किंसील-सुत्तं २।६)

किंसीलो किं समाचारो कानि कम्मनि ब्रूहयं ।
 नरो सम्मा निविट्ठस्स उत्तमत्थं च पापुणे ॥१॥
 बुद्धापचायी^५ अनुमुय्यको सिया, कालञ्जू चऽस्म गरुनं^६ दस्सनाय ।
 धम्मि कथं परयितं खणञ्जू, मुणेय्य मक्कच्च मुभासितानि ॥२॥
 कालेन गच्छे गरुनं सकामं, थंभे निरंक्त्वा निवातवुत्ति ।
 अत्थं धम्मं संयमं ब्रह्मचरियं, अनुस्सरे चैव समाचरे च ॥३॥
 धम्मागमो धम्मरतो, धम्मं ठितो धम्मविनिच्छयञ्जू ।
 नेवाचरे धम्मसन्दोसवादं, तच्छेहि नीयेथ मुभासितेहि ॥४॥
 हस्सं जप्पं परिदेवं पदोमं, मायाकनं वुहं गिद्धिमानं ।
 मारम्भकक्कस्सकसावमुच्छं, हित्वा चरे वीतमदो ठितत्तो ॥५॥
 विञ्जातसागानि मुभासितानि, सुतं च विञ्जातं समाधिसारं ।
 न तस्स पञ्जा च सुतं च वड्ढति, यो सालसो होति नरो पमत्तो ॥६॥
 धम्मे च ये अरियपवेदिने रता, अनुत्तग ते वचसा मनसा कम्मना च ।
 ते गान्ति-मोरच्च-समाधि-सण्ठिता, सुतस्स पञ्जाय च मारमज्झगूति ॥७॥

किंसीलसुत्तं निट्ठितं

^१ B., M. पियेन. ^२ B, M. तन्नूपयञ्जू. ^३ M. मतीमा. ^४ B.
 धम्ममुत्तं, नावासुत्तंऽति पि. ^५ M. बुद्धापचायी. ^६ R. , C. गरुनं.

(२२—उठ्ठान-सुत्तं २।१०)

उट्ठहथ निसीदथ को अत्थो सुपित्तेन वो ।
 आतुरानं हि का निद्दा सल्लविद्धान रूपतं ॥१॥
 उट्ठहथ निसीदथ दळ्हं सिक्खथ सन्तिया ।
 मा वो पमत्ते विञ्जाय मञ्चुराजा) अमोहयित्थ वसानुगे ॥२॥
 याय देवा मनुस्सा च सिता तिट्ठन्ति अत्थिका ।
 तरथेतं विसत्तिकं खणो वे मा उपच्चगा ।
 खणातीता हि सोचन्ति निरयम्हि समप्पिता ॥३॥
 पमादो रजो पमादो^१ पमादानुपत्तितो रजो ।
 अप्पमादेन विञ्जाय अब्बहे सल्लमत्तनोऽति ॥४॥

उट्ठानसुत्तं निट्ठितं

(२३—राहुल-सुत्तं २।११)

कच्चि अभिण्हमंवासा नावजानासि पण्डितं ।
 उक्काधारो मनुस्सानं कच्चि अपचितो तथा ॥१॥
 नाहं अभिण्हसंवासा अवजानामि पण्डितं ।
 उक्काधारो मनुस्सानं निच्चं अपचितो मया ॥२॥
 वत्थुगाथा^२

पंचकामगुणे हित्वा पियरूपे मनोरमे ।
 सद्दाय घरा निक्खम्म दुक्खस्मन्तकरो भव ॥३॥
 मित्ते भजस्सु कल्याणे पत्तं^३ च सयनासनं ।
 विवित्तं अप्पनिग्घोसं मत्तञ्जू होहि भोजने ॥४॥
 चीवरे पिण्डपाते च पच्चये सयनासने ।
 एतेमु तण्हं माकासि मा लोकं पुनरागमि ॥५॥
 संवुतो पातिमोक्खस्मि इन्द्रियेसु च पंचसु ।
 सति कायगता त्यत्थु निव्विदाबहुलो भव ॥६॥

^१ C. पमादा. ^२ M. ओ. ^३ C. पत्थं. म०—पत्थं.

निमित्तं परिवज्जेहि सुभं रागूपसंहितं ।
 असुभाय चित्तं भावेहि एकगं मुसमाहितं ॥७॥
 अनिमित्तं च भावेहि मानानुसयमुज्जह ।
 ततो मानाभिसमया उपसन्तो चरिस्मसीति ॥८॥
 इत्थं सुदं भगवा आयस्मन्तं राहुलं इमाहि गाथाहि अभिण्हं ओवदतीति ।

राहुलसुत्तं निद्वितं

(२४—वंगीस-सुत्तं २।१२)

एवं मे सुत्तं । एकं समयं भगवा आळवियं विहरति अग्गाळवे चेतिये । तेन खो पन समयेन आयस्मतो वंगीसम्म उपज्जायो निग्रोधकप्पो नाम थेरो अग्गाळवे चेतिये अचिरपरिनिव्वुतो होति । अथ खो आयस्मतो वंगीसम्म रद्दोगतस्स पटिसल्लीनस्स एवं चेतसो परिवितक्को उदपादि—परिनिव्वुतो नु खो मे उपज्जायो उदाहु नो परिनिव्वुतोऽति । अथ खो आयस्मा वंगीसो सायण्हसमयं पटिसल्लाना वुट्टितो येन भगवा तेनुपसंक्रमि, उपसंक्रमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा वंगीसो भगवन्तं एतदवोच—
 एध मय्हं भन्ते रद्दोगतस्स पटिसल्लीनस्स एवं चेतसो परिवितक्को उदपादि—
 परिनिव्वुतो नु खो मे उपज्जायो, उदाहु नो परिनिव्वुतोऽति । अथ खो आयस्मा वंगीसो उट्टायामना एकंसं चीवरं क्त्वा येन भगवा तेनऽञ्जलि पणामेत्वा भगवन्तं गाथाय अज्झभासि—

पुच्छाम^१ सत्थारं अतोमपञ्चं, दिट्ठेव धम्मं यो विचिकिच्छानं छेत्ता^२ ।
 अग्गाळवे कालमकामि भिक्खु, जातो यमस्सी अभिनिव्वुत्तो ॥१॥
 निग्रोधकप्पो इति तस्स नामं, तथा कत्तं भगवा ब्राह्मणस्स ।
 सो तं नमस्सं अचरि^३ मृत्युपेक्खो, आरद्धविरियो दळ्हधम्मदस्सी ॥२॥
 तं सावकं सक्क मयंजपि सब्बे, अज्जानुमिच्छाम समन्तचक्खु ।
 समवट्टिता नो सवणाय सोता, तुवं नो सत्था त्वं अनुत्तरोऽसि ॥३॥
 छिन्देव नो विचिकिच्छं ब्रूहि मेऽतं, परिनिव्वुतं वेदय भूरिपज्ज ।
 मज्जेऽव नो भास समन्तचक्खु, सक्कोऽव देवानं सहस्सनेत्तो ॥४॥

^१ ३४३-३५८ थो० गा० १२६३-१२७८.

^२ M. छेत्वा.

^३ C.

ये केचि गन्था इध मोहमग्गा , अञ्जाणपक्खा विचिकिच्छठाना ।
 तथागतं पत्वा न ते भवन्ति , चक्खुं हि एतं परमं नरानं ॥५॥
 नो चे हि जातु पुरिसो किलेसे , वातो यथा अब्भघनं विहाने ।
 नमोऽवऽस्स निवुतो सब्बलोको , न जोतिमन्तोऽपि नरा तपेय्यु ॥६॥
 धीरा^१ च पज्जोतकरा भवन्ति , तं तं^२ अहं धीर^३ तथेव मञ्जे ।
 विपस्सिनं जानमुपागमम्ह^४ , परिसामु नो आविकरोहि कप्पं ॥७॥
 खिप्पं गिरं एरय वग्गु वग्गु , हंसाऽव^५ पग्गय्ह सणि निकूज^६ ।
 बिन्दुस्सरेन सुविकप्पितेन , सब्बेऽव ते उज्जुगता सुणोम ॥८॥
 पहीनजातिमरणं^७ असेसं , निग्गय्हधोतं वदेस्सामि धम्मं ।
 न कामकारो हि पृथुज्जनानं , संखेय्यकारो च तथागतानं ॥९॥
 संपन्नवेय्याकरणं तवेदं , समुज्जुपञ्जास्स^८ समुग्गहीतं ।
 अयमञ्जली पच्छिमो मुप्पणामितो , मा मोहयी जानमनोमपञ्जा ॥१०॥
 परोवरं^९ अरियधम्मं विदित्वा , मा मोहयी जानमनोमविग्गिय ।
 वारिं यथा धम्मनि धम्मतत्तो , वाचाऽभिकंखामि सुतं पवस्सं ॥११॥
 यदत्थिकं बह्वाचरियं अचारि , कप्पायनो कच्चिऽस्स तं अमोघं ।
 निव्वायि सो अनुपादिसेसो^{१०} , यथा विमुत्तो अहु तं सुणोम ॥१२॥
 अच्छेच्छि तण्हं इध नामरूपे (इति भगवा) , कण्हस्स मोतं दीघरत्तानुमयितं
 अतारि जातिमरणं असेसं , इच्चन्नवी^{११} भगवा पंचमेद्वो ॥१३॥
 एस सुत्वा पसीदामि वचो ते इसिसत्तम ।
 अमोघं किर मे पुट्टं न मं वञ्चेमि ब्राह्मणो ॥१४॥
 यथावादी तथाकारी अहु बुद्धस्स सावको ।
 अच्छिदा मच्चुतो जालं ततं^{१२} मायाविनो दळ्हं ॥१५॥
 अह्सा^{१३} भगवा आदिं^{१४} उपादानस्स कप्पियो ।
 अच्छगा वत कप्पायनो मच्चुयेधयं मुट्टत्तरंऽति ॥१६॥

वंगीसमुत्तं^{१५} निट्ठितं

^१ C., M. धीराऽव. ^२ M. यं. ^३ B., M. वीर. ^४ C. ज्ञानमुपागमम्ह. ^५ R. हंसाऽव. ^६ M. सणिकं निकूजि.
^७ M. पहीनं. ^८ M. समुज्जुपञ्जास्स. ^९ M. वरोवरं. †R. सुत्तस्स वस्स. B. सुत्तस्स वस्सा ति वा. ^{१०} R., C. आहु सउपादिसेसो.
^{११} M. इच्चन्नवि. ^{१२} B. तथा. M. तं तं. ^{१३} M. अहसा. ^{१४} M. आदि.
^{१५} B. 'निग्रोधकप्पसुत्तं'तिऽपि.

(२५ — सम्मापरिव्वाजनिय-सुत्तं २।१३)

पुच्छाम मुनिं पहतपञ्चं , निण्णं पारगतं परिनिब्बुत्तं टित्तं ।
 निक्खम्म घरा पनुज्ज कामे , कथं (भिक्खु) सम्मा सो लोके परिव्वजेय्य ॥१॥
 यस्स मंगला समूहता (इति भगवा) , उप्पादा सुपिना च लक्खणा च ।
 सो मंगलदोसविप्पहीनो^१ , सम्मा सो लोके परिव्वजेय्य ॥२॥
 रागं विनयेथ मानुसेसु , दिव्वेसु कामेसु चापि भिक्खु ।
 अतिकम्म भवं समेच्च धम्मं , सम्मा सो लोके परिव्वजेय्य ॥३॥
 विपिट्ठि कत्वा^२ पेसुनानि , कोधं कदरियं जहेय्य भिक्खु ।
 अनुरोध-विरोध-विप्पहीनो , सम्मा सो लोके परिव्वजेय्य ॥४॥
 हित्वा पियं च अप्पियं च , अनुपादाय अनिस्मितो कुट्ठिञ्चि ।
 संयोजनियेहि विप्पमुत्तो , सम्मा सो लोके परिव्वजेय्य ॥५॥
 न सो उपधीसु मारमेति , आदानेसु विनेय्य छन्दरागं ।
 सो अनिस्मितो अनञ्जानेय्यो , सम्मा सो लोके परिव्वजेय्य ॥६॥
 वचमा मनसा च कम्मता च , अत्रिरुद्धो सम्मा विदित्वा धम्मं ।
 निव्वाणपदाभिपत्थयानो , सम्मा सो लोके परिव्वजेय्य ॥७॥
 यो वन्दति मंति न उण्णमेय्य , अक्कुट्टोऽपि न सन्धिथेथ भिक्खु ।
 लद्धा परभोजनं न मज्जे , सम्मा सो लोके परिव्वजेय्य ॥८॥
 लोभं च भवं^३ च विप्पहाय , विरतो छेदनबन्धना^४ च भिक्खु ।
 सो निण्णकथं कथो विसल्लो , सम्मा सो लोके परिव्वजेय्य ॥९॥
 सारुप्पमत्तनो विदित्वा , न च भिक्खु हिमेय्य कंचि^५ लोके ।
 यथातथियं विदित्वा धम्मं , सम्मा सो लोके परिव्वजेय्य ॥१०॥
 यस्सानुसया न सन्ति केचि , मूला अकुसला समूहतासे ।
 सो निराससो अनासयानो^६ , सम्मा सो लोके परिव्वजेय्य ॥११॥
 आसवधीणो पहीनमानो , सब्बं रागपथं उपातिवत्तो ।
 दन्तो परिनिब्बुत्तो टित्ततो , सम्मा सो लोके परिव्वजेय्य ॥१२॥
 सद्धो सुतवा नियामदस्सी , वग्गतेसु न वग्गमारि धीरो ।
 लोभं दोसं विनेय्य पटिघं , सम्मा सो लोके परिव्वजेय्य ॥१३॥

^१ C. स मंगलदोसविप्पहीनो (भिक्खु). R. स मंगलदोसविप्पहीनो.
 भिक्खु सम्मा. ^२ M. विपीति कत्वान. ^३ C., M. भयं. ^४ R. छेदनबन्ध
 नातो. B. छेदनबन्धनतो. ^५ M. किंचि. ^६ R. अनाससानो. M.
 निरासो अनाससानो.

संसुद्धजिनो विवत्तच्छद्दो^१, धम्मसेसु वसी पारगू अनेजो ।
 संखारनिरोधजाणकुसलो, सम्मा सो लोके परिब्वजेय्य ॥१४॥
 अतीतेसु अनागतेसु चापि, कप्पातीतो अनिच्च सुद्धिपञ्जो ।
 सब्बायतनेहि विप्पमुत्तो, सम्मा सो लोके परिब्वजेय्य ॥१५॥
 अञ्जाय पदं समेच्च धम्मं, विवटं दिस्वान प्हानमासवानं ।
 सब्बूपधीनं परिक्खयानो^२, सम्मा सो लोके परिब्वजेय्य ॥१६॥
 अद्वा हि भगवा तथेव एतं, यो सो एवं विहारि दन्तो भिक्खु ।
 सब्बसंयोजनिये च वीतिवत्तो, सम्मा सो लोके परिब्वजेय्याति ॥१७॥

सम्मापरिब्वजिनियसुत्तं^३ निट्ठितं

(२६—धम्मिक-सुत्तं २।१४)

एवं मे सुत्तं । एकं समयं भगवा मावत्थियं विहरति जेतवने अनार्थापिण्डकस्स आरामे । अथ खो धम्मिको उपासको पंचहि उपासकमतेहि सद्धि येन भगवा नेनुपसंक्रमि उपसंक्रमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिद्धो खो धम्मिको उपासको भगवन्तं गाथाय अज्झभासि—

पुच्छामि तं गोतम भूरिपञ्ज, कथं करो सावको माधु होति ।
 यो वा अगारा अनगारमेति, अगारिन्तो वा पनुपासकासे ॥१॥
 तुवं हि लोकस्स सदेवकस्स, गतिं पजानासि परायणं च ।
 न चऽत्थि तुल्यो निपुणत्थदस्सी, तुवं हि बुद्धं पवरं वदन्ति ॥२॥
 सब्बं तुवं जाणमवेच्च धम्मं, पकासेसि सत्ते अनुकंपमानो ।
 विवत्तच्छद्दोऽसि^४ समन्तचक्खु, विरोचसि विमलो सब्बलोके ॥३॥
 आगच्छि^५ ते सन्तिके नागराजा, एरावणो नाम जिनोऽति सुत्वा ।
 सोऽपि तथा मन्तयित्वा अज्झगमा, साधूर्जति सुत्वान पतीतरूपो ॥४॥
 राजाऽपि तं वेस्सवणो कुवेरो, उपेति धम्मं परिपुच्छमानो ।
 तस्मापि त्वं पुच्छितो त्रूसि धीर, सो चापि सुत्वान पतीतरूपो ॥५॥
 ये केचिऽमे तित्थिया वादमीला, आजीविका वा यदि वा निगण्ठा ।
 पञ्जाय तं नातिवरन्ति सब्बे, टितो वजन्तं विय मीघगामि ॥६॥

^१ M. विवटच्छद्दो.

^२ R. परिक्खया.

^३ B. महासमयसुत्तंऽतिऽपि.

^४ M. विवटच्छद्दोऽसि.

^५ C. आगच्छि.

ये केचिज्जे ब्राह्मणा वादसीला, बुद्धा चापि ब्राह्मणा सन्ति केचि ।
 सब्बे तयि अत्थबद्धा भवन्ति, ये वाऽपि चऽञ्जे वादिनो मञ्जमाना ॥७॥
 अयं हि धम्मो निपुणो सुखो च^१, योज्यं तथा भगवा सुप्पवुत्तो ।
 तमेव सब्बे सुस्सूसमाना, त्वं नो वद पुच्छितो बुद्धसेट्ठ ॥८॥
 सब्बेऽपिऽमे^२ भिक्खवो संनिसिन्ना, उपासका चापि तथेव^३ सोतुं ।
 मुणन्तु धम्मं विमलेनानुबुद्धं, मुभासितं वासवस्मेव देवा ॥९॥
 सुणाय मे भिक्खवो सावयामि^४ वो, धम्मं धृतं तं च धराथ^५ सब्बे ।
 इरियापथं पव्वजितानुलोमिकं, मेवेथ नं अत्थदस्सी मुतीमा^६ ॥१०॥
 न वे^७ विकाले विचरेय्य भिक्खु, गामं च पिण्डाय चरेय्य काले ।
 अकलाचारिं हि सजन्ति संग्गा, तस्मा विकाले न चरन्ति बुद्धा ॥११॥
 रूपा च सदा च रसा च गंधा, फस्सा च ये संमदयन्ति^८ सत्ते ।
 एतेसु धम्मेसु विनेय्य छन्दं, कालेन सो पविसे^९ पातरासं ॥१२॥
 पिण्डं च भिक्खु समयेन लद्धा, एको पटिककम्म रहो निमीदे ।
 अञ्जनचिन्ती न मनो वहिद्धा, निच्छारये संगहित्तभावो^{१०} ॥१३॥
 सचेऽपि सो मल्लपे सावकेन, अञ्जेन वा केनचि भिक्खुना वा ।
 धम्मं पणीतं तमुदाहरेय्य, न पेमुणं^{११} नोपि परूपवादं ॥१४॥
 वादं हि एके पटिमेनियन्ति, न ते पमंसाम परिणपञ्जे ।
 ततो ततो ने पसजन्ति संग्गा, चित्तं हि ते तत्थ गमेन्ति दूरे ॥१५॥
 पिण्डं विहारं सयनासनं च, आपं च संघाटिरजूपवाहनं ।
 मुत्वान धम्मं सुगतेन देसितं, संखाय मेवे वरपञ्जसावको ॥१६॥
 तस्मा हि पिण्डे सयनासने च, आपं च संघाटिरजूपवाहने ।
 एतेसु धम्मेसु अनूपलित्तो, भिक्खु यथा पोक्खरे वारिविन्दु ॥१७॥
 गहट्टवत्तं पन वो वदामि, यथा करो सावको साधु होति ।
 न हेसो लब्भा सपरिग्गहेन, फस्सेतुं यो केवलो भिक्खुधम्मो ॥१८॥
 पाणं न हाने न च घातयेय्य, न चानुजञ्जा हततं परेसं ।
 सब्बेसु भूतेसु निधाय दण्डं, ये थावरा ये च तसन्ति लोकं ॥१९॥

^१ C., M. सुखोऽव. ^२ R. सब्बे चिमे. ^३ M. तथेव. ^४ M. सावयिस्सामि. ^५ M. चरथ. ^६ M. अत्थवस्सो मतिमा. B. अत्थवस्सो मुतीमा. ^७ M नो चे. B. नो वे. ^८ M. संमदयन्ति (?). ^९ M. पाविसे. ^{१०} R., B. संगहीत०. ^{११} C. पेसुनं.

ततो अदिन्नं परिवज्जयेय्य, किञ्चि क्वचि सावको बुज्झमानो ।
 न हारये हरतं नानुजञ्जा, सब्बं अदिन्नं परिवज्जयेय्य ॥२०॥
 अब्रह्मचरियं परिवज्जयेय्य, अंगारकासु जलित्तं ऽव विञ्जू ।
 असंभुणन्तो पन ब्रह्मचरियं, परस्स दारं नातिक्कमेय्य ॥२१॥
 सभग्गतो वा परिसग्गतो वा, एकस्स वेको^१ न मुसा भणेय्य ।
 न भासये भणतं नानुजञ्जा, सब्बं अभूतं परिवज्जयेय्य ॥२२॥
 मज्जं च पातं न समाचरेय्य, धम्मं इमं रोचये यो गहट्ठो ।
 न पायेय्य पिवतं नानुजञ्जा^२, उम्माददं तं इति नं विदित्वा ॥२३॥
 मदा हि पापानि करोन्ति बाला, कारेन्ति चञ्जेऽपि जने पमत्ते ।
 एतं अपुञ्जायतनं विवज्जये, उम्मादनं मोहतं बालकत्तं ॥२४॥
 पाणं न हाने न चादिन्नमादिये, मुसा न भासे न च मज्जपो सिया ।
 अब्रह्मचरिया विग्भेय्य मेथुना, रत्ति न भुंजेय्य त्रिकालभोजनं ॥२५॥
 मालं न धारे^३ न च गन्धमाचरे, मंचे हमायं च^४ मयेथ सन्थते ।
 एतं हि अट्ठंगिकमाहुज्जोसथं, बुद्धेन दृक्खन्तगुता पकामितं ॥२६॥
 ततो च पक्खस्सुपवस्सुपोसथं, चानुद्दामि पंचदामि च अट्ठामि ।
 पाटिहारियपक्खं च पसन्नमानसो, अट्ठंगुपेतं सुरामत्तरूपं ॥२७॥
 ततो च पातो उपवृत्थुपासेथो, अत्रेन पानेन च भिक्खुसंघं ।
 पसन्नचित्तो अनुमोदमानो, यथारहं संविभजेथ विञ्जू ॥२८॥
 धम्मेन मातापितरो भरेय्य, पयोजये धम्मिकं सो वर्णज्जं ।
 एतं गिही वत्तयं अप्पमत्तो, सयंपभे^५ नाम उपेति देवेऽति ॥२९॥

धम्मिकसुत्तं निद्वितं

चूळवग्गो दुतियो

तस्स वग्गस्स उदानं—

रतनं आमगच्छं^६ मगलसुत्तमे ।

मुत्तिलोमो धम्मचरिया पन ब्राह्मण धम्मिके ।

^१ C. चेको. ^२ R. पिवतं. M. पिवतं. ^३ R. धारये० ^४ R. व०.
^५ M. सयंपभा (?) ^६ R. हिरि०

नावा च सूत्तं किंसी उट्ठानं श्रथ गहुलो ।
 कण्णो च परिब्बाजो १ धम्मिको च पुनापरं
 चुद्दसेतानि सुत्तानि चूलवग्गोऽति वुच्चति २ ।

१ C. परिब्बाजं च. २ V. रतनागन्धो हिरि च मंगलं सूच्चिलोमेन ।
 कपिलो ब्राह्मणो पि च नालं (?) किंसील उट्ठानो । राहुलो पुन कप्पा च
 परिब्बाजनियो तथा । धम्मिकं च विदुनाहु चूलवग्गंऽति चुद्दसा ति ।

३—महावग्गो

(२७—पब्बज्ज-सुत्तं ३।१)

पब्बज्जं कित्तयिस्सामि यथा पब्बजि चक्खुमा ।
यथा वीमंसमानो सो पब्बज्जं समरोचयि ॥१॥
संबाधोऽयं^१ घरावासो रजस्सायतनं इति ।
अब्भोकासो च पब्बज्जा इति दिस्वान पब्बजि ॥२॥
पब्बजित्वान कायेन पापकम्मं विवज्जयि ।
वचीदुच्चरितं हित्वा आजीवं परिमोधयि ॥३॥
अगमा राजगहं बुद्धो मगधानं गिरिव्वजं ।
पिण्डाय अभिहारेसि आकिण्णवरलक्खणो ॥४॥
तमद्दसा विम्बिसारो पामादस्मि पतिट्ठितो ।
दिस्वा लक्खणसंपन्नं इममत्थं अभासथ ॥५॥
इमं भोन्तो निसामेथ अभिरूपो ब्रह्मा^२ सुचि ।
चरणेन चैव संपन्नो युगमत्तं च पेक्खति ॥६॥
ओक्खित्तचक्खु सतिमा नायं नीचकुलामिव ।
राजदूता विधावन्तु^३ कुहिं भिक्खु गमिम्मति ॥७॥
ते पेसिता राजदूता पिट्ठितो अनुबन्धिसुं ।
कुहिं गमिम्मति भिक्खु कथं वासो भविस्सति ॥८॥
सपदानं चरमानो गुत्तद्वारो मुसंबुतो ।
खिप्पं पत्तं अपूरेमि संपजानो पतिस्सतो ॥९॥
स पिण्डचारं चरित्वा निकवम्म नगरा मुनि ।
पण्डवं अभिहारेसि एत्थ वामो भविस्सति ॥१०॥
दिस्वान वासूपगतं ततो दूता उपाविसुं ।
एको च दूतो आगन्त्वा राजिनो पटिवेदयि ॥११॥

^१ M. संबाधायं. ^२ M. ब्रह्मा. ^३ M. राजदूताऽभिधावन्तु.

एस भिक्खु महाराज पण्डवस्स पुरक्खतो ।
 निसिन्नो व्यग्घुसभोऽव सीहोऽव गिरिगब्भरे ॥१२॥
 सुत्वान दूतवचनं भद्दयानेन खत्तियो ।
 तरमानरूपो निध्यासि येन पण्डवपण्डवतो ॥१३॥
 स यानभूमिं यायित्वा याना ओरूय्ह खत्तियो ।
 पत्तिको उपसंकम्म आसज्ज नं उपाविसि ॥१४॥
 निमज्ज राजा सम्मोदि कथं सारणियं^१ ततो ।
 कथं सो वीतिसारेत्वा इममत्थं अभासथ ॥१५॥
 युवा च दहरो चासि पठमुप्पत्तिको^२ मुमु ।
 वण्णारोहेन संपन्नो जातिमा विय खत्तियो ॥१६॥
 सोभयन्तो अनीकगं नागसंघपुरक्खतो ।
 ददामि भोगे भुंजस्सु जाति चञ्जखाहि पुच्छतो ॥१७॥
 उज् जनपदो^३ राजा हिमवन्तस्स पस्सतो ।
 धनविगियेन संपन्नो कोमल्लेसु निकेतिनो ॥१८॥
 आदिच्चो^४ नाम गोत्तेन साकिया^५ नाम जातिया ।
 नम्हा कृत्वा पव्वजितो (ऽग्ग्हि राज^६) न कामे अभिपत्थयं ॥१९॥
 कामेस्वादीतवं दिस्वा नेक्खम्मं दट्ठु खेमतो ।
 पधानाय गमिस्सामि एत्थ मे रञ्जति मनोऽति ॥२०॥

पव्वज्जामुत्तं निद्वित्तं

(२८—पधान-सुत्तं ३१२)

नं मं पधानपहित्तं नदि नेरञ्जरं पति ॥१॥
 विपरक्कम्म झायन्तं योगक्खेमस्स पत्तिया ।
 नमुची^१ करुणं वाचं भासमानो उपागमि
 किमो त्वमसि दुव्वण्णो सत्तिके मरणं तव ॥२॥
 महस्सभागो मरणस्स एकंसो तव जीवितं ।
 जीव^२ भो जीवितं मेय्यो जीवं पुञ्जानि काहसि ॥३॥

^१ R. साराणियं. ^२ C. पठमुप्पत्तिया. ^३ C. जानपदो. ^४ M.
 आदिच्चो. ^५ M. साकियो. ^६ M. नास्ति ^७ M. नमुचि. ^८ M. जीवं.

चरतो च ते ब्रह्मचरियं अग्निहुत्तं च जूहोते ।
 पहूतं चीयते पुञ्जं किं पधानेन काहसि ॥४॥
 दुग्गो मग्गो पधानाय दुक्करो दुरभिसंभवो ।
 इमा गाथा भणं मारो अट्ठा बुद्धस्स सन्तिकं ॥५॥
 तं तथावादिनं मारं भगवा एतदब्रुवि^१ ।
 पमत्तबन्धु पापिम येनत्थेन इधागतो ॥६॥
 अणुमत्तेनऽपि पुञ्जेन अत्थो मय्हं न विज्जति ।
 येसं च अत्थो पुञ्जानं ते मारो वत्तुमहरति ॥७॥
 अत्थि सद्धा ततो^२ विरियं पञ्जा च मम विज्जति ।
 एवं मं पहितत्तंऽपि किं जीवमनुपुच्छ^३सि ॥८॥
 नदीनमपि सोतानि अयं वातो विसोमये ।
 किं च^४ मे पहितत्तस्स लोहितं नूपमुस्सये ॥९॥
 लोहिते मुस्समानमिह पित्तं मेम्हं च सुस्सति ।
 मंसेमु खीमयानेसु भिय्यो चित्तं पसीदति ।
 भिय्यो सति च पञ्जा च समाधि मम तिट्ठति ॥१०॥
 तस्स मेऽवं विहरतो पत्तमुत्तमवेदानं ।
 कामे नापेक्खते चित्तं पस्स सत्तस्स^५ मुद्धतं ॥११॥
 कामा ते पठमा सेना दुतिया अरति वुच्चति ।
 ततिया खुप्पिपासा ते चतुत्थी तण्हा पवुच्चति ॥१२॥
 पञ्चमं थीनमिद्धं ते छट्ठा भीरुपवुच्चति ।
 सत्तमी विचिकिच्छा ते मक्खो थंभो ते अट्ठमो ॥१३॥
 लाभो मिलोको सक्कारो मिच्छाल्लद्धो च यो यसो ।
 यो चत्तानं समुक्कमे परे च अवजानति ॥१४॥
 एसा नमुचि ते सेना कण्हस्साभिप्पहारिणी^६ ।
 न तं अमूरो जिनाति जेत्वा च लभते मुत्वं ॥१५॥
 एस मुञ्जं परिहरे धिरत्थु इध जीवितं ।
 संगामे मे मतं सेय्यो यं चे जीवे पराजितो ॥१६॥
 पगाळ्हा एत्थ न दिस्सन्ति एके समणत्राह्मणा ।
 तं च मग्गं न जानन्ति येन गच्छन्ति मुच्चता ॥१७॥

^१ C. एतदब्रुवि.^२ M. तपो.^३ M. जीवमनुपुच्छथ.^४ C., M. किंचि.^५ M. सद्धस्स.^६ R. ०हारणी.

समन्ता धजिनि दिस्वा युत्तं मारं सवाहनं ।
 युद्धाय पच्चुग्गच्छामि मा मं ठाना अचावयि ॥१८॥
 यं तेऽतं नप्पसहति सेनं लोको सदेवको ।
 तं ते पञ्जाय गच्छामि आमं पत्तंऽव अस्मना^१ ॥१९॥
 वसि कत्वान संकप्यं सति च सुप्पतिट्ठितं ।
 रट्ठा रट्ठं विचरिस्सं सावके विनयं पुथ ॥२०॥
 ते अप्पमत्ता पहितत्ता मम सासनकारका ।
 अकामस्स ते गमिस्सन्ति यत्थ गन्त्वा न मोचरे ॥२१॥
 मत्त वस्सानि^२ भगवन्तं अनुवन्धिं पदा पदं ।
 ओतारं नाधिगच्छिस्सं सम्बुद्धरस सतीमतो ॥२२॥
 मेदवण्णंऽव पासाणं वायसो अनुपरियगा^३ ।
 अपेत्य मुट्ठु विन्देम अपि अस्सादना सिया ॥२३॥
 अलद्धा तत्थ अस्सादं वायसेत्तो अपक्कमि ।
 काकोऽव सेलमासज्ज^४ निव्विजापेम गोतमं^५ ॥२४॥
 तस्स मोकपरेतस्स वीणा कच्छा अभस्सथ ।
 ततो सो दुम्मनो यक्खो तत्थेवन्त रघायथाति ॥२५॥

पधानसुत्तं निट्ठितं

(२६—सुभासित-सुत्तं ३१३)

एवं मे सुत्तं । एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने..... पे०.....
 भगवा एतदवोच—चतूहि भिक्खवे अंगेहि समन्नागता वाचा सुभासिता होति, न
 दुब्भासिता, अनवज्जा च अननुवज्जा^१ च विञ्जूनं । कतमेहि चतूहि ? इध भिक्खवे
 भिक्खु सुभासितं येव भासति नो दुब्भासितं, धम्मं येव भासति नो अधम्मं, पियं
 येव भासति नो अप्पियं, सच्चं येव भासति नो अलिकं । इमेहि खो भिक्खवे चतूहि
 अंगेहि समन्नागता वाचा सुभासिता होति, नो दुब्भासिता, अनवज्जा च अननु-
 वज्जा विञ्जूनंऽति ।

^१ R. अम्हना. ^२ M. सत्तवस्सं. ^३ M. अनुपरीयगा. ^४ C. सेलमा-
 वज्ज. ^५ सं० नि० I. 124^b. 127¹⁷. गोतमा. ^६ म०—अनुपवज्जा.

इदमवोच भगवा, इदं वत्वा सुगतो अथापरं एतदवोच सत्था—

सुभासितं उत्तममाहु सन्तो । धम्मं भणे नाधम्मं तं दुतियं ।

पियं भणे नाप्पियं तं ततियं । सच्चं भणे नालिकं तं चतुत्थंति ॥१॥

अथ खो आयस्मा वंगीसो उट्टायासना एकंसं चीवरं कत्वा येन भगवा तेनञ्जलिं पणामेत्वा भगवन्तं एतदवोच—पटिभाति मं सुगताति । पटिभानु तं वंगीसाति भगवा अवोच । अथ खो आयस्मा वंगीसो भगवन्तं सम्मुखा मारुप्पाहि गाथाहि अभित्थवि—

तमेव भासं भासेय्य यायत्तानं न तापये ।

परे च न विहिसेय्य सा वे वाचा सुभासिता ॥२॥

पियवाचमेव भासेय्य या वाचा पटिनन्दिता ।

यं अनादाय पापानि परेसं भासते पियं ॥३॥

सच्चं वे अमता वाचा एस धम्मो सनन्तनो ।

सच्चे अत्थे च धम्मं च आहु सन्तो पतिट्ठिता ॥४॥

यं बुद्धो भासती^१ वाचं खेमं निव्वाणपत्तिया ।

दुक्खस्सन्ताकिरियाय सा वे वाचानमुत्तमाजति ॥५॥

सुभासितसुत्तं निट्ठतं ।

(३०—सुन्दरिकभारद्वाज-सुत्तं ३।४)

एवं मे सुत्तं । एकं समयं भगवा कोमलेसु विहरति सुन्दरिकाय नदिया तीरे । तेन खो पन समयेन सुन्दरिकभारद्वाजो ब्राह्मणो सुन्दरिकाय नदिया तीरे अग्निं जुहति, अग्निहुत्तं परिचरति । अथ खो सुन्दरिक भारद्वाजो ब्राह्मणो अग्निं जुहत्वा अग्निहुत्तं परिचरित्वा, उट्टायासना समन्ता चतुदिस्सा अनुविलोकैसि—को नू खो उमं हव्यमेसं भुञ्जेय्याति । अहसा खो सुन्दरिकभारद्वाजो ब्राह्मणो भगवन्तं अवि-दूरे अञ्जातरस्सि हक्खमूले ससीमं पारुपतं निमिधं, दिम्बान वामेन हत्थेन हव्य-मेसं^३ गहेत्वा, दक्खिणेन हत्थेन कमण्डलुं गहेत्वा, येन भगवा तेनुपमंकरि । अथ खो भगवा सुन्दरिकभारद्वाजस्स ब्राह्मणस्स पदसद्देन सीमं विवरि । अथ खो सुन्दरिकभारद्वाजो ब्राह्मणो, मुण्डो, अयं भवं, मुण्डको अयं भवंति, ततोऽव पुन

^१ M. भासति. ^२ B. पूरळाससुत्तं. ^३ M. हव्य०.

निवर्तितुकामो अहोसि । अथ खो सुन्दरिकभारद्वाजस्स ब्राह्मणस्स एतदहोसि—
मुण्डाऽपि हि इधेकच्चे ब्राह्मणा भवन्ति, यन्नूनाहं उपसंकमित्वा जातिं पुच्छेय्यंति ।
अथ खो सुन्दरिकभारद्वाजो ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसंकमि, उपसंकमित्वा भग-
वन्तं एतदवोच—किजच्चो भवंति । अथ खो भगवा सुन्दरिक भारद्वाजं ब्राह्मणं
गाथाहि अज्झभासि—

न ब्राह्मणो नोऽग्निं न राजपुत्तो, न वेस्सायनो उद^१ कोचि नोऽग्निं ।
गोतं परिञ्जाय पुथुज्जनानं, अकिचनो मन्त चरामि लोके ॥१॥
संघाटिवासी अगहो^२ चरामि, निवृत्तकेसो अभिनिव्वृततो ।
अलिप्पमानो इध माणवेहि, अक्कल्ल^३ मं (ब्राह्मण) पुच्छमि^४ गोत्तपञ्चं ॥२॥
पुच्छन्ति वे भो ब्राह्मणा ब्राह्मणेहि, सह ब्राह्मणो नो भवंति ।
ब्राह्मणो चे त्वं ब्रूसि मं च ब्रूसि अब्राह्मणं ।
तं सार्वानि पुच्छामि तिपदं चतुवीसतक्खरं ॥३॥
किं निस्सिता इसयो मनुजा खत्तिया ब्राह्मणा,
देवतानं यञ्जमकप्पयिंसु पुथु इध लोके ।
यदन्तगू वेदगू यञ्जकाले, यस्साहुतिं लभे तस्मिज्जेति ब्रूसि ॥४॥
अद्दा हि तस्स हुतमिज्जे (ति ब्राह्मणो), यं तादिमं वेदगुं अहमाम ।
तुम्हादिसानं हि अदस्मनेन, अञ्जो जनो भुञ्जति पूरळामं ॥५॥
तस्मानिह त्वं ब्राह्मण अत्थेन, अत्थिको उपसंकम्म पुच्छ ।
मन्तं विधूमं अनिघं निरासं, अप्पेविध अभिविन्दे सुमेधं ॥६॥
यञ्जे रताहं (भो गोतम) यञ्जं यिट्ठुकामो ।
नाहं पजानामि अनुसासतु मं भवं, यत्थ हुतं इज्जने ब्रूहि मे तं ॥७॥
नेन हि त्वं ब्राह्मण ओदहस्सु सोतं धम्मं ते देसिस्सामि—
मा जातिं पुच्छ चरणं च पुच्छ, कट्ठा हवे जायति जातवेदो ।
नीचा कुलीनोऽपि मुनी धितीमा, आजानियो होति हिरीनिमेधो ॥८॥
मन्त्वेन दन्तो दमसा उपेतो, वेदन्तगू वुसितब्रह्मचरियो ।
कालेन तग्निं हव्यं पवेच्छे, यो ब्राह्मणो पुञ्जपेक्खो यजेथ ॥९॥
ये कामे हित्वा अगहा^५ चरन्ति, सुसञ्जातत्ता तसरंऽव उज्जुं ।
कालेन तेसु हव्यं पवेच्छे, यो ब्राह्मणो पुञ्जपेक्खो यजेथ ॥१०॥

^१ M. नुद. ^२ C., R., B. अगिहो. ^३ M. अलल्लं. ^४ R. पुच्छि.

^५ R. अगिहा.

ये वीतरागा मुसमाहितिन्द्रिया, चन्दोऽव राहुगहणा पमुत्ता ।
 कालेन तेसु हव्यं पवेच्छे, यो ब्राह्मणो पुञ्जपेक्खो यजेथ ॥११॥
 असज्जमाना विचरन्ति लोके, सदा सता हित्वा ममायितानि ।
 कालेन तेसु हव्यं पवेच्छे, यो ब्राह्मणो पुञ्जपेक्खो यजेथ ॥१२॥
 यो कामे हित्वा अभिभुय्यचारी, यो वेदि जातिमरणस्स अन्तं ।
 परिनिब्बुतो उदकरहदोऽव सीतो, तथागतो अरहति पूरळामं ॥१३॥
 समो समेहि विसमेहि दूरे, तथागतो होति अनन्तपञ्जो ।
 अनूपलित्तो इध वा हुरं वा, तथागतो अरहति पूरळामं ॥१४॥
 यम्हि न माया वसती न मानो, यो वीतलोभो अममो निरासो ।
 पनुण्णकोधो अभिनिब्बुत्तो, यो^१ ब्राह्मणो सोकमलं अहामि ।
 तथागतो अहरति पूरळामं ॥१५॥
 निवेसनं यो मनसो अहामि, परिग्गहा यस्स न सन्ति केचि ।
 अनुपादियानो इध वा हुरं वा, तथागतो अरहति पूरळामं ॥१६॥
 समाहितो यो उदतारि ओघं, धम्मं चञ्जासि परमाय दिट्ठिया ।
 खीणासन्नो अन्तिमदेहधारी, तथागतो अरहति पूरळामं ॥१७॥
 भवासवा यस्स वची खग च, विधूपिता अत्थगता न सन्ति ।
 स वेदगू सब्बधि विप्पमुत्तो, तथागतो अहरति पूरळामं ॥१८॥
 संगतिगो यस्स न सन्ति संग्गा, यो मानसत्तेमु अमानसत्तो ।
 दुक्खं परिञ्जाय मुखेत्तवत्थुं, तथागतो अरहति पूरळामं ॥१९॥
 आसं अनिस्माय विवेकदस्सी, परवेदियं दिट्ठि मुपातिवत्तो ।
 आरम्मणा यस्स न सन्ति केचि, तथागतो अरहति पूरळामं ॥२०॥
 परोवरा यस्म समेच्च धम्मा, विधूपिता अत्थगता न सन्ति ।
 सन्तो उपादानखये विमुत्तो, तथागतो अहरति पूरळामं ॥२१॥
 संयोजनं जानिखयन्तदस्सी, योऽपानुदि रागपथं असेमं ।
 मुट्ठो निट्ठोमो विमलो अकाचो^२, तथागतो अरहति पूरळामं ॥२२॥
 यो अत्तनाऽत्तानं नानुपस्सति, समाहितो उज्जुगतो टित्तो ।
 स वे अनेजो अखिलो अकंखो, तथागतो अहरति पूरळामं ॥२३॥
 मोहन्तरा यस्स न सन्ति केचि, सब्बेसु धम्मेसु च ज्ञाणदस्सी ।
 सरीरं च अन्तिमं धारेति, पत्तो च सम्बोधिमनुत्तरं सिवं ।
 एत्तावता यक्खस्स मुट्ठि, तथागतो अरहति पूरळामं ॥२४॥

१ R. सो.

२ C. अकामो.

हुतं च मय्हं हुतमत्थु सच्चं , यं तादिसं वेदगुणं अलत्थं ।
 ब्रह्मा हि सक्खि पटिगण्हातु मे भगवा , भुञ्जतु मे भगवा पूरळासं ॥२५॥
 गाथाभिगीतं मे अभोजनेय्यं , संपस्सतं ब्राह्मण नेस धम्मो ।
 गाथाभिगीतं पनुदन्ति बुद्धा , धम्मे सति ब्राह्मण वुत्तिरेमा ॥२६॥
 अञ्जेन च केवलिनं महेसिं , खीणासवं कुक्कुच्चवूपसन्तं ।
 अग्नेन पानेन उपट्ठहस्सु , खेत्तं हि तं पुञ्जापेक्खस्स होति ॥२७॥
 साधाहं भगवा तथा विञ्जं , यो दक्खिणं भुंजेय्य मादिसस्स ।
 यं यञ्जाकाले परियेसमानो , पप्पुय्य तव सासनं ॥२८॥
 सारम्भा यस्स विगता चित्तं यस्स अनाविलं ।
 विप्पमुत्तो च कामेहि थिंनं यस्स पनूदितं ॥२९॥
 सीमन्तानं विनेतारं जातिमरणकोविदं ।
 मुनिं मोनेय्यसंपन्नं तादिसं यञ्जामागतं ॥३०॥
 भकुटिं विनयित्वान पंजलिका नमस्सथ ।
 पूजेथ अन्नपानेन एवं इज्जन्ति दक्खिणा ॥३१॥
 बुद्धो भवं अरहति पूरळासं , पुञ्जाक्खेत्तमनुत्तरं ।
 आयागो सब्बलोकस्स , भोतो दिन्नं महप्फलंति ॥३२॥

अथ खो मुन्दरिक्कभारद्वाजो ब्राह्मणो भगवन्तं एतदवोच-अभिव्वन्तं भो
 गोतम... पे० ... अनेकपरियायेन धम्मो पकासितो । एसाहं भवन्तं गोतमं
 सरणं गच्छामि, धम्मं च भिक्खुं संघं च । लभेय्याहं भोतो गोतमस्स सन्तिके
 पब्बज्जं, लभेय्यं उपसंपदंति । अलत्थ खो मुन्दरिक्कभारद्वाजो ब्राह्मणो.....
 पे०..... अरहतं अहोसीति ।

मुन्दरिक्कभारद्वाजमुत्तं निट्ठतं ।

(३१—माघ-सुत्तं ३१५)

एवं मे सुत्तं । एकं समयं भगवा राजगहे विहरति गिञ्जकूटे पब्बते अथ खो
 माघो माणवो येन भगवा तेनुपसंक्रमि । उपसंक्रमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदि ।
 सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसीन्नो खो
 माघो माणवो भगवन्तं एतदवोच-अहं हि भो गोतम दायको दानपति वदञ्जु
 याचयोगो, धम्मेन भोगे परियेसामि, धम्मेन भोगे परियेसित्वा धम्मलद्धेहि भोगेहि
 धम्माधिगतेहि एकस्स पि ददामि, द्विन्नं पि ददामि, तिण्णं पि ददामि, चतुन्नं पि
 ददामि, पंचन्नं पि ददामि, छन्नं पि ददामि, सत्तन्नं पि ददामि, अट्ठन्नं पि ददामि,
 नवन्नं पि ददामि, दसन्नं पि ददामि, वीसायडपि ददामि, तिसाययडपि ददामि,

चत्तारीसायऽपि ददामि, पञ्जासायऽपि ददामि, सतस्सऽपि ददामि, भिय्योऽपि ददामि; कच्चाहं भो गोतम एवं ददन्तो एवं यजन्तो बहं पुञ्जं पसवामीति ? तग्घ त्वं माणव एवं ददन्तो एवं यजन्तो बहं पुञ्जं पसवसि । यो खो माणव दायको दानपति वदञ्जू याचयोगो धम्मेन भोगे परियेसति, धम्मेन भोगे परियेसित्वा धम्मलद्धेहि भोगेहि धम्माधितेहि एकस्सपि ददाति.....पे०.....सतस्स पि ददाति, भिय्योऽपि ददाति, बहं सो पुञ्जं पसवतीति । अथ खो माघो माणवो भगवन्तं गाथाय अञ्जभासि—

पुच्छामहं भो गोतमं वदञ्जू (इति माघो माणवो) ,
कासायवासि अगहं चरन्तं ।

यो याचयोगो दानपति गहट्ठो , पुञ्जात्थिको यजति पुञ्जापेक्खो ।
ददं परेसं इध अन्नपानं , कत्थ हुतं यजमानस्स मुज्जे ॥१॥

(यो) याचयोगो दानपति गहट्ठो (माघानि भगवा) ,
पुञ्जात्थिको यजति पुञ्जापेक्खो ।

ददं परेसं इध अन्नपानं , आराधये दक्खिण्ये हि तादि ॥२॥

यो याचयोगो दानपति गहट्ठो (इति माणवो) ,
पुञ्जात्थिको यजति पुञ्जापेक्खो ।

ददं परेसं इध अन्नपानं , अक्खाहि मे भगवा दक्खिण्ये ॥३॥

ये वे असत्ता विचरन्ति लोके , अकिंचना केवलिनो यत्ता ।

कालेन तेसु हव्यं पवेच्छे , यो ब्राह्मणो पुञ्जापेक्खो यजेथ ॥४॥

ये सब्बसंयोजनबंधनच्छिदा , दन्ता विमुत्ता अनिघा निरासा ।

कालेन तेसु हव्यं पवेच्छे , यो ब्राह्मणो पुञ्जापेक्खो यजेथ ॥५॥

ये सब्बसंयोजनविष्णमुत्ता , दन्ता विमुत्ता अनिघा निरासा ।

कालेन तेसु हव्यं पवेच्छे , यो ब्राह्मणो पुञ्जापेक्खो यजेथ ॥६॥

रागं च दोसं च पहाय मोहं , खीणासवा वुसितब्रह्मचरिया ।

कालेन तेसु हव्यं पवेच्छे , यो ब्राह्मणो पुञ्जापेक्खो यजेथ ॥७॥

येसु न माया वसती न मानो^१ , ये^२ वीतलोभा अममा निरासा ।

कालेन तेसु हव्यं पवेच्छे , यो ब्राह्मणो पुञ्जापेक्खो यजेथ ॥८॥

^१ M. योज्यते खीणासवा वुसितब्रह्मचरिया द्वितीय पादस्थाने कालेन तेसु . . ।

^२ M. इतः परं पद्यान्तरं अरभ्यते—

ये वीतलोभा अममा निरासा । खीणासवा वुसितब्रह्मचरिया ।

कालेन तेसु ।

ये वे न तण्हामु उपातिपन्ना , वितरेय्य ओषं अममा चरन्ति ।
 कालेन तेसु हव्यं पवेच्छे , यो ब्राह्मणो पुञ्जपेक्खो यजेथ ॥१॥
 येसं^१ तण्हा नत्थि कुहिञ्चि लोके , भवाभवाय इध वा हूरं वा ।
 कालेन तेसु हव्यं पवेच्छे , यो ब्राह्मणो पुञ्जपेक्खो यजेथ ॥१०॥
 ये कामे हित्वा अगहा चरन्ति , सुमञ्जतत्ता तसरंज्व उज्जुं^२ ।
 कालेन तेसु हव्यं पवेच्छे , यो ब्राह्मणो पुञ्जपेक्खो यजेथ ॥११॥
 ये वीतरागा मुसमाहितिन्द्रिया , चन्दोऽव राहुगहणा पमुत्ता ।
 कालेन तेसु हव्यं पवेच्छे , यो ब्राह्मणो पुञ्जपेक्खो यजेथ ॥१२॥
 समिताविनो वीतरागा अकोपा , येसं गति नत्थि इध विप्पहाय ।
 कालेन तेसु हव्यं पवेच्छे , यो ब्राह्मणो पुञ्जपेक्खो यजेथ ॥१३॥
 जहेत्वा जानिमरणं असंसं , कथंकथं सब्बमुपातिवत्ता ।
 कालेन तेसु हव्यं पवेच्छे , यो ब्राह्मणो पुञ्जपेक्खो यजेथ ॥१४॥
 ये अत्तदीपा विचरन्ति लोके , अकिंचना सब्बधि विप्पमुत्ता ।
 कालेन तेसु हव्यं पवेच्छे , यो ब्राह्मणो पुञ्जपेक्खो यजेथ ॥१५॥
 ये हेत्थ^३ जानन्ति यथातथा इदं , अयमन्तिमा नत्थि पुनब्भवोति ।
 कालेन तेसु हव्यं पवेच्छे , यो ब्राह्मणो पुञ्जपेक्खो यजेथ ॥१६॥
 यो वेदगू ज्ञानरतो सतीमा^४ , संमोधिपत्तो सरणं बहुञ्चं ।
 कालेन तस्मिं हव्यं पवेच्छे , यो ब्राह्मणो पुञ्जपेक्खो यजेथ ॥१७॥
 अद्वा अमोघा मम पुच्छना अहु , अक्खासि मे भगवा दक्खिणेत्ये ।
 त्वं हेत्थ जानासि यथातथा इदं , तथा हि ते विदितो एस धम्मो ॥१८॥
 यो याचयोगो दानपति गहट्ठो (इति माघो माणवो) ,
 पुञ्जत्थिको यजति पुञ्जपेक्खो ।
 ददं परेसं इध अन्नपानं , अक्खाहि मे भगवा यञ्जसंपदं ॥१९॥
 यजस्सु यजमानो (माघा ति भगवा) , सब्बत्थ च विप्पसादेहि चित्तं ।
 आरम्मणं यजमानस्स यञ्जं^५ , एत्थ पतिट्ठाय जहाति दोसं ॥२०॥
 सो^६ वीतरागो पविनेय्य^७ दोसं , मेत्तं चित्तं भावयं अप्पमाणं ।
 रत्ति दिवं सततं अप्पमत्तो , सब्वा दिमा फरते अप्पमञ्जं ॥२१॥

^१ R. येसं इतः परं-तु, ^२ R. उज्जु. M. उजुं. ^३ C. एत्थ.

^४ M. सतिमा. ^५ P. यञ्जो. ^६ M. यो. ^७ M. स विनेय्य.

को सुज्जति मुच्चति वज्जति च , केनऽत्तना गच्छति ब्रह्मलोकं ।
 अजानतो मे मुनि ब्रूहि पुट्ठो , भगवा हि मे सक्खि ब्रह्मज्ज दिट्ठो ।
 तुवं हि नो ब्रह्मसमोऽति सच्चं , कथं उप्पज्जति ब्रह्मलोकं (जुतीमा^१) ॥२२॥
 यो यजति तिविधं यञ्जसंपदं (माघाति भगवा) ,
 आराधये दक्खिण्ये हि तादि ।

एवं यजित्वा सम्मा याचयोगो , उप्पज्जति ब्रह्मलोकंऽति ब्रूमीति ॥२३॥
 एवं वुत्ते माघो माणवो भगवन्तं एतदवोच—अभिककन्तं भो गोतम—
 पे०..... अज्जतग्गे पाणुपेतं सरणं गतंऽति ।

माघसुत्तं निदिठतं ।

(३२—सभिय-सुत्तं ३।६)

एवं मे सुत्तं । एकं समयं भगवा राजगहे विहरति वेळुवने कलन्दकनिवापे ।
 तेन खो पन समयेन सभियस्स परिव्वाजकस्स पुराणसालोहिताय देवताय पच्चा
 उद्दिट्ठा होन्ति—यो ते सभिय समणो वा ब्राह्मणो वा इमे पच्चे पुट्ठो व्याकरोति,
 तस्स सन्ति के ब्रह्मचरियं चरेय्यासीति । अथ खो सभियोपरिव्वाजको
 तस्सा देवताय सन्तिके पच्चे उग्गहेत्वा, ये ते समणब्राह्मणा संघिनो
 गणिनो गणा-चरिया ज्ञाता यसस्सिनो तित्थकरा साधुसम्मता बहुजनस्स,
 सेय्यथीदं—पूरणो कस्सपो, मक्खलि गोसालो, अजितो केसकंबली^३, पकुधो^३
 कच्चायनो, संजयो बेल द्विपुत्तो^४, निगण्ठो नातपुत्तो^५ ते उपसंक्रमित्वा ते पच्चे
 पुच्छति । ते सभियेन परिव्वाजकेन पच्चे पुट्ठा न संपायन्ति, असंपायन्ता कोपं च
 दोसं च अप्पच्चयं च पातुकरोन्ति, अपि च सभियं येव परिव्वाजकं पटिपुच्छन्ति ।
 अथ खो सभियस्स परिव्वाजकस्स एतदहोसि—ये खो ते भोन्तो समणब्राह्मणा
 संघिनो गणिनो गणाचरिया ज्ञाता यसस्सिनो तित्थकरा साधुसम्मता बहुजनस्स,
 सेय्यथीदं—पूरणो कस्सपो. पे०..... निगण्ठो नातपुत्तो, ते मया पच्चे पुट्ठा
 न संपायन्ति, असंपायन्ता कोपं च दोसं च अप्पच्चयं च पातुकरोन्ति, अपि च
 मञ्जेवेत्थ पटिपुच्छन्ति; यन्नूनाहं हीनायावन्तित्वा कामं परिभुञ्जेय्यंति । अथ
 खो सभियस्स परिव्वाजकस्स एतदहोसि—अयंऽपि समणो गोतमो संघी चेव गणी

^१ C. जुतिमा, M. जुतिम.

^३ C., M. केसकंबलो.

^३ C.

ककु, धो.

^४ M. बेलट्ट°.

^५ C. नाथ पुत्तो M. नाट°.

च गणाचरियो च ज्ञातो यसस्सी तित्थकरो साधुसम्मतो बहुजनस्स; यन्नूनाहं समणं गोतमं उपसंक्रमित्वा इमे पञ्हे पुच्छेय्यंति । अथ खो सभियस्स परिवाजकस्स एतदहोमि—येऽपि खो ते भोन्तो समणब्राह्मणा जिण्णा बुद्धा महल्लका अद्दगता वयो अनुप्पत्ता थेरा रत्तञ्जू चिरपव्वजिता संघिनो गणिनो गणाचरिया ज्ञाता यमस्सिनो तित्थकरा साधुसम्मता, बहुजनस्स, मेय्यथीदं—पूरणो कस्सपो. पे०. निगण्ठो नातपुत्तो, तेऽपि मया पञ्हे पुट्ठा न संपायन्ति, असंपायन्ता कोपं च दोमं च अप्पच्चयं च पातुकरोन्ति, अपि च मञ्जोवेत्थ पटिपुच्छन्ति । किं पन मे समणो गोतमो इमे पञ्हे पुट्ठो व्याकरिस्सति । समणो हि गोतमो दहरो चेव जातिया तवो च पव्वज्जायाति । अथ खो सभियस्स परिव्वाजकस्स एतदहोसिममणो खो दहरोऽति न परिभोतव्वो । दहरोऽपि चे समणो होति, सो होति महिद्धिको महानुभावो, यन्नूनाहं समणं गोतमं उपसंक्रमित्वा इमे पञ्हे पुच्छेय्यंति । अथ खो सभियो परिव्वाजको येन राजगहं तेन चारिकं पक्कामि । अनुपुव्वेन चारिकं चरमानो येन राजगहं वेळुवनं कलन्दकनिवापो येन भगवा तेनुपसंक्रमि, उपसंक्रमित्वा भगवता सद्धि सम्मोदि, सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । इकमन्तं निमित्तो खो सभियो परिव्वाजको भगवन्तं गाथाय अज्झभासि—

कंखी वेचिकिच्छी आगमं (इति सभियो), पञ्हे पुच्छित्त्वं अभिकंखमानो ।

नेमन्तकरो भगवाहि^१ पुट्ठो, अनुपुव्वं^२ अनुधम्मं व्याकरोहि मे ॥१॥

दूरतो आगतोऽसि सभिया (ति भगवा), पञ्हे पुच्छित्त्वं अभिकंखमानो ।

तेसन्तकरो भवामि पुट्ठो^३, अनुपुव्वं^४ अनुधम्मं व्याकरोमि ते ॥२॥

पुच्छ मम सभिय पञ्हं, यं किञ्चि मनसिञ्छसि ।

तस्स तस्सेव पञ्हस्स, अहं अन्तं करोमि तेऽति ॥३॥

अथ खो सभियस्स परिव्वाजकस्स एतदहोसि—अच्छरियं वत भो, अब्भुतं वत भो, यावताऽहं अञ्जोमु समणब्राह्मणेसु ओकासमत्तंऽपि नालत्थं, तं मे इदं समणेन गोतमेन ओकासकम्मं कतंति अत्तमनो पमोदितो उदग्गो पीतिसोम-नस्सजातो भगवन्तं पञ्हं पुच्छि—

^१ M. भवं भवाहि. R. भवाहि मे.

^२ M., R. पञ्हे मे पुट्ठो

अनुपुव्वं

^३ R. ते. M. तेसमन्तं करोमि ते.

^४ R. पञ्हे

पुट्ठो अनुपुव्वं । M. पञ्हे पुट्ठो अनुपुव्वं ।

किं पत्तिनमाहु भिक्खुनं (इति सभियो), सोरतं^१ केन कथं च दन्तमाहु ।
बुद्धोऽति कथं पवुच्चति, पुट्ठो मे भगवा व्याकरोहि ॥४॥

पज्जेन कतेन अत्तना (सभियाति भगवा), परिनिब्बाणगतो वितिण्णकंखो ।

विभवं च भवं च विप्पहाय, वुसितवा खीणपुनब्भवो स भिक्खु ॥५॥

सब्बत्थ उपेक्खको सतीमा, न सो हिंसति किंचि सब्बलोके ।

तिण्णो समणो अनाविलो, उस्सदा यस्स न सन्ति मोरतो सो ॥६॥

यस्सिन्द्रियाणि भावितानि, अज्झत्तं बहिद्धा च सब्बलोके ।

निब्बिज्ज^२ इमं परं च लोकं, कालं कंखति भावितो स दन्तो ॥७॥

कप्पानि विचेय्य केवलानि, संसारं दुभयं चुतूपपातं ।

विगतजरजमनंगणं विमुद्धं, पत्तं जातिकखयं तमाहु वुद्धंति ॥८॥

अथ खो सभियो परिव्वाजको भगवतो भासितं अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा
अत्तमनो पमोदितो उदग्गो पीतिमोमनस्सजातो भगवत्तं उत्तरिं पञ्चं
पुच्छि—

किं पत्तिनमाहु ब्राह्मणं (इति सभियो), समणं केन कथं च न्हात^३कोऽति ।

नागोऽति कथं पवुच्चति, पुट्ठो मे भगवा व्याकरोहि ॥९॥

ब्राहेत्वा सब्बपापानि (सभियाति भगवा), विमलोसा धुसमाहितो ठित्तो ।

संसारमतिच्च केवली सो, असितो तादि पवुच्चते स^४ ब्रह्मा ॥१०॥

समितावि पहाय पुञ्जपापं, विरजो जत्वा इमं परं च लोकं ।

जातिमरणं उपातिवत्तो, समणो तादि पवुच्चते तथत्ता ॥११॥

निन्हाय^५ सब्बपापकानि, अज्झत्तं बहिद्धा च सब्बलोके ।

देवमनुस्सेसु कणियेसु, कप्पं नेति तमाहु न्हात^३कोऽति ॥१२॥

आगुं न करोति किंचि लोके, सब्बसयोगे विमज्ज वन्धानानि ।

सब्बत्थ न सज्जति विमुत्तो, नागो तादि पवुच्चते^६ तथत्ताति ॥१३॥

अथ खो सभियो परिव्वाजको...पे०...भगवत्तं उत्तरिं पञ्चं पुच्छि—

कं खेत्तजिनं वदन्ति बुद्धा (इति सभियो), कुसलं केन कथं च पंडितोऽति ।

मुनि नाम कथं पवुच्चति, पुट्ठो मे भगवा व्याकरोहि ॥१४॥

^१ R. सोरत. B. 'सूरतं' ति पि. ^२ P. निब्बिज्ज. ^३ C. नहातको.

^४ C. त्यज्यते B. सो०. ^५ C. निन्नहाय. ^६ C. पवुच्चति.

खेत्तानि विचेय्य^१ केवलानि (सभियाति भगवा),

दिब्बं^२ मानुसकं च ब्रह्मखेत्तं ।

सब्बखेत्तमूलबंधना पमुत्तो, खेत्तजिनो तादि पवुच्चते तथत्ता ॥१५॥

कोसानि विचेय्य केवलानि, दिब्बं मानुसकं च ब्रह्मकोसं ।

(सब्ब) कोसमूलबंधना पमुत्तो, कुसलो तादि पवुच्चते तथत्ता ॥१६॥

तदुभयानि^३ विचेय्य पण्डरानि, अज्झत्तं बहिद्धा च मुद्धिपञ्जो ।

कण्हं^४ सुक्कं उपातिवत्तो, पण्डितो तादि पवुच्चते तथत्ता ॥१७॥

असत्तं च सत्तं च ज्ञात्वा धम्मं, अज्झत्तं च बहिद्धा च सब्बलोके ।

देवमनुस्मंहि पूजितो सो, संगं जालमतिच्च सो मुनीति ॥१८॥

अथ खो सभियो परिब्बाजको...पे०...भगवन्तं उत्तरि पञ्हं पुच्छि—

किं पत्तिनमाहु वेदग्ं (इति सभियो), अनुविदितं केन कथं च विरियवाजति ।

आजानियो किंति नाम होति, पुट्ठो मे भगवा व्याकरोहि ॥१९॥

वेदानि विचेय्य केवलानि (सभिया ति भगवा),

समणानं यानिऽपत्थि ब्राह्मणानं ।

सब्बवेदनामु वीतरागो, सब्बं वेदमतिच्च वेदग्ं सो ॥२०॥

अनुविच्च पपंचनामरूपं, अज्झत्तं बहिद्धा च रोगमूलं ।

सब्बरोगमूलबंधना पमुत्तो, अनुविदितो तादि पवुच्चते तथत्ता ॥२१॥

विरतो इध सब्बपापकेहि, निरयदुक्खमतिच्च विरियवा सो ।

सो विरियवा पधानवा, धीरो तादि पवुच्चते तथत्ता ॥२२॥

यस्सऽस्सु लुतानि^५ बंधनानि, अज्झत्तं बहिद्धा च सब्बमूलं ।

(सब्ब) संगमूलबंधना पमुत्तो, आजानियो तादि पवुच्चते तथत्ताजति ॥२३॥

अथ खो सभियो परिब्बाजको...पे०...भगवन्तं उत्तरि पञ्हं पुच्छि—

किं पत्तिनमाहु सोत्थियं^६ (इति सभियो), अरियं केन कथं च चरणवाजति ।

परिब्बाजको किंजति नाम होति, पुट्ठो मे भगवा व्याकरोहि ॥२४॥

सुत्वा सब्बधम्मं अभिञ्जाय लोके (सभियाति भगवा),

सावज्जानवज्जं यदत्थि किंचि ।

अभिभुं अकथंकथं विमुत्तं, अनीघं^७ सब्बधिमाहु सोत्थिं योजति ॥२५॥

^१ B. 'विजेय्य' तिपि.

^२ R. दिव्यं.

^३ R., M. दुभयानि.

^४ R. कण्हसुक्कं. P. कण्हसुक्कं.

^५ M. लुतानि.

^६ R. सोत्थियं.

^७ R. अनिघं. = R. सोत्थियं.

छेत्वा आसवानि आलयानि, विद्धा सो न उपेति गब्भसेय्यं ।
 सब्बं तिविधं पनुज्ज पंकं, कप्पं नेति तमाहु अरियोऽति ॥२६॥
 यो इध चरणेषु पत्तिपत्तो, कुसलो सब्बदा आजानाति^१ धम्मं ।
 सब्बत्थ न सज्जति विमुत्तो^२, पटिघा यस्स न सन्ति चरणवा सो ॥२७॥
 दुक्खवेपक्कं^३ यदत्थि कम्मं, उद्धं अधो च तिरियं चापि मज्झे ।
 परिवज्जयित्वा^४ परिञ्जचारी, मायं मानमथोऽपि लोभकोधं^५ ।
 परियन्तमकासि नामरूपं, तं परिब्बाजकमाहु पत्तिपत्तंऽति ॥२८॥

अथ खो सभियो परिब्बाजको भगवतो भामितं अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा
 अत्तमनो पमोदितो उदग्गो पीतिसोमनस्सजातो उट्ठायसाना एकंसं उत्तरासंगं
 करित्वा येन भगवा नेनञ्जलिं पणामेत्वा भगवन्तं सम्मुखा सारुप्पाहि गाथाहि
 अभित्थवि—

यानि च तीणि यानि च सट्ठि, समणप्पवादसितानि^६ भूरिपञ्च ।
 मञ्जक्खरं^७ सञ्जानिस्सितानि, ओसरणानि विनेय्य ओघतं अगा ॥२९॥
 अन्तगूसि पारगूसि दुक्खस्स, अरहाऽसि सम्मासंबुद्धो खीणासवं तं मञ्जो ।
 जुतिमा मुतिमा पहूतपञ्जो, दुक्खस्सन्तकर अता^८रयि मं ॥३०॥
 यं मे कंखितमञ्जासि, विचिकिच्छं^९ मं^{१०} अतारेमि नमो ते ।
 मुनि मोनपथेम् पत्तिपत्तं^{११}, अखिल आदिच्चवन्धु सोरतोऽसि ॥३१॥
 या मे कंखा पुरे आसि तं मे व्याकासि चक्खुमा ।
 अद्धा मुनीसि संबुद्धो नत्थि नीवरणा तव ॥३२॥
 उपायासा च ते सब्बे विद्धस्ता विनलीकता ।
 मीतिभूतो दमप्पत्तो धितिमा सच्चनिककमो ॥३३॥
 तस्स ते नागनागस्स महावीरस्स भासतो ।
 सब्बे देवाज्जुमोदन्ति उभो नारदपब्बता ॥३४॥
 नमो ते पुरिसाजञ्ज नमो ते पुरिसुत्तम ।
 सदेवकस्मि लोकास्मि नत्थि ते पटिपुग्गलो ॥३५॥

^१ R., C. अजानि.

^२ M. विमुत्तचित्तो.

^३ C. दुक्खं.

^४ B., M. परिब्बाजयित्वा.

^५ M. मानपथं विलोभकोधं.

^६ M.

निस्सितानि.

^७ M. पञ्चक्खरं.

^८ C. दुक्खस्सन्तकर अतारेसि.

^९ M., C. विचिकिच्छा.

^{१०} M. नास्ति

^{११} M.

तुवं बुद्धो तुवं सत्था तुवं माराभिभू^१ मुनि ।
 तुवं अनुसये छेत्वा तिण्णो तारेसिऽमं पजं ॥३६॥
 उपधी^२ ते समतिक्कन्ता आसवा ते पदालिता ।
 सीहोऽसि अनुपादानो पहीनभयभेरवो ॥३७॥
 पुण्डरीकं यथा वग्गु तोये न उपलिप्पति^३ ।
 एवं पुञ्जे च पापे च उभये त्वं न लिप्पसि^४ ।
 पादे वीर पमारोहि सभियो वन्दति सत्थुनोऽति ॥३८॥

अथ खो सभियो परिव्वाजको भगवतो पादेसु सिरसा निपतित्वा भगवन्तं
 एतदवोच—अभिककल्लं गोतम...पे०...धम्मं च भिक्खुसंगं च, लभेय्याहं भन्ते भग-
 वतो सन्तिके पव्वज्जं, लभेय्यं उपसंपदंऽति । यो खो सभिय अञ्जानित्थियपुब्बो
 इमस्मिं धम्मविनये आकंखति पव्वज्जं, आकंखति उपसंपदं, सो चत्तारो मासे
 परिवसति; चतुन्नं मासानं अच्चयेन आरद्धचित्ता भिक्खू पव्वाजेन्ति उपसंपादेन्ति
 भिक्खुभावाय । अपि च^५ मेत्थ^६ पुगलवेमत्तता विदिताऽति । सत्थे भन्ते
 अञ्जानित्थियपुब्बा इमस्मिं धम्मविनये आकंखन्ता पव्वज्जं आकंखन्ता उपसंपदं
 चत्तारो मासे परिवसन्ति, चतुन्नं मासानं अच्चयेन आरद्धचित्ता भिक्खू पव्वाजेन्ति
 उपसंपादेन्ति भिक्खुभावाय, अहं चत्तारि वस्मानि परिवसिस्सामि, चतुन्नं वस्मानं
 अच्चयेन आरद्धचित्ता भिक्खू पव्वाजेन्तु उपसंपादेन्तु भिक्खुभावायाति । अलत्थ
 खो सभियो परिव्वाजको भगवतो सन्तिके पव्वज्जं अलत्थ उपसंपदं...पे०...
 अञ्जानरो खो पनायस्सा सभियो अरहतं अहोसीति ।

सभियसुत्तं निट्ठितं ।

(३३—सेल-सुत्तं ३७)

एवं मे सुत्तं । एकं समयं भगवा अंगुत्तरापेसु चारिकं चरमानो महता भिक्खु-
 संगेन सद्धि अड्ढतेऽसेहि भिक्खुसतेहि येन आपणं नाम अंगुत्तरापानं निगमो
 तदवसरि । अस्सोसि खो केणियो जटिलो—समणो खलु भो गोतमो सक्क्यपुत्तो
 सक्क्यकुला पव्वजितो अंगुत्तरापेसु चारिकं चरमानो महता भिक्खुसंगेन सद्धि
 अड्ढतेऽसेहि भिक्खुसतेहि आपणं अनुप्पत्तो; तं खो पन भवन्तं गोतमं एवं

^१ M. मायाभिभू. ^२ C., M. उपधि. ^३ M. उपलिम्पति. ^४ M.
 लिप्पसि. ^५ C. चेत्य.

कल्याणो कित्तिसदो अब्भुगतो—इतिऽपि सो भगवा अरहं सम्मासंबुद्धो विज्जा-
 चरणसंपन्नो सुगतो लोकविदू अनुत्तरो पुरिसदम्मसारथि सत्था देव मनुस्सानं
 बुद्धो भगवा, सो इमं लोकं सदेवकं समारकं सब्रह्मकं सस्समणब्राह्मणि पजं
 सदेवमनुस्सं सयं अभिञ्जा सच्छिकत्वा पवेदेति; सो धम्मं देसेति आदिकल्याणं
 मज्जेकल्याणं परियोसानकल्याणं सात्थं सव्यञ्जनं केवलपरिपुण्णं परिमुद्धं ब्रह्म-
 चरियं पकासेति; साधु खो पन तथारूपानं अरहतं दस्सनं होतीति । अथ खो
 केणियो जटिलो येन भगवा तेनुपसंकमि, उपसंकमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदि,
 सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निमीदि । एकमन्तं तिसिन्नं
 खो केणियं जटिलं भगवा धम्मिया कथायं मंदस्सेसि समादपेसि समुत्तेजेसि संपहं-
 सेसि । अथ खो केणियो जटिलो भगवता धम्मिया कथायं सन्दस्सितो समादपितो
 समुत्तेजितो संपहंसितो भगवन्तं एतदवोच—अधिवासेतु मे भवं गोतमो स्वातनाय
 भत्तं सद्धिं भिक्खुसंधेनानि । एवं वुत्ते भगवा केणियं जटिलं एतदवोच—महा खो
 केणिय भिक्खुसंधो अड्ढतेळसानि भिक्खुसतानि, त्वं च खो ब्राह्मणेमु अभिप्प
 सन्नोऽति । द्रुतियंऽपि खो केणियो जटिलो भगवन्तं एतदवोच—किंचापि भो
 गोतम महाभिक्खुसंधो अड्ढतेळसानि भिक्खुसतानि, अहं च ब्राह्मणेमु अभिप्पसन्नो,
 अधिवासेतु मे भवं गोतमो स्वातनाय भत्तं सद्धिं भिक्खुसंधेनानि । द्रुतियंऽपि खो
 भगवा केणियं जटिलं एतदवोच—महा खो केणिय भिक्खुसंधो अड्ढतेळसानि
 भिक्खुसतानि, त्वं च खो ब्राह्मणेमु अभिप्पसन्नोऽति । ततियंऽपि खो केणियो जटिलो
 भगवन्तं एतदवोच—किंचापि भो गोतम महाभिक्खुसंधो अड्ढतेळसानि भिक्खु-
 सतानि, अहं च खो ब्राह्मणेमु अभिप्पसन्नो, अधिवासेत्वेव मे भवं गोतमो स्वात-
 नाय भत्तं सद्धिं भिक्खुसंधेनानि । अधिवासेमि भगवा तृप्हीभावेन । अथ खो
 केणियो जटिलो भगवतो अधिवासनं विदित्वा उट्टायामना येन सको अस्समो
 तेनुपसंकमि । उपसंकमित्वा मित्तामच्चे जातिसालोहिने आमन्नेमि—मृणन्तु मे
 भोन्तो^१ मित्तामच्चा जातिसालोहिना, समणो मे गोतमो निमन्तिवो स्वातनाय
 भत्तं सद्धिं भिक्खुसंधेन, येन मे कायवेय्यावटिकं करेय्याथाति । एवं भोऽति खो
 केणियस्स जटिलस्स मित्तामच्चा जातिसालोहिना केणियस्स जटिलस्स पटिस्सुत्वा
 अप्पेकच्चे उट्टनानि खणन्ति, अप्पेकच्चे कट्टानि फालेन्ति, अप्पेकच्चे भाजनानि
 धोवन्ति, अप्पेकच्चे उदकमणिकं पतिट्टापेन्ति, अप्पेकच्चे आसनानि पञ्जापेन्ति;
 केणियो पन जटिलो सामं येव मण्डलमालं पटियादेति । तेन खो पन समयेन
 मेलो ब्राह्मणो आपणे पटिवसति, तिण्णं वेदानं पारसू सनिघण्टुकेटुभानं साक्ख-

^१ M. भवन्तो.

रूपभेदानं इतिहासपंचमानं पदको वेय्याकरणो लोकायतमहापुरिसलक्षणेसु अन्वयो तीणि माणवकसतानि मन्ते वाचेति । तेन खो पन समयेन केणियो जटिलो मेले ब्राह्मणे अभिष्यमन्नो होति । अथ खो मेलो ब्राह्मणो तीहि माणवकसतेहि परिवृतो जंघाविहारं अनुवंकममानो अनुविचरमानो येन केणियस्स जटिलस्स अस्समो तेनुसंकमि । अहसा खो मेलो ब्राह्मणो केणियस्समिये^१ जटिले अप्पेकच्चे उद्धनानि खणन्ते—पे० . . . अप्पेकच्चे आमनानि पञ्जापेन्ते, केणियं पन जटिलं सामं येव मण्डलमालं पटियादेत्तं । दिस्वान केणियं जटिलं एतदवोच—किन्तु भोतो केणियस्स आवाहो वा भविस्सति, विवाहो वा भविस्सति, महायञ्जो वा पच्चुपट्टितो, राजा वा मागधो मेनियो विविमारो निमन्तितो स्वातनाय माद्धि बलकायेनानि । न मे मेल आवाहो भविस्सति, नजपि विवाहो भविस्सति, नजपि राजा मागधो मेनियो विविमारो निमन्तितो स्वातनाय माद्धि बलकायेन, अपि च खो मे महायञ्जो पच्चुपट्टितो अत्थि । समणो गोतमो सक्यपुत्तो सक्यकुला पव्वजितो अंगुत्तरापेसु चारिकं चरमानो महता भिक्खुसंघेन माद्धि अट्ठतेल्लमाहि भिक्खुसतेहि आपणं अनुप्पत्तो । तं खो पन भवन्तं गोमत्तं...पे०...बुद्धो भगवाजति । सो मे निमन्तितो स्वातनाय माद्धि भिक्खुसंघेनानि । बुद्धोजति खो केणिय वदेमि । बुद्धोजति भो मेल वदामि । बुद्धोजति भो केणिय वदेमि । बुद्धोजति भो मेल वदामीति । अथ खो मेलस्स ब्राह्मणस्स एतदहोमि—घोसोजपि खो एसो दुल्लभो लोकास्स यदिदं बुद्धोजति । आगतानि खो पन अस्माकं मन्तेसु द्वात्तममहापुरिसलक्षणाणि येहि समन्नागतस्स महापुरिसस्स द्वेज्व गतियो भवन्ति अतञ्जा । मत्ते अगारं अज्जावसति राजा होति चककवन्ती धम्मिको धम्मराजा चातुरन्तो धिजितावी जनपदत्थावरियण्णतो मत्तरत्तनसमन्नागतो । तस्सिमानि सत्त रत्तानि भवन्ति, मय्यथीदं—चककरत्तनं, हत्थिरत्तनं, अस्सरत्तनं, मणिरत्तनं, इत्थिरत्तनं, गहपतिरत्तनं, परिणायकरत्तमेव सत्तमं । परोमहस्सं खो पनस्स पुत्ता भवन्ति सुरा वीरगरूपा परमेत्तपमहत्ता । सो इमं पट्ठवि भागरपरियत्तं अदण्ठेन असत्थेन धम्मेन अभिविजिय अज्जावसति । मत्ते खो पनागारस्सा अतगारियं पव्वजति अरहं होति सम्मामबुद्धो लोके विवत्तच्छट्ठो^२ । कइ पन भो केणिय एतरहि सो भवं गोतमो विहरति अरहं सम्मामबुद्धोजति । एवं वुत्ते केणियो जटिलो दक्खिणं याहं पग्गहेत्वा मेलं ब्राह्मणं एतदवोच—येन सा भो मेल नीलवनराजीति । अथ खो मेलो ब्राह्मणो तीहि माणवकसतेहि माद्धि येन भगवा तेनुपसंकमि । अथ खो मेलो ब्राह्मणो ते माणवकं आमन्तेमि—अप्पमहा भान्तो आगच्छन्तु पदे पदं निक्खिपन्ता, दुरासदा हि ते भगवन्तो मीहाज्व एकचरा, यदा चाहं भो समणेन

^१ M. केणियस्य जटिलस्स अस्समे.

^२ M. विवटच्छट्ठो.

गोमतेन सद्भि मन्तेय्यं मा मे भोन्तो अन्तरन्तरा कथं ओपातेथ, कथापरियोसानं मे भवन्तो आगमेन्तूति । अथ खो सेलो ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसंकमि । उपसंकमित्वा भगवतो सद्भि सम्मोदि, सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिद्धो खो सेलो ब्राह्मणो , भगवतो काये द्वितिसमहापुरिसलक्खणानि सम्मत्तेसि । अहमा खो सेलो ब्राह्मणो भगवतो काये द्वितिसमहापुरिसलक्खणानि येभुय्येन ठपेत्वा द्वे; द्वीमु महापुरिसलक्खणेषु कंखति विचिकिच्छति नाधमुच्चति न संपसीदति—कोमोहिते च वत्थगुह्ये, पहतजिक्कताय च । अथ खो भगवतो एतदहोसि—पस्सति खो मे अय सेलो ब्राह्मणो द्वितिसमहापुरिसलक्खणानि येभुय्येन ठपेत्वा द्वे; द्वीमु महापुरिसलक्खणेषु कंखति विचिकिच्छति नाधमुच्चति न संपसीदति—कोमोहिते च वत्थगुह्ये पहतजिक्कताय चाति । अथ खो भगवा तथारूपं इद्धाभिसंखारं अभिसंखामि यथा अहम सेलो ब्राह्मणो भगवतो कोमोहितं वत्थगुह्यं । अथ खो भगवा जिक्कं निन्नामेत्वा उभोऽपि कण्णसोत्तानि अनुमति पटिमसि, उभोऽपि नासिकसोत्तानि अनुमति पटिमसि, केवलंऽपि नलाटमण्डलं जिक्कताय लादेसि । अथ खो सेलस्स-ब्राह्मणस्स एतदहोसि—समन्नागतो खो समणो गीतमो द्वितिसमहापुरिसलक्खणोऽपि परिपुण्णेहि, नो अपरिपुण्णेहि; नां च खो नं जानामि बुद्धो वा नो वा । सुतं खो पन मेज्जं ब्राह्मणानं बुद्धानं महल्लकातं आचरियपाचरियानं भासमानानं—ये ते भवन्ति अरहन्तो सम्मसंबुद्धा ते सके वण्णे भज्जामानं अत्तानं पानुकुरंन्तीति; यन्नूताहं समणं गीतमं सम्मखा सारुणाहि गाथाहि अभित्थवेय्यंजं । अथ खो सेलो ब्राह्मणो भगवन्तं सम्मखा सारुणाहि गाथाहि अभित्थवि—

परिपुण्णकायो मुरुचि मुजातो चारुदस्सना ।

मुवण्णवण्णोऽसि भगवा मुमुक्कदाटोऽसि विरियवा ॥१॥

नरस्स हि मुजातस्स ये भवन्ति वियंजना ।

मब्बे ते तव कायस्मि महापुरिसलक्खणा ॥२॥

पमन्ननेत्तो मुमुखो ब्रह्मा उज्जु पतापवा ।

मज्जे समणसंघस्स आदिच्चोऽत्र विरोचमि ॥३॥

कल्याणदस्सतो भिक्खु कंचनमधिभनत्तो ।

किं ते समणभावेन एवं उत्तमवर्णनां ॥४॥

राजा अरहसि भवितुं चक्कवन्ती रथेमभो ।

चातुरन्तो विजितावी जम्बुमण्डस्स^१ इस्मरो ॥५॥

^१ M. जंबुमण्डस्स.

खत्तिया भोजराजानो अनुयुत्ता भवन्ति ते ।
 राजाभिगजा मनुजिन्दो रज्जं कारेहि गोतम ॥६॥
 राजाऽहमस्मि मेला (ति भगवा) धम्मराजा अनुत्तरो ।
 धम्मेन चक्कं वत्तेमि चक्कं अप्पतिवत्तियं ॥७॥
 संबुद्धो पटिजानासि (इति मेलो ब्राह्मणो) धम्मराजा अनुत्तरो ।
 धम्मेन चक्कं वत्तेमि इति भासासि गोतम ॥८॥
 को नु सेनापति भोतो सावको सत्थुदन्वयो^१ ।
 को ते इमं अनुवत्तेति धम्मचक्कं पव^२त्तितं ॥९॥
 मया पवत्तितं चक्कं (मेला ति भगवा) धम्मचक्कं अनुत्तरं ।
 मारिपुत्तो अनुवत्तेति अनुजातो तथागतं ॥१०॥
 अभिञ्जेय्यं अभिञ्जातं भावेतब्बं च भावितं ।
 पहातब्बं पहीतं मे तस्मा बुद्धोऽस्मि ब्राम्हण ॥११॥
 विनयस्सु मयि^३ कंवं अधिमुच्चस्सु ब्राह्मण ।
 दुल्लभं दस्सनं होति संबुद्धानं अभिण्हसो ॥१२॥
 येमं वे^४ दुल्लभो लोके पानुभावो अभिण्हसो ।
 सोऽहं ब्राह्मण संबुद्धो मल्लकत्तो अनुत्तरो ॥१३॥
 ब्रह्मभूतो अतितुल्यो मारमेतण्णमहूतो ।
 मब्बामित्ते वसी कत्वा मोदामि अकुतोभयो ॥१४॥
 इमं भोत्तो निमामेथ यथा भासति चक्कमा ।
 मल्लकत्तो महावीरो सीहोऽयं नदति वने ॥१५॥
 ब्रह्मभूतं अतितुल्यं मारमेतण्णमहूतं ।
 को दिस्वा नण्णमादिय्य अपि कण्हाभिजातिको ॥१६॥
 यो मं उच्छति अन्वेतु यो वा निच्छति गच्छतु ।
 एथाहं पब्बजिस्सामि वरपज्जस्स मन्तिके ॥१७॥
 एतं चे रुच्चति भोतो मम्मामंबुद्धमासतं ।
 मयंऽपि पब्बजिस्सामि वरपज्जस्स मन्तिके ॥१८॥
 ब्राह्मणा निमत्ता उमे याचन्ति पंजलीकता ।
 ब्रह्मचरियं चरिस्सामि भगवा तव मन्तिके ॥१९॥
 म्वाकधातं ब्रह्मचरियं (मेला ति भगवा) मेदिट्ठिकमकालिकं ।
 यत्थ अमोघा पब्बज्जा अप्पमत्तस्स सिक्खतोऽति ॥२०॥

^१ M. सत्थुअन्वयो. थे० गा०—सत्थुरन्वयो. ^२ M. पवत्तियं. ^३ R. मयी.

^४ R., C. वो.

अलत्थ खो मेलो ब्राह्मणो सपरिसो भगवतो सन्तिके पव्वज्जं अलत्थ उपसंपदं ।
 अथ खो केणियो जटिलो तस्सा रत्तिया अच्चयेन सके अस्समे पणीतं खादनीयं
 भोजनीय पटियादापेत्वा भगवतो कालं आरोचापेसि—कालो भो गोतम, निट्ठितं
 भत्तंऽति । अथ खो भगवा पृच्चण्हसमयं निवामेत्वा पत्तचीवरमादाय येन केणियस्स
 जटिलस्स अस्समो तेनुपसंकमि । उपसंकमित्वा पञ्चत्ते आसने निसीदि सिद्धि
 भिक्खुसंघेन । अथ खो केणियो जटिलो बुद्धपमुखं भिक्खुसंघं पणीतेन खादनीयेन
 भोजनीयेन सहत्था संतप्पेसि संपवारेमि । अथ खो केणियो जटिलो भगवन्तं भुत्तावि
 ओनीतपत्तपाणि अञ्जतरं नीचं आसन् गहेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं
 निमित्तं खो केणियं जटिलं भगवा इमाहि गाथाहि अनुमोदि—

अग्गिहत्तमुखा यञ्जा साविती छन्दमो मुखं ।

गजा मुखं मनुस्सानं नदीनं सागरो मुखं ॥२१॥

नक्खत्तानं मुखं चन्दो आदिच्चो तपतं मुखं ।

पृच्चं आक्खमानानं संघो वे यजतं मुखंति ॥२२॥

अथ खो भगवा केणियं जटिलं इमाहि गाथाहि अनुमोदित्वा उट्ठाय आमना
 पक्कामि । अथ खो आयस्सा मेलो सपरिसो एको वूपकट्ठो अप्पमत्तो आतापी
 पहितत्तो विहरन्तो न चिरस्सेव यस्सत्थाय कुलपुत्ता सम्मदेव अगाग्ग्मा अतगार्गियं
 पव्वजन्ति तदनुत्तरं ब्रह्मचरियपग्गियोसानं दिट्ठेव धम्मं मयं अभिञ्जा सच्छिकत्वा
 उपसंपज्ज विहासि, खीणा जाति, वृमितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, तापरं उत्थत्तायाति
 अब्भञ्जासि । अञ्जतरो च खो पनायस्सा मेलो सपरिसो अरहतं अहोमि । अथ
 खो आयस्सा मेलो सपरिसो येन भगवा तेनुपसंकमि । उपसंकमित्वा एकं चीवरं
 वत्वा येन भगवा तेन ञ्जाल पणामेत्वा भगवन्तं गाथाहि अज्झभासि—

यं तं मरणमागम्म इतो अट्ठमि चक्खुम^१ ।

सत्तरत्तेन भगवा दन्तम्ह तव मासने ॥२३॥

तुवं बुद्धो तुवं मत्था तुवं मार्गाभिम् मुनि ।

तुवं अनुसये छेत्वा तिण्णो तारंगिम्मं पजं ॥२४॥

उपधि ते समतिक्कन्ता आमवा ते पदालिता ।

मीहोऽमि अनुपादानो पहीनभयभेग्गो ॥२५॥

भिक्खुवो निमता इमे तिट्ठन्ति पञ्जलीकता ।

पादे वीर पमार्गेहि तागा वन्दन्तु मत्थुनोऽति ॥२६॥

सेलमुत्तं निट्ठितं ।

(३४—सल्ल-सुत्तं ३।८)

अनिमित्तमनञ्जातं मच्चानं इध जीवितं ।
 कसिरं च परिणं च तं च दुक्खेन संञ्जुतं^१ ॥१॥
 न हि सो उपक्कमो अत्थि येन जाता न मिय्यरे ।
 जरंअपि पत्वा मरणं एवंधम्मा हि पाणिनो ॥२॥
 फलानमिव पक्कानं पातो पपतना^२ भयं ।
 एवं जातानं मच्चानं निच्चं मरणतो भयं ॥३॥
 यथाअपि कुम्भकारस्स कता मत्तिकभाजना ।
 मब्बे भेदनपरिग्यन्ता एवं मच्चान जीवितं ॥४॥
 दहग च महत्ता च ये वाला ये च पंडिता ।
 मब्बे मच्चुवसं यन्ति मब्बे मच्चुपरायणा ॥५॥
 नेमं मच्चुपरेतानं गच्छतं परलोकतो ।
 न पिता तायने पुनं जाति वा पन जातके ॥६॥
 पेक्कतं येव जातीतं पस्स लालपतं पुथु ।
 एकमेको व मच्चानं गो वज्जो^३ विय निर्यथि ॥७॥
 एवमव्भाहतो लोको मच्चुना च जराय च ।
 तस्मा धीरा न मोचन्ति विदित्वा लोकपरिग्यायं ॥८॥
 यस्स मगं न जानासि आगतस्स गतस्स वा ।
 उभो अन्ने असंपस्सं निरत्थं परिदेवसि ॥९॥
 परिदेवयमानो वे कंचिदत्थं^४ उदव्वहे ।
 मम्मूल्ल्हो हिंसमत्तानं कायिग चेनं विचक्खणो ॥१०॥
 न हि हण्णेन^५ मोकेन सन्ति पणोति चेतसो ।
 भिय्यस्सुपपज्जते दुक्खं सरीरं उपहञ्जति ॥११॥
 किमो विवण्णो भवति हिंसमत्तानमत्तना ।
 न तेन पेता पालेन्ति निरत्था परिदेवता ॥१२॥
 मोकमपजहं जन्तु भिय्यो दुक्खं निगच्छति ।
 अनुत्थुनन्तो कालकतं मोकस्स वसमन्वगू ॥१३॥

^१ M. संयुत्तं. ^२ M. पतनतो. P. पपततो. ^३ M. वजो. ^४ M.

किंचिदत्थ. ^५ C. हण्णेन.

अञ्जोऽपि पस्स गमिने यथा कम्मपणे नरे ।
 मच्चुनो वसमागम्म फन्दन्ते चिध पाणिनो ॥१४॥
 येन येन हि मञ्जान्ति ततो तं होति अञ्जथा ।
 एतादिसो विनाभावो पस्स लोकस्स परियायं ॥१५॥
 अपि चे वस्ससतं जीवे भिय्यो वा पन मानवो ।
 जातिसंघा विना होति जहाति इध जीवितं ॥१६॥
 तस्मा अरहतो सुत्वा विनेय्य परिदेवितं ।
 पेत्तं कालकत्तं दिस्वा न सो लब्भा मया इति ॥१७॥
 यथा सरणमादित्तं वारिणा परिनिब्बये^१ ।
 एवंऽपि धीरो मप्पञ्जो पंडितो कुसलो नरो ।
 खिप्पमुप्पतितं सोकं वातो तुल्लंजव धंसये ॥१८॥
 परिदेवं पजप्पं च दोमनस्सं च अत्तनो ।
 अत्तनो सुखमेसानो अब्बहे^२ मल्लमत्तनो ॥१९॥
 अब्बूल्लहसल्लो असितो सन्ति पप्पुय्य चेनमो ।
 मव्वसोकं अतिकन्तो असोको होति निव्वृतोऽति ॥२०॥

सल्लसुत्तं निट्ठतं ।

(३५—वामेट्ट-सुत्तं ३१६)

एवं मे सुत्तं । एकं समयं भगवा इच्छानंगले^३ विहरति इच्छानंगलवनमण्डे ।
 तेन खो पन समयेन संबहुला अभिञ्जाता अभिञ्जाता ब्राह्मणमहासाया इच्छा-
 नंगले पटिवसन्ति, मेय्यधीदं—चंकी ब्राह्मणो, तारुक्खो ब्राह्मणो, पोक्खरमाति
 ब्राह्मणो, जानुस्सोणि^४ ब्राह्मणो, तोदेय्यब्राह्मणो, अञ्जो च अभिञ्जाता
 अभिञ्जाता ब्राह्मणमहासाया । अथ खो वामेट्टभारद्वाजानं माणवानं जंघाविहा-
 रं अनुचंक्रममानानं अनुविचरमानानं अयमन्तरा कथा उदपादि—कथं भो ब्राह्मणो
 होतीति । भारद्वाजो माणवो एवमाह—यतो खो उभतो मुजातो होति मानितो
 च पितितो च समुद्भगहणिको, याव सत्तमा पिता महयुगो अक्खित्तो अनुप-

^१ M., C. परिनिब्बतो.

^२ M. अब्बहे,

^३ R. इच्छानंकले.

^४ R., M. जाणुस्सोणि.

क्कुट्ठो^१ जातिवादेन, एत्तावता खो ब्राह्मणो होतीति । वामेट्ठो माणवो एव-
माह—यतो खो भो मीलवा च होति वत्तसंपन्नो^२ च, एत्तावता खो ब्राह्मणो होतीति ।
नेव खो अमक्खि भारद्वाजो माणवो वामेट्ठं माणवं सञ्जापेतुं, न पन अमक्खि
वामेट्ठो माणवो भारद्वाजं माणवं सञ्जापेतुं । अथ खो वामेट्ठो माणवो
भारद्वाजं माणवं आमन्तेसि—अयं खो भारद्वाज समणो गोतमो सक्कपुत्तो सक्ककुल्ल
पव्वजितो इच्छानंगले विहरति इच्छानंगलवनसण्डे, तं खो पन भवन्तं गोतमं
एवं कल्याणो कित्तिसद्धो अब्भगतो...पे...बुद्धो भगवांसि ; आयाम भो भारद्वाज,
येन समणो गोतमो तेनुपसंकमिस्साम, उपसंकमित्वा समणं गोतमं एतमत्थं
पुच्छिस्साम, यथा नो समणो गोतमो व्याकरिस्सति तथा नं धारेस्सामाति ।
एवं भोजति खो भारद्वाजो माणवो वामेट्ठस्स माणवस्स पच्चस्सोमि । अथ खो
वामेट्ठभारद्वाजो माणवा येन भगवा तेनुपसंकमिस्सु, उपसंकमित्वा भगवता सद्धि
ग्म्मोदिस्सु, सम्मोदनीयं कथं मागणीयं वीतिमारेत्वा एकमन्तं निमीदिस्सु । एकमन्तं
तिमिन्नो खो वामेट्ठो माणवो भगवन्तं गाथाय अज्झभासि—

अतञ्जातपट्टिञ्जाता तेविज्जा मयमस्सु^३ भो ।

अहं पोक्खरमातिस्स तारुक्खस्सायं माणवो ॥१॥

तेविज्जानं यदक्खानं तत्र केवल्लिनोऽम्मगे ।

पदकस्सा वेय्याकरणा जपे^४ आचरियसादिमा ॥२॥

नेमं नो जातिवादस्मि विवादा अत्थि गोतम ।

जातिया ब्राह्मणो होति भारद्वाजोऽति भासति ।

अहं च कम्मना^५ ब्रूमि एवं जानाहि चक्खुम ॥३॥

ते न मक्कोम सञ्जान्तु^६ अञ्जामञ्जा मयं उभो ।

भगवन्तं पुट्ठुमाग्गम संबुद्धं इति विस्सुतं ॥४॥

चन्दं यथा खयानीतं पेत्त्वपंजलिका जता ।

वन्दमाना नमस्सन्ति एवं लोकास्मि गोतमं ॥५॥

चक्खु लोके समुण्णं मयं पुच्छाम गोतमं ।

जातिया ब्राह्मणो होति उदाहु भवति कम्मना ।

अजानतं नो पवूहि यथा जानेमु ब्राह्मणं ॥६॥

नेमं वोऽहं व्यक्खिस्सं^७ (वामेट्ठा ति भगवा) अत्तुपुत्थं यथातथं ।

जातिविभंगं पाणानं अञ्जामञ्जा हि जातियो ॥७॥

^१ M. अनुपकुट्ठो. ^२ C. वत्तसपन्नो. ^३ C. मयमस्सुभो. ^४ B. जप्पे.

^५ M. C. कम्मना. ^६ M. सञ्जापेतुं । ^७ C. व्यक्खिस्सं, M. अहं
व्यक्खिस्सं.

तिणरुक्खेऽपि जानाथ न चापि पट्टिजानरे ।
 लिंगं जातिमयं तेसं अञ्जमञ्जा हि जातियो ॥८॥
 ततो कीटे पतङ्गो च याव कुन्थकिपिल्लिके ।
 लिंग जातिमयं तेसं अञ्जमञ्जा हि जातियो ॥९॥
 चतुप्पदेऽपि जानाथ खुद्दके च महल्लके ।
 लिंगं जातिमयं तेसं अञ्जमञ्जा हि जातियो ॥१०॥
 पाद्दरेऽपि जानाथ उरगे दीघपिट्ठिके ।
 लिंग जातिमयं तेसं अञ्जमञ्जा हि जातियो ॥११॥
 ततो मच्छेऽपि जानाथ उदके^१ वारि गांचरे ।
 लिंगं जातिमयं तेसं अञ्जमञ्जा हि जातियो ॥१२॥
 ततो पक्खीऽपि^२ जानाथ पत्तयाने विहंगमे ।
 लिंगं जातिमयं तेसं अञ्जमञ्जा हि जातियो ॥१३॥
 यथा एतामु जातीमु लिंगं जातिमयं पृथु ।
 एवं तत्थि मनुस्सेमु लिंगं जातिमयं पृथु ॥१४॥
 न केमेहि न मीमेन न कण्णेहि न अक्खहि ।
 न मुखेन न तासाय आट्ठेहि भम्महि वा ॥१५॥
 न रीवाय न अंमेहि न उदरेन न पिट्ठिया ।
 न सोणिया न उरसा न संवाधे न मेथुने ॥१६॥
 न हत्थेहि न पादेहि नांगुलीहि नखेहि वा ।
 न जंघाहि न ऊरुहि न वण्णेन सरें वा ।
 लिंगं जातिमयं नेव यथा अञ्जामु जातिमु ॥१७॥
 पच्चत्तं मसरिरेमु मनुस्सेस्वेतं न विज्जति ।
 वोकारं च मनुस्सेमु ममञ्जाय पवुच्चति ॥१८॥
 यो हि कोचि मनुस्सेमु गोरकवं उपजीवति ।
 एवं वामेट्टु जानाहि कम्मको सो न ब्राह्मणो ॥१९॥
 यो हि कोचि मनुस्सेमु पृथु सिण्णेन जीवति ।
 एवं वामेट्टु जानाहि सिण्णिको सो न ब्राह्मणो ॥२०॥
 यो हि कोचि मनुस्सेमु वोहारं उपजीवति ।
 एवं वामेट्टु जानाहि वाणिजो सो न ब्राह्मणो ॥२१॥

^१ R. ओदके.

^२ R. पक्खी विजनाथ.

यो हि कोचि मनुस्सेसु परपेस्सेन^१ जीवति ।
 एवं वासेट्ट जानाहि पेस्सिको^२ सो न ब्राह्मणो ॥२२॥
 यो हि कोचि मनुस्सेसु अदिन्नं उपजीवति ।
 एवं वासेट्ट जानाहि चोरो एसो न ब्राह्मणो ॥२३॥
 यो हि कोचि मनुस्सेसु इस्सत्थं जीवति ।
 एवं वासेट्ट जानाहि थोधाजीवो न ब्राह्मणो ॥२४॥
 यो हि कोचि मनुस्सेसु पोरोहिच्चेन जीवति ।
 एवं वासेट्ट जानाहि याजको सो न ब्राह्मणो ॥२५॥
 यो हि कोचि मनुस्सेसु गामं रट्ठं च भुञ्जति ।
 एवं वासेट्ट जानाहि राजा एसो न ब्राह्मणो ॥२६॥
 न चाहं ब्राह्मणं ब्रूमि योनिजं मत्तिसंभवं ।
 भोवादि नाम सो होति मचे होति मकिञ्चनो ।
 आकचनं अनादानं तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥२७॥
 मच्चसंयोजनं छेत्वा यो वे न परिस्समि ।
 संगानिगं विसंयुत्तं तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥२८॥
 छेत्वा नन्धि^३ वरत्तं च मन्दानं महत्तुक्कमं ।
 उक्खत्तपल्लिषं बुद्धं तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥२९॥
 अक्कोमं वधवन्धं च अट्टो यो तित्तक्वति ।
 खन्तीवत्तं वल्लानीकं तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥३०॥
 अक्कोधनं वतवन्तं मीलवन्तं अनुस्सदं ।
 दन्तं अन्तिममारीरं तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥३१॥
 वारि पोक्खरपत्तेज्ज्व आरग्गेरिव सामपो ।
 यो न लिप्पति कामेसु तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥३२॥
 यो दुक्खस्स पजानाति इधेव खयमत्तनो ।
 पन्नभारं विसंयुत्तं तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥३३॥
 गंभीरपञ्चं मेधावि मग्गामग्गस्स कोविदं ।
 उत्तमत्थं अनुप्पत्तं तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥३४॥
 असंसट्ठं गहट्ठेहि अनागारेहि चूभयं ।
 अनोकचारि^४ अप्पिच्छं तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥३५॥

१ M. परपेसेन.

२ M. पेस्सिको.

३ C. नन्धि.

४ M.

निधाय दण्डं भूतेषु तसेषु थावरेषु च ।
 यो न हन्ति न घातेति तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥३६॥
 अविर्द्वं विरुद्धेषु अत्तदण्डेषु निव्वुतं ।
 सादानेषु अनादानं तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥३७॥
 यस्स रागो च दोसो च मानो मक्खो च पातितो ।^१
 सासपोरिव आरग्गा तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥३८॥
 अक्ककसं विञ्जपनिं^२ गिरं सच्चं उदीरये ।
 याय नाभिसजे कच्चि तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥३९॥
 योऽच दीघं व रस्सं वा अणं थूलं मुभामुभं ।
 लोके अदिन्नं नादियति तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥४०॥
 आसा यस्म न विज्जन्ति अस्मि लोके परमिह च ।
 निगसयं^३ विमंयुत्तं तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥४१॥
 यस्सालया न विज्जन्ति अञ्जाय अकथं कथी ।
 अभतो गधं अनुण्णत्तं तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥४२॥
 योऽध पुञ्जं च पापं च उभो मगं उपच्चगा ।
 अमां कं विरजं सुद्धं तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥४३॥
 चन्दंज्व विमलं सुद्धं विण्णमन्नमनादिदं ।
 नन्दीभवपरिक्खीणं^४ तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥४४॥
 यो इमं पलिपथं दुग्गं संसारं मोहमच्चगा ।
 तिण्णो पारगतो^५ आयी अनेजो अकथं कथी ।
 अनुपादाय निव्वुतो तमहं ब्रूमि ब्राह्मणां ॥४५॥
 योऽध कामे पहत्त्वान अतागारो परिव्वजे ।
 कामभवपरिक्खीणं तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥४६॥
 योऽध तण्हं पहत्त्वान अतागारो परिव्वजे ।
 तण्हाभवपरिक्खीणं तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥४७॥
 हित्वा मानुसकं योगं दिव्वं योगं उपच्चगा ।
 मव्वयोगविमंयुत्तं तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥४८॥
 हित्वा रतिं च अरतिं च मीतिभूतं निरुपाधं ।
 मव्वलोकाभिभुं वीरं तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥४९॥

१ M. ओहितो.

२ M., P. विञ्जापनि.

३ M. निरासासं.

४ M. नन्दीरागं.

५ M. पारंगतो.

चूर्ति यो वेदि सत्तानं उपपत्तिं च सब्बसो ।
 असत्तं सुगतं बुद्धं तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥५०॥
 यस्स गतिं न जानन्ति देवा गन्धब्बमानुसा ।
 खीणासवं अरहन्तं तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥५१॥
 यस्स पुरे च पच्छा च मज्जे च नत्थि किञ्चनं ।
 अकिञ्चनं अनादानं तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥५२॥
 उमभं पवरं वीरं^१ मह्हेमि विजिताविनं ।
 अनेजं नहातकं^२ बुद्धं तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥५३॥
 पुब्बे निवासं यो वेदि सग्गापायं च पस्सति ।
 अथो जातिस्वयं पत्तो तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥५४॥
 समञ्जा हेसा लोकाम्म नामगोत्तं पकणितं ।
 मम्मुच्चा^३ समुदागतं तत्थ तत्थ पकणितं ॥५५॥
 दीघरत्तमनुसयितं दिट्ठिगतमजानतं ।
 अजानन्ता नोपवृन्ति^४ जानिया होति ब्राह्मणो ॥५६॥
 न जच्चा ब्राह्मणो होति न जच्चा होति अब्राह्मणो ।
 कम्मना^५ ब्राह्मणो होति कम्मना होति अब्राह्मणो ॥५७॥
 कस्सको कम्मना होति सिप्पिको होति कम्मना ।
 वाणिजो कम्मना होति पेम्मिको होति कम्मना ॥५८॥
 चोरोऽपि कम्मना होति योधाजीवोऽपि कम्मना ।
 याजको कम्मना होति राजाऽपि होति कम्मना ॥५९॥
 एवमेतं यथाभूतं कम्मं पस्सन्ति पण्डिता ।
 पटिच्च समुप्पाददसा^६ कम्मविपाककोविदा ॥६०॥
 कम्मना वत्तती^७ लोको कम्मना वत्तती^८ पजा ।
 कम्मनिबधना सत्ता रथास्साणीव यायती ॥६१॥
 तपेन ब्रह्मचर्य्येनसंयमेन दमेन च ।
 एतेन ब्राह्मणो होति एतं ब्राह्मणमुत्तमं^९ ॥६२॥
 तीहि विज्जाहि संपन्नो सन्तो खीणपुनव्भवो ।
 एवं वासेट्ठ जानाहि ब्रह्मा सक्को विजानतंऽति ॥६३॥

^१ M. धीरं. ^२ M. न्हातकं. ^३ M. समञ्जा. ^४ R. नो पबुवान्त.

^५ M. कम्मना. ^६ M. पटिच्चसमुप्पादस्स. ^७ M. वत्तति. ^८ B.

‘ब्रह्मानं’ ति पि.

एवं वृत्ते वासेट्ठभारद्वाजा माणवा भगवन्तं एतदवोचुं—अभिवक्तं भो
 गोतम...पे...एते मयं भगवन्तं गोतमं सरणं गच्छाम धम्मं च भिक्खुसंघं च,
 उपासके नो भवं गोतमो धारेतु अज्जतग्गे पाणुपेने सरणं^१ गतेऽति ।

वासेट्ठसुत्तं निट्ठितं ।

(३६—कोकालिय-सुत्तं ३।१०)

एवं मे सुत्तं । एकं समयं भगवा मावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स
 आरामे । अथ खो कोकालियो भिक्खु येन भगवा तेनुपसंकमि, उपसंकमित्वा
 भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं तिगीदि । एकमन्तं तिमिन्नो खो कोकालियो
 भिक्खु भगवन्तं एतदवोच—पापिच्छा भन्ते मारिपुत्तमोग्गल्लाना, पापिकानं
 इच्छानं वसं गताऽति । एवं वृत्ते भगवा कोकालियं भिक्खुं एतदवोच— मा हेवं
 कोकालिय, मा हेवं कोकालिय, पसादेहि कोकालिय मारिपुत्तमोग्गल्लानेमु चिन्तं,
 पेसला मारिपुत्तमोग्गल्लानाति । दितियंऽपि खो कोकालियो भिक्खु भगवन्तं
 एतदवोच—किञ्चापि मे भन्ते भगवा सद्दायिको पच्चयिको, अथ खो पापिच्छाऽव
 मारिपुत्तमोग्गल्लाना, पापिकानं इच्छानं वसं गताऽति । दितियंऽपि खो भगवा
 कोकालियं भिक्खुं एतदवोच—मा हेवं कोकालिय, मा हेवं कोकालिय, पसादेहि
 कोकालिय मारिपुत्तमोग्गल्लानेमु चिन्तं, पेसला मारिपुत्तमोग्गल्लानाऽति । तति-
 यंऽपि खो कोकालियो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच—किञ्चापि मे भन्ते भगवा
 सद्दायिको पच्चयिको, अथ खो पापिच्छाऽव मारिपुत्तमोग्गल्लाना, पापिकानं
 इच्छानं वसं गताऽति । ततियंऽपि खो भगवा कोकालियं भिक्खुं एतदवोच—मा
 हेवं कोकालिय, मा हेवं कोकालिय, पसादेहि कोकालिय मारिपुत्तमोग्गल्लानेमु
 चिन्तं, पेसला मारिपुत्तमोग्गल्लानाऽति । अथ खो कोकालियो भिक्खु उट्टयासना
 भगवंतं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कन्वा पक्कामि । अचिरपक्कन्तस्स च कोकालियस्स
 भिक्खुनो मामपमत्तीहि पिळ्ळकाहि सब्बो कायो फुट्ठो अहोमि, मामपमत्तियो
 हुत्वा मुग्गमत्तियो अहेमुं, मुग्गमत्तियो हुत्वा कळायमत्तियो अहेमुं, कळायमत्तियो
 हुत्वा कोलट्टिमत्तियो अहेमुं, कोलट्टिमत्तियो हुत्वा कोलमत्तियो अहेमुं, कोलमत्तियो
 हुत्वा आमलकमत्तियो अहेमुं, आमलकमत्तियो हुत्वा वेळ्वसलाटुकामत्तियो
 अहेमुं, वेळ्वसलाटुकामत्तियो हुत्वा विल्लिमत्तियो अहेमुं, विल्लिमत्तियो हुत्वा

पभिज्जिमु, पुब्बं च लोहितं च पग्घरिस्सु । अथ खो कोकालियो भिक्खु तेनेवा-
बाधेन कालं अकासि । कालकतो च कोकालियो भिक्खु पदुमनिरयं उपपज्जि
सारिपुत्तमोग्गल्लानेसु चित्तं आघातेत्वा ।

अथ खो ब्रह्मा सहंपति अभिकन्ताय रत्तिया अभिक्कन्तवण्णां केवलकप्पं
जेतवन्तं ओभामेत्वा येन भगवा तेनुपसंकमि, उपसंकमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा
एकमन्तं अट्टामि । एकमन्तं टितो खो ब्रह्मा सहंपति भगवन्तं एतदवोच—कोका-
लियो भन्ते भिक्खु कालकतो, कालकतो च भन्ते कोकालियो भिक्खु पदुमनिरयं
उपपन्नो सारिपुत्तमोग्गल्लानेसु चित्तं आघातेत्वाज्जति । इदं अवोच ब्रह्मा सहंपति,
इदं वत्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा तत्थेव अन्तरधारयि ।

अथ खो भगवा तस्मा रत्तिया अच्छयेन भिक्खु आमन्नेमि—इमं भिक्खवे
रत्ति ब्रह्मा सहंपति अभिक्कन्ताय रत्तिया...पे०...आघातेत्वाज्जति; इदं अवोच ब्रह्मा
सहंपति, इदं वत्वा मं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा यत्थेव अन्तरधारयिज्जति ।
एवं वृत्ते अञ्जतरगे भिक्खु भगवन्तं एतदवोच—कीवदीघं नु खो भन्ते पदुमे
निरये आयुप्पमाणंज्जति । दीघं खो भिक्खु पदुमे निरये आयुप्पमाणं, तं न मुक्कं
संयातु एत्तकानि वस्सानीति वा, एत्तकानि वस्समतानीति वा, एत्तकानि वस्सम-
तमहस्सानीति वाज्जति । सक्का पन भन्ते उपमा^१ कातुंज्जति । सक्का भिक्खवति
भगवा अवोच—मेय्यथापि भिक्खु वीमतिखारिको कोमलको तिलवाहो, ततो
पुरिमो वस्समतस्स अच्छयेन एक्कं एक्कं तिलं उद्धरेय्य, खिप्पतरं खो सो भिक्खु
वीमतिखारिको कोमलको तिलवाहो इमिना उपक्कमेन परिक्खयं परिधादानं
गच्छेय्य, न त्वेव एको अब्बुदो निरयो । मेय्यथाज्जपि भिक्खु वीमति अब्बुदा
निरया एवं एको निरब्बुदो निरयो, मेय्यथाज्जपि भिक्खु वीमति निरब्बुदा निरया
एवं एको अववो निरयो, मेय्यथाज्जपि भिक्खु वीमति अववो निरया एवं एको
अट्टो निरयो, मेय्यथाज्जपि भिक्खु वीमति अट्टा निरया एवं एको कुमुदो निरयो,
मेय्यथाज्जपि भिक्खु वीमति कुमुदा निरया, एवं एको मोगन्धिको निरयो, मेय्यथाज्जपि भिक्खु
वीमति मोगन्धिका निरया एवं एको उप्पलको निरयो, मेय्यथाज्जपि भिक्खु
वीमति उप्पलका निरया एवं एको पुण्डरिको निरयो, मेय्यथाज्जपि भिक्खु वीमति
पुण्डरिका निरया, एवं एको पदुमो निरयो । पदुमं खो पन भिक्खु निरयं कोका-
लियो भिक्खु उपपन्नो सारिपुत्तमोग्गल्लानेसु चित्तं आघातेत्वाज्जति । इदं अवोच
भगवा, इदं वत्वा मुगतो अथापरं एतदवोच सत्था—

पुरिसस्स हि जातस्स कुठारी जायते मुखे ।
 याय छिन्दति अत्तानं बालो दुब्भासितं भणं ॥१॥
 यो निन्दियं पसंसति । तं वा निन्दति यो पसंसियो ।
 विचिन्नाति मुखेन सो कलि । कलिना तेन मुखं न विन्दति ॥२॥
 अप्पमत्तो अयं कलि ।
 यो अक्खेसु धनपराजयो, सब्बस्सापि सहापि अत्तना ।
 अयमेव महत्तरो कलि, यो मुगतेसु मनं पदोसये ॥३॥
 सतं सहस्सानं निरब्बुदानं, छत्तिम^१ च पञ्च च अब्बुदानि^१ ।
 यं अरियगरही निरयं उपेति, वाचं मनं च पणिधाय पापकं ॥४॥
 अभूतवादी निरयं उपेति, यो व्राज्जपि कत्वा न करोमीति चाह ।
 उभोज्जपि ते पेच्च ममा भवन्ति, निर्हीनकम्मा मनुजा परत्थ ॥५॥
 यो अप्पदुट्ठस्स तरस्स दुस्सति, मुट्ठस्स पोसस्स अन्नगणस्स ।
 तमेव बालं पच्चंति पापं, मुखुमो रज्जो पट्टिवात्तं एव वित्तो ॥६॥
 यो लोभगुणे अनुयुत्तो, सो वचमा परिभामति अञ्जे ।
 अस्सट्ठो कदरियो अवदञ्ज्जु, मच्छरि पेमुणियास्मि अनुयुत्तो ॥७॥
 मुखदुग्ग विभूतमनरिय, भूतहु पापक दुक्कतकारि ।
 पुरिसन्तकलि अवजान, मा बहु भाणिञ्च नेरयिकोऽसि ॥८॥
 रजमाकिरमि अहिताय, मन्ते गरहमि किच्चिमकारि ।
 वह्ति च दुच्चरितानि चरित्वा, गच्छिमि^२ खां पपत्तं^३ चिररत्तं ॥९॥
 न हि नस्सति कस्सचि कम्मं, एनि ह^४ नं^५ लभतेऽव मुवामि ।
 दुक्खं मन्दो परलोके, अत्तनि पस्सति किच्चिमकारी ॥१०॥
 अयोसंकुसमाहतट्टानं, तिण्हधारं अयमूलमुपेति ।
 अथ^६ तत्तअयोगुल्लमन्निभं, भोजनमत्थि तत्रा पतिरुपं ॥११॥
 न हि वग्गु वदन्ति वदन्ता, नाभिजयन्ति न ताणमुपेन्ति ।
 अंगारे मन्थते सेन्ति, अग्गिनिसम जलितं पधिमन्ति ॥१२॥
 जालेन च ओनहियाना, तत्थ हतन्ति अयोमयकूटं हि ।
 अन्धं व निमिममायन्ति, तं वित्तं^६ हि यथा महिकायो ॥१३॥

^१ M. छत्तिसति पंच च अब्बुदानं. ^२ M. गच्छसि. ^३ M. पति.

P. 'पपटं, पपदं' ति पि. ^४ M. हनं. B. ह तं अथवा हतं. ^५ M. तत्थ.

^६ M. वित्ततं.

अथ लोहमयं पन कुम्भि, अग्निनिसम जलितं पविमन्ति ।
 पच्चन्ति हि तासु चिररत्तं, अग्निनिसमामु^१ समुष्पिलवासो^१ ॥१८॥
 अथ पुब्बलोहितमिस्से, तत्थ किं पच्चति किब्बिसकारी ।
 यं यं^२ दिसत्तं अधिमेति, तत्थ किलिम्मसि^३ संफुसमानो ॥१९॥
 पुळ्ळावावमथे मल्लिस्मि, तत्थ किं पच्चति किब्बिसकारी ।
 गन्तुं न हि तीरमपत्थि, सब्वसमा हि समन्तकपल्ला ॥२०॥
 अस्मिपत्तवनं पन तिण्हं, तं पविमन्ति समच्छिदगत्ता^४ ।
 जिक्कं वळ्ळिमेन गहेत्वा, आरच्चयारचया^५ विहनन्ति ॥२१॥
 अथ वेतराण पन दुग्गं, तिण्हधारं खुग्गधारमुपेति ।
 तत्थ मन्दा पपतन्ति, पापकरा पापानि^६ करित्वा ॥२२॥
 खार्दान्ति हि तत्थ रुदन्ते, मामा सब्बल्ला काकोल्लगणा च ।
 सोणा मियाल्ला पट्टिगिज्जा, कुल्ला वायमा च विनुदन्ति ॥२३॥
 किच्छटा वनायं उध वुत्ति, यं जनो पम्मन्ति किब्बिसकारी ।
 तग्गा उध जीवितमंसे, किच्चकरो मिया तरो न च मज्जे ॥२४॥
 ते गणिता विद्वहि निलवाहा, ये पदुमे निरये उपतीता ।
 नहूतानि हि कोटियो पच्च भवन्ति, द्वादस कोटिगतानि पुनञ्ज्जा ॥२५॥
 यावदुक्खा निरया उध वुत्ता, तत्थऽपि ताव चिरं वमिनत्थं ।
 तग्गा मुत्तिपेसल्लमाधुग्गणेमु, वात्तं मत्तं गन्तं परिक्खेऽति ॥२६॥

कोकालियमुत्तं निट्ठत्तं ।

(३७—नाळक-सुत्तं ३।११)

आनन्दजाते तिसमगणे पतीते^१, भक्कच्च इन्दं मुच्चिवमने च देवे ।
 दुग्गं गहेत्वा अतिरिव थोमपन्ने, अमितो इमि अट्ठस दिवाविहारे ॥१॥
 दिग्वान देवे मुद्धितमने^२ उदग्गे, चित्ति^३ करित्वा इदं अबो^४ चासि तत्थ ।
 किदेवमधो अतिरिव कल्यरुपां दुग्गं गहेत्वा भमयथ^५ किं पटिच्च ॥२॥

^१ गिनिस्समामु समुष्पिल्ला ते. ^२ R. नं. ^३ R., B. किलिज्जति.

^४ M. समुच्छिन्नकगत्ता. ^५ B. आरज्ज यारजया. ^६ M. पापानिऽध कत्वा.

^७ M. पणीते. ^८ M. पमुद्धितमने. ^९ C. विन्ति. ^{१०} M. अवाचापि.

^{११} M. न रमयथ.

यदाऽपि आसि असुरेहि सङ्गमो, जयो सुरानं असुरा पराजिता ।
 तदापि नेतादिसो लोमहंसनो, किं अब्भुतं ददृशु मरु पमोदिता ॥३॥
 मेलेन्ति गायन्ति च वादयन्ति च, भुजानि पोठेन्ति च नच्चयन्ति च ।
 पुच्छामि वोऽहं मेरुमुद्धवासिने, धुनाथ मे संसयं खिप्प मारिसा ॥४॥
 सो^१ बोधिसत्तो रतनवरो अतुल्यो, मनुस्सलोके हितसुखताय जातो ।
 सक्क्यातं गामे जनपदे लुम्बिनेय्ये, तेनऽहं तुट्ठा अतिरिच कल्यरूपा ॥५॥
 सो सब्बसत्तुत्तमो अग्गपुग्गलो, नरासभो सब्बपजानं उत्तमो ।
 वत्तेस्सति चक्कं इस्सिब्बह्ये वने, नदंऽव मीहो ब्रलवा मिगाभिभू^२ ॥६॥
 तं सहं सुत्वा तुरितं अवंसरी सो, मुद्धोदनस्स तद भवनं उपागमि ।
 निसज्ज तत्थ इदं अबोचासि सक्के, कुट्ठिं कुमारो अहमपि ददृशुकामो ॥७॥
 ततो कुमारं जलितं इव सुवण्णं, उक्कामुखेऽव मुक्कुमलमम्पहट्ठं ।
 तट्टल्लमानं मिरिया अनोमवण्णं, दस्सेसु^३ पुत्तं अमितव्वयस्स सक्क्या ॥८॥
 दिस्वा कुमारं सिखिमिव पज्जलत्तं, तारासभंऽव नभमिगमं विमुद्धं ।
 मुरियं तपत्तं सरदरिव^४ अब्भभुत्तं, आनन्दजातो विपूलमलत्थ पीति ॥९॥
 अनेकसाखं च महस्समण्डलं, छत्तं मरु धारयं अन्तलिक्ये ।
 सुवण्णदण्डा वीतिपतन्ति चामरा, न दिस्सरे चामरछन्नगाहका ॥१०॥
 दिस्वा जटी कण्हमिग्गिब्बह्यो इमि, सुवण्णनेक्क्यं विय पण्डुकम्बले ।
 सेतं च छत्तं धरियन्तं^५ मुद्धति, उदग्गचित्तो मुमनो पटिग्गहे ॥११॥
 पटिग्गहेत्वा पत्तं सक्क्यपुड्ढाखं, जिगिसको^६ लक्खणमन्तपारगू ।
 पसत्तचित्तो गिरं अब्भुदीरयि, अनुत्तरायं विपदानं उत्तमो ॥१२॥
 अथऽन्तनो गमत्तं अनुत्तरन्तो, अकल्यरूपो गलयति^७ अस्सुकानि ।
 दिस्वान सक्क्या इमिमवोचं रुदत्तं, ती चे कुमारो भविस्सति अन्तरायो ॥१३॥
 दिस्वान सक्के इमिमवोच अकल्ये, नाहं कुमारो अहितं अनुत्तरामि ।
 न चापिमस्स भविस्सति अन्तरायो, न ओरकायं अधमनसा भवाथ ॥१४॥
 संबोधियग्गं फुमिस्सतायं कुमारो, सो धम्मचक्कं परमविमुद्धदस्सी ।
 वत्तेस्सतायं ब्रह्मजनहितानुक्कपो, वित्थारिक्कस्स भविस्सति ब्रह्मचरियं ॥१५॥
 ममं च आयु न चिरं इधावसेयो, अथऽन्तरा मे भविस्सति कालकिरिया ।
 सोऽहं न सुस्सं असमधुरस्स धम्मं, ततर्जंहे अट्ठो^८ व्वयसन्तगतो अघावी ॥१६॥

^१ M. यो. ^२ M. मिगाभिभू. ^३ M. दीस्सिसु. ^४ M. सार-

विरावब्भभुत्तं. ^५ M. धारयन्तं. ^६ M. जिगीसको. ^७ M. गरयति.

B. 'गरयति' इति पि. ^८ M. अज्जतो.

सो साकियानं विपुलं जनेत्व^१ पीति , अन्तेपुरम्हा निरगमा ब्रह्मचारी ।
 सो भागिनेय्यं सयमनुकम्पमानो , समादपेसि असमधुरस्स धम्मे ॥१७॥
 बुद्धोऽति घोसं यद परतो सुणासि , सम्बोधिपत्तो विचरति^२ धम्ममग्गं ।
 गन्त्वान तत्थ समयं परिपुच्छियानो^३ ,
 चरस्सु तस्मि भगवति ब्रह्मचरियं ॥१८॥
 तेनानुमिट्ठो हितमनमेन तादिना , अनागते परमविमुद्ददस्सिना ।
 सो नालको उपचिनपुञ्जमञ्चयो ,
 जिनं पतिक्खं परिदमि रक्खतिन्द्रियो ॥१९॥
 मुत्त्वान घोसं जितवरचक्कवत्तने , गन्त्वान दिस्वा एसिनिमभं पसन्नो ।
 मोनेय्यमेत्थं मुनिपवरं अपुच्छि , समागते असितव्ह^४ यस्स सामनेऽति ॥२०॥

वत्थुगाथा^५ निट्ठिता ।

अञ्जानमेतं वचनं अमितस्स यथातथं ।
 तं तं गोतम पुच्छाम गव्वधम्माम पारग्गं ॥२१॥
 अतगारियुपेतस्स भिक्खाचरियं जिगसतो ।
 मुनि पब्रुहि मे पट्ठो मोनेय्यं उत्तमं पदं ॥२२॥
 मोनेय्यं ते उपञ्जिज्जस्सं (ति भगवा ।) दुक्करं दुरभिसंभवं ।
 हन्द ते तं पववखामि सन्थम्भस्सु दळ्हो भव ॥२३॥
 समानभावं^६ कुब्बेथ गामे अक्कुट्टवन्दितं ।
 मनोपदोसं रक्खेय्य सन्तो अनुण्णतो चरे ॥२४॥
 उच्चावचा निच्छरन्ति दाये अग्गिसिखूपमा ।
 नारियो मुनि पलोभेन्ति ता सु तं मा पलोभयं ॥२५॥
 विरतो मेथुना धम्मा हित्वा कामं परोवरे^७ ।
 अविरुद्धो असारत्तो पाणेषु तसथावरे ॥२६॥
 यथा अहं तथा एते, यथा एते तथा अहं ।
 अत्तानं उपमं कत्वा न हनेय्य न घातये ॥२७॥
 हित्वा इच्छं च लोभं च यत्थ सत्तो पृथुज्जतो ।
 चक्खुमा पटिपज्जेय्य तरेय्य नरकं इमं ॥२८॥

^१ M. जनेत्वा । बहि अन्तेपुरम्हा..... ^२ M.

विचरति.

^३ M. परिपुच्छमानो.

^४ M. असिताव्हयस्स.

^५ M. वत्थुगाथा.

^६ B., M. समानभागं.

^७ M. परोपरे.

ऊनूदरो मिताहारो अपिच्छस्स अलोलुपा ।
 स वे इच्छाय निच्छान्तो अनिच्छो होति निञ्चतो ॥२१॥
 स पिण्डचारं चरित्वा वनन्तं अभिहारये ।
 उपट्टितो रुक्खमूलस्मि आसतूपगतो मुनि ॥२२॥
 स ज्ञानपसुतो धीरो वनन्ते रमितो सिया ।
 ज्ञायेथ रुक्खमूलस्मि अत्तानं अभितोसयं ॥२३॥
 ततो रत्त्या विवसने गामन्तं अभिहारये ।
 अब्हांतं नाभिनन्देय्य अभिहारं च गामतो ॥२४॥
 न मुनी^१ गाममागम्म कुलेसु सहसा चरे ।
 घासेसनं छिन्नकथो न वाचं पयुतं भणे ॥२५॥
 अलत्थं यदिदं साधु नालत्थं कुसलामिति ।
 उभयेनेव सो तादि^२ रुक्खंउव उपनिवत्तति ॥२६॥
 स पत्तपाणि विचरन्तो अमूगो मूगमम्मतो ।
 अप्पं दानं न होळ्ळेय्य दानारं नावजानिय ॥२७॥
 उच्चावचा हि पटिपदा ममणेन पकामिता ।
 न पारं दिगुणं^३ यन्ति न उदं एकगुणं मुनं ॥२८॥
 यस्स च विमता नत्थि छिन्नमोतस्स भिक्खुतो ।
 किच्चाकिच्चप्पहीनस्स परिळाहो न विज्जति ॥२९॥
 मोनेय्यं ते उपज्जिज्जस्सं (ति भगवा ।) खुरधारूपमो भवे ।
 जिह्वाय तालुं आहच्च उदरे संयतो सिया ॥३०॥
 अलीनचित्तो च सिया न चापि बहु चिन्तये ।
 निरामगन्धो असितो ब्रह्मचारियपरायणो ॥३१॥
 एकासनस्स सिक्खेथ ममणोपासनमस्स च ।
 एकत्तं मोनमक्खानं एको चे अभिरमस्सति^४ ॥३२॥
 अथ भामिहि दस दिसा ।
 मुत्वा धीरानं निग्घोमं ज्ञायीतं कामचागीनं^५ ।
 ततो हिरिं च मद्धं च भिय्यो कुब्बेथ मामको ॥३३॥
 तं नदीहि विजानाथ सोवभेसु पदरेसु च ।
 मणन्ता यन्ति कुस्सोवभा गुण्ही यानि महोदधि ॥३४॥

^१ M. मुनि. ^२ R. तादी. ^३ P. दुगुणं. ^४ B. अभिरमिस्सति.

^५ R. कामचागीनं.

यदूनकं तं सणति यं पूरं सन्तमेव तं ।
 अड्ढ कुंभूपमो वालो रहदो पूरोज्व पण्डितो ॥४३॥
 यं समणो बहु भासति उपेतं अत्थसंहितं ।
 जानं सो धम्मं देसेति जानं सो बहु भासति ॥४४॥
 यो च जानं यतत्तो^१ जानं न बहु भासति ।
 म मुनि मोनमग्गति म मुनि मोन^२ मज्झगा ति^३ ॥

नालकसुत्तं निट्ठितं ।

(३८—द्वयतानुपस्सना-सुत्तं ३।१२)

एवं मे सुत्तं । एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति पुट्ठवाग्गमे मिगाग्गमातु-
 पामादे । तेन खो पन समयेन भगवा तदहूपोसथे पण्णग्गमे पृण्णाय पृण्णमाय
 रत्तिया भिक्खुग्गंधपरिवुतो अब्भोकासे निमित्तो होति । अथ खो भगवा तुण्हीभूतं
 तुण्हीभूतं भिक्खुसंघं अनुविलोकित्वा भिक्खु आमन्तमि—ये ते भिक्खवे कुसल्या
 धम्मा अरिया नित्यानिका मम्बोधगामिनो तेसं वो भिक्खवे कुसल्यानं धम्मानं
 अरियानं नित्यानिकानं मम्बोधगामिनां का उपनिमा मवनायाति, उति चे भिक्खवे
 पुच्छितारो अस्सु, ते एवं अस्सु वचनीया—यावदेव द्वयतानं धम्मानं यथाभूतं
 जाणायाजति । किं च द्वयतं वदेथ—उदं दुक्खं अयं दुक्खममुदयोजति अयं
 एकानुपस्सना, अयं दुक्खनिरोधो अयं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदाजति अयं द्वि-
 यानुपस्सना । एवं सम्माद्वयतानुपस्सिनो खो भिक्खवे भिक्खुतो अप्पमतस्स आता-
 पिनी पहितत्तस्स विहरतो द्विघ्नं फलानं अज्जानरं फलं पाटिकंयं—दिट्ठेव धम्मे
 अज्जा, सति वा उपादिमेसे अनागामिनाजति । इदमवोच भगवा, उदं वत्वा मुगतो
 अथापरं एतदवोच सत्था—

ये दुक्खं नप्पजानन्ति अथो दुक्खस्स संभवं ।
 यत्थ च सब्बसो दुक्खं अमेसं उपरुज्जति ।
 तं च मग्गं न जानन्ति दुक्खूपसमगामिनं ॥१॥
 चंतोविमुत्तिहीना ते अथो पज्जाविमुत्तिया ।
 अभव्वा ते अन्तकिरियाय ते वे जातिजरूपगा ॥२॥

^१ C. संयतत्तो.

^२ M. मुनं.

^३ P. योज्यते भगवाजति ।

ये^१ च दुक्खं पजानन्ति अथो दुक्खस्स संभवं ।

यत्थ च सब्बसो दुक्खं असेसं उपफज्जति ।

तं च मग्गं पजानन्ति दुक्खूपसमगामिनं ॥३॥

चेतोविमुत्तिसंपन्ना अथो पज्जाविमुत्तिया ।

भब्बा ते अन्तकिरियाय न ते जातिजरूपगाऽति ॥४॥

सिया अज्जेन पि परियायेन सम्माद्वयतानुपस्सनाऽति, इति चे भिक्खवे पृच्छितारो अस्सु, सियाऽतिऽस्सु वचनीया । कथं च सिया । यं किञ्चि दुक्खं सम्भोति, सब्बं उपधिपच्चयाऽति अयं एकानुपस्सना, उपधीतं त्वेव अमेसविराग-निरोधा नत्थि दुक्खस्स सम्भवोऽति अयं द्वितियानुपस्सना । एवं सम्मा..... पे०..... अथापरं एतदवोच सत्था—

उप^२धीनिदाना पभवन्ति दुक्खा । ये केचि लोकास्मिं अनेकरूपा ।

यो वे अविद्धा उपाधि करोति । पुनप्पुनं दुक्खमुपेति मन्दो ।

तस्मा पजानं उपाधि न कथिरा । दुक्खस्स जातिण्यभवानुपस्सीति ॥५॥

सिया अज्जेनपि परियायेन सम्माद्वयतानुपस्सनाऽति, इति चे भिक्खवे पृच्छितारो अस्सु, सियाऽतिऽस्सु वचनीया, कथं च सिया । यं किञ्चि दुक्खं सम्भोति, सब्बं अविज्जापच्चयाऽति अयं एकानुपस्सना, अविज्जाथ त्वेव अमेसविरागनिरोधा नत्थि दुक्खस्स सम्भवोऽति अयं द्वितियानुपस्सना । एवं सम्मा..... पे०..... अथापरं एतदवोच सत्था—

जातिमरणमंसारं ये वजन्ति पुनप्पुनं ।

इत्थभाद्रज्जाथाभावं अविज्जा येव ना गाति ॥६॥

अविज्जा ह्यं महामोहो येनिदं मंसितं चिरं ।

विज्जागता च ये सत्ता नागच्छन्ति पुनव्भवन्ति ॥७॥

सिया अज्जेन पि..... पे०..... कथं च सिया । यं किञ्चि दुक्खं सम्भोति सब्बं संखारपच्चयाऽति अयं एकानुपस्सना, संखारानं त्वेव अमेसविरागनिरोधा नत्थि दुक्खस्स सम्भवोऽति अयं द्वितियानुपस्सना । एवं सम्मा ... अथापरं एतदवोच सत्था—

यं किञ्चि दुक्खं सम्भोति सब्बं संखारपच्चया ।

संखारानं निरोधेन नत्थि दुक्खस्स सम्भवोति ॥८॥

एतं आदीनवं जत्वा दुक्खं संखारपच्चया ।

^१ M. 726-727 नास्ति. ^२ M. उपाधि.

सर्वसंस्कारसमथा सञ्जाय उपरोधना ।

एवं दुक्त्वक्वयो होति एतं जत्वा यथातथं ॥९॥

सम्मदसा वेदगुनो सम्मदञ्जाय पण्डना ।

अभिभुय्य मारसंयोगं नागच्छन्ति^१ पुनद्वभवंति ॥१०॥

मिया अञ्जोन पि. कथं च मिया । यं किञ्चि दुक्त्वं सम्भोति, सर्वं विञ्जाणपच्चयाति अयमेकानुपस्मना, विञ्जाणस्म त्वेव अमेसविरागनिरोधा नत्थि दुक्त्वस्स सम्भवोति अयं दुतियानुपस्मना । एवं सम्मा. अथापरं एतदवोच सत्था—

यं किञ्चि दुक्त्वं सम्भोति सर्वं विञ्जाणपच्चया ।

विञ्जाणस्म निरोधेन नत्थि दुक्त्वस्स सम्भवो ॥११॥

एतं आदीनवं जत्वा दुक्त्वं विञ्जाणपच्चया ।

विञ्जाणूपसमा भिक्खु निच्छातो परिनिव्वृतोति ॥१२॥

मिया अञ्जोन पि. कथं च मिया । यं किञ्चि दुक्त्वं सम्भोति, सर्वं फस्मपच्चयाति अयमेकानुपस्मना, फस्मस्म त्वेव अमेसविरागनिरोधा नत्थि दुक्त्वस्स सम्भवोति अयं दुतियानुपस्मना । एवं सम्मा. अथापरं एतदवोच सत्था—

तेसं फस्मपरेतानं भवमोत्तानुसारिणं ।

कुम्मग्गपाटपद्दानं आरा मयोजनक्वयो ॥१३॥

ये च फस्मं परिञ्जाय अञ्जाय उपसमे रता ।

न व फस्माभिसमया निच्छाता परिनिव्वृताति ॥१४॥

मिया अञ्जोन पि. कथं च मिया । यं किञ्चि दुक्त्वं सम्भोति सर्वं वेदनापच्चयाति अयमेकानुपस्मना । वेदनानं त्वेव अमेसविरागनिरोधा नत्थि दुक्त्वस्स सम्भवोति अयं दुतियानुपस्मना । एवं सम्मा. अथापरं एतदवोच सत्था—

सुखं वा यदि वा दुक्त्वं अदुक्त्वमसुखं सह^२ ।

अज्जन्तं च बहिद्धा च यं किञ्चि अत्थि वेदिनं ॥१५॥

एतं दुक्त्वंति जत्वान मोसधम्म पल्लोकिनं ।

फुस्म फुस्स वयं पस्मं एव नत्थि विरज्जति ।

वेदनानं खया भिक्खु निच्छातो परिनिव्वृतोति ॥१६॥

^१ M. न गच्छन्ति.

^२ R. सहा.

सिया अञ्जेन पि.... कथं च सिया । यं किञ्चि दुक्खं सम्भोति सब्बं तण्हापच्चयाऽति अयमेकानुपस्सना, तण्हाय त्वेव अमेसविरागनिरोधा नत्थि दुक्खस्स सम्भवोऽति अयं दुतियानुपस्सना । एवं सम्मा.... अथापरं एतदवोच सत्था--

तण्हादुतियो पुरिसो दीघमद्धानं संसरं ।

इत्थभावञ्जाथाभावं संसारं नातिवत्तति ॥१७॥

एतं आदीनवं जत्वा तण्हा दुक्खस्स सम्भवं ।

वीततण्हो अनादानो सतो भिक्खु परिव्वजेऽति ॥१८॥

सिया अञ्जेन पि..... कथं च सिया । यं किञ्चि दुक्खं सम्भोति सब्बं उपादानपच्चयाऽति अयमेकानुपस्सना, उपादानानं त्वेव अमेसविरागनिरोधा नत्थि दुक्खस्स सम्भवोऽति अयं दुतियानुपस्सना । एवं सम्मा..... अथापरं एतदवोच सत्था--

उपादानपच्चया भवो भूतो दुक्खं निगच्छति ।

जातस्स मरणं होति एमो दुक्खस्स सम्भवो ॥१९॥

तस्मा उपादानक्खया सम्मदञ्जाय पण्डिता ।

जातिकवयं अभिञ्जाय नागच्छन्ति पुनद्वभवंति ॥२०॥

सिया अञ्जेन पि.... कथं च सिया । यं किञ्चि दुक्खं सम्भोति सब्बं आरम्भपच्चयाऽति अयं एकानुपस्सना, आरम्भानं त्वेव अमेसविरागनिरोधा नत्थि दुक्खस्स सम्भवोऽति अयं दुतियानुपस्सना । एवं सम्मा..... अथापरं एतदवोच सत्था--

यं किञ्चि दुक्खं सम्भोति सब्बं आरम्भपच्चया ।

आरम्भानं निरोधेन नत्थि दुक्खस्स सम्भवो ॥२१॥

एतं आदीनवं जत्वा दुक्खं आरम्भपच्चया ।

सव्वारम्भं पटिनिस्सज्ज अनारम्भे विमुत्तिनो ॥२२॥

उच्छिन्नभवतण्हस्स मन्तचित्तस्स भिक्खुतो ।

वित्तिणो जानिमंमारो नत्थि तस्स पुनद्वभवोऽति ॥२३॥

सिया अञ्जेन पि.....पे०..... कथं च सिया । यं किञ्चि दुक्खं सम्भोति, सब्बं आहारपच्चयाऽति अयं एकानुपस्सना, आहारानं त्वेव अमेसविरागनिरोधा नत्थि दुक्खस्स सम्भवोऽति अयं दुतियानुपस्सना । एवं सम्मा... अथापरं एतदवोच सत्था--

यं किञ्चि दुक्खं सम्भोति सब्बं आहारपच्चया ।

आहारानं निरोधेन नत्थि दुक्खस्स सम्भवो ॥२४॥

एतं आदीनवं ज्ञत्वा दुःखं आहारपचचया ।
 सब्बाहारं परिञ्जाय सब्बाहारमनिस्सतो ॥२५॥
 आरोग्यं सम्मदञ्जाय आसवानं परिक्खया ।
 संखाय सेवी धम्मट्ठो संखं न उपेति वेदगुज्जति ॥२६॥

सिया अञ्जेन पि. . . . पे. . . . कथं च सिया । यं किञ्चि दुःखं सम्भोति,
 सत्त्वं इञ्जितपचचयाऽति अयं एकानुपस्मना, इञ्जितानं त्वेव असेमयिगगनिरोधा
 नत्थि दुःखस्स सम्भवोऽति अयं द्दुतियानुपस्मना । एवं सम्मा. . . . अथापरं
 एतदवोच सत्था—

यं किञ्चि दुःखं सम्भोति सत्त्वं इञ्जितपचचया ।
 इञ्जितानं निरोधेन नत्थि दुःखस्स सम्भवो ॥२७॥
 एतं आदीनवं ज्ञत्वा दुःखं इञ्जितपचचया ।
 नस्मा एजं वोसज्ज संखारे उपहन्धिय ।
 अनेजो अनुपादानो सतो भिक्खु परिच्चजेऽति ॥२८॥

सिया अञ्जेन पि. . . . पे. . . . कथं च मिया । निस्मितस्म चकितं होति
 अयं एकानुपस्मना, अनिस्मितो न चलति अयं द्दुतियानुपस्मना । एवं सम्मा
 अथापरं एतदवोच सत्था—

अनिस्मितो न चलति निस्मितो च उपादियं ।
 इत्थभावञ्जाथाभावं संसारं नातिवत्तति ॥२९॥
 एतं आदीनवं ज्ञत्वा निस्सयेसु महब्भयं ।
 अनिस्मितो अनुपादानो सतो भिक्खु परिच्चजेऽति ॥३०॥

सिया अञ्जेन पि. . . . पे. . . . कथं च सिया । रूपेहि भिक्खवे आरुप्पा
 मन्तनराऽति अयं एकानुपस्मना, आरुप्पेहि निरोधो सन्तनरोऽति अयं द्दुतियानु-
 पस्मना । एवं सम्मा. . . . अथापरं एतदवोच सत्था—

ये च रूपपगा सत्ता ये च आरुप्पवासिनो^१ ।
 निरोधं अप्पजानन्ता आगन्तारो पुनब्भवं ॥३१॥
 ये च रूपे परिञ्जाय अरूपेसु मुसण्ठिना^२ ।
 निरोधे ये विमुच्चन्ति ते जना मच्चुट्ठायिनोऽति ॥३२॥

सिया अञ्जेन पि. . . पे. . . . कथं च सिया । यं भिक्खवे सदेवकस्स
 लोकस्स समारकस्स मम्ममणत्वाद्वाणिया पजाय सदेवमनुस्साय इदं सच्चंजति

^१ M. आरुप्पट्ठायिनो.

^२ M. असण्ठिता.

उपनिज्ज्ञायितं, तदमरियानं एतं मुसाऽति यथाभूतं सम्मप्यञ्जाय मुद्दिट्टं—अयं एकानुपस्सना; यं भिक्खवे सदेवकस्स—पे०—सदेवमनुस्साय इदं मुसाऽति उपनिज्ज्ञायितं तदमरियानं एतं सच्चंति यथाभूतं सम्मप्यञ्जाय मुद्दिट्टं—अयं द्वितियानुपस्सना । एवं सम्मा.....पे०..... अथापरं एतदवोच सत्था—

अतत्तनि अत्तमानं पस्स लोकं सदेवकं ।

निविट्टं नामरूपस्मि इदं सच्चंति मञ्जति ॥३३॥

येन येन हि मञ्जन्ति ततो तं ह्येति अञ्जाथा ।

तं हि तस्स मुसा ह्येति मोसधम्मं हि उत्तरं ॥३४॥

अमोसधम्मं निब्बाणं तदरिया सच्चतो विद् ।

ते वे सच्चाभिसमया निच्छाना परिनिव्वुताऽति ॥३५॥

सिया अञ्जेत पि परियायेन सम्माद्वयतानुपस्सनाऽति इति चे भिक्खवे पृच्छित्तारो अस्सु, सियातिऽस्सु वचनीया । कथं च सिया । यं भिक्खवे सदेवकस्सपे०.....सदेवमनुस्साय इदं मुखं ऽति उपनिज्ज्ञायितं, तदमरियानं एतं दुक्खंति यथाभूतं सम्मप्यञ्जाय मुद्दिट्टं—अयं एकानुपस्सना, यं भिक्खवे सदेवकस्स.....पे०.....सदेवमनुस्साय इदं दुक्खंति उपनिज्ज्ञायितं, तदमरियानं एतं मुखंति यथाभूतं सम्मप्यञ्जाय मुद्दिट्टं—अयं द्वितियानुपस्सना । एवं सम्माद्वयतानुपस्सना खो भिक्खवे भिक्खुनो अप्पमत्तस्स आतापिनो पहिततस्स विहरतो द्वित्तं फलानं अञ्जतरं फलं पाटिकंयं दिट्ठेव धम्मे अञ्जा, सति वा उपादिसेसे अनागाभिताऽति । उदमवोच भगवा, इदं वत्था सुगतो अथापरं एतदवोच सत्था—

रूपा सहा रमा गन्था पस्सा धम्मा च केवला ।

इट्ठा कन्ता मनापा च यावत्तथीति वृत्तन्ति ॥३६॥

सदेवकस्स लोकस्स एते वो मुखमम्मता ।

यत्थ चेने निज्जन्ति ते नेमं दुक्खमम्मता ॥३७॥

मुखंति दिट्ठ परियेहि मक्कायस्सुपगोधतं ।

पच्चनीकं इदं ह्येति सच्चलोकं पस्सतं ॥३८॥

यं परे मुखतो आहु तदरिया आहु दुक्खतो ।

यं परे दुक्खतो आहु तदरिया मुखतो विद् ।

पस्स धम्मं दुराजानं सम्पमूह्हेत्थ अविट्ठू ॥३९॥

निवुतानं तमो ह्येति अन्धकारो अपस्सतं ।

सतं च विवटं ह्येति आलोको पस्सतं इव ।

सन्निके न विजानन्ति मगा धम्मस्सऽकोविदा ॥४०॥

भवराग परेतेहि भवसोतानुसारिहि ।

मारधेय्यानुपत्तेहि^१ नायं धम्मो मुसम्बुधो^२ ॥४१॥

को नु अञ्जत्रमरियोहि पदं मम्बुद्धमरहति ।

यं पदं मम्मदञ्जाय परिनिब्बन्ति अनामवाजति ॥४२॥

इदमवोच भगवा । अत्तमना ते भिक्खू भगवतो भासितं अभिनन्दुं । एस्मिंस्सि
खो पत वेय्याकरणस्मि भञ्जमाने सट्ठिमत्तानं भिक्खून् अनुपादाय आमवेहि
चित्तानि विमुच्चिस्सुति ।

द्वयतानुपस्सनासुत्तं निद्वितं ।

तस्सुद्धानं—

सच्चं उपधि अविज्जं च संखारा^३ विञ्जाणपञ्चमं । फस्सवेदनिया तथा
आदानारम्भा^४आहारा । इञ्जिते^५ फन्दितं स्पं सच्चदुक्खेन भोक्कमाति ॥

महापरगो ततियो ।

तस्सुद्धानं—

पत्थञ्जं^६ च पधानं^७ । सुभं^८ सुन्दरि (तथा) ।

माधमं च भेत्तो मल्लं पव्वसि^९ । वामेस्सि ताणि कीकालि गान^{१०} को द्वयतानुपस्सना ।

आरसेमाति^{११} च सुत्तणि महापरगेति वृत्तनीति ।

^१ M. मारधेय्यानुपत्तेभि. ^२ M. मुसंबुद्धो. ^३ M. संखारे विञ्जाण
पञ्चमं. ^४ M. रम्भ. ^५ M. इञ्जितं. ^६ M. पव्वज्जा. ^७ M. पधाना.

^८ C. सुभासितं च सुन्दरि. M. सुभा सुन्दरिका तथा. ^९ M. च वुच्चति.

^{१०} C. नास्ति को. ^{११} M. द्वादस तानि.

४—अट्टकवग्गो

(३६—काम-सुत्तं ४।१)

कामं कामयमानस्स तस्स चेतं समिज्जति ।
 अद्धा पीतिमनो होति लद्धा मच्चो यदिच्छति ॥१॥
 तस्स चे कामयमानस्स^१ छन्दजातस्स जन्तुतो ।
 ने कामा परिहायन्ति मल्लविद्धोऽव रूप्पनि ॥२॥
 यो कामे परिवज्जेति सप्पस्मेव पदा सिरो ।
 सो इमं^२ विमत्तिकं लोके सतो समतिवत्तति ॥३॥
 खेतं वन्धुं हिरज्जं वा गवाम्मं^३ दासपरिसं^४ ।
 थियो^५ वन्धु पृथू कामे यो नरो अनुगिज्जति ॥४॥
 अबला^६ नं बलीयन्ति महन्तेनं परिस्सया ।
 ततो नं दुक्खमन्वेति नावं भिन्नमिवोदकं ॥५॥
 तस्मा जन्तु सदा सतो कामानि परिवज्जये ।
 ते पहाय तरे ओघं नावं सिञ्चि^७त्व पाग्गुति ॥६॥

कामसुत्तं निट्ठितं ।

(४०—गुहट्ठक-सुत्तं ४।२)

सत्तो गृहायं बहुनाभिच्छयो^८, तिट्ठं नरो मोहनस्मि पगाळ्हो ।
 दूरे विवेका हि तथाविधो सो, कामा हि लोके न हि सुण्णहाया ॥१॥
 इच्छानिदाना भवसातवद्धा, ते दुण्णमुज्जा न हि अज्जामोक्खा ।
 पच्छा पुरे वाऽपि अपेक्ख^९माना, इमेऽव कामे पुग्गिमेऽव जण्णं^{१०} ॥२॥

^१ R., N. कामयानस्स.

^२ M., N. सोऽमं.

^३ M. गवस्सं.

^४ M. दासपरिसं. ^५ M. सिरो.

^६ R. अबलाऽव.

^७ M. सिञ्चित्वा, M.,

N. सित्वाऽव. ^८ M. छन्दो.

^९ C. अपेखं.

^{१०} M. पज्जणं. नास्ति व

कामेसु गिद्धा पमुता पमूळ्हा, अवदा^१निया ते विसमे निविट्टा^२ ।
 दुक्खूपनीता परिदेवयन्ति, किं सु भविस्साम इतो चुतामे ॥३॥
 तस्मा हि सिक्खेथ इधेव जन्तु, यं किञ्चि जञ्जा विसमंउति लोके ।
 न तस्स हेतु विसमं चरेय्य, अप्पं हिदं^३ जीवितमाहु धीरा ॥४॥
 पस्सामि लोके परिफन्दमानं, पजं इमं तण्हागतं^४ भवेसु ।
 हीना नरा मच्चुमुखे लपन्ति, अवीततण्हामं^५ भवाभवेसु ॥५॥
 ममायिते पस्सथ फन्दमानं, मच्छेज्ज अप्पोदके खीणमोति ।
 एतंउपि दिस्वा^६ अममो चरेय्य, भवेसु आमन्तिमकुब्बमानो ॥६॥
 उभोसु अन्तेसु वितेय्य छन्दं, फम्मं परिञ्जाय^७ अनानुगिद्धो ।
 यदत्तगरही तदकुब्बमानो, न लिप्पती^८ दिट्ठमुत्तेसु धीरो ॥७॥
 मञ्जं परिञ्जा वितरेय्य ओघं, परिग्गहेसु म्नि नोपलित्तो ।
 अदब्धसल्लो चरमप्पमनो, नासि^९मती लोकमिमं परं चाति ॥८॥

गुहृदृढकसुत्तं निदृढतं ।

(४१—दुष्टदृढक-सुत्तं ४।३)

वदन्ति वे^{१०}दुष्टमनापि एके^{११}, अथो^{१२}पि वे^{१३}सच्चमना वदन्ति ।
 वादं च जातं म्नि नो उपेति, तस्मा म्नि नत्थि खिलो कुहिञ्चि ॥१॥
 मकं हि दिट्ठि कथमच्चयेय्य, छन्दा^{१४}नुनीतो रुचिया निविट्ठो ।
 सयं समत्तानि पकुब्बमानो, यथा हि जानेय्य तथा वदेय्य ॥२॥
 यो अत्तनो सीलवतानि जन्तु, अनानु^{१५}पुट्ठो च^{१६} परेस^{१७} पावा^{१८} ।
 अनरियधम्मं कुसला तमाहु, यो आतुमानं सयमेव पावा^{१९} ॥३॥
 सन्तो च भिक्खु अभिनिव्वुत्ततो, इतिउहंउति सीलेसु अकत्थमानो ।
 तमरियधम्मं कुसला वदन्ति, यस्सुस्सदा नत्थि कुहिचि लोके ॥४॥

^१ M. अप° . ^२ M. °वत्था, °वित्था. ^३ C. हि तं, M. हेतं.

^४ C. तण्हागतं. ^५ M., M. °सो. ^६ M. दिस्वान. ^७ M.

परिञ्जा. ^८ C. लिप्पति. ^९ C., M. °ति. ^{१०} M. चे. ^{११} C. एते.

^{१२} N. अञ्जोपि. ^{१३} C. चे. ^{१४} M. छन्दानतीतो. ^{१५} M. °फुट्ठो.

^{१६} M. नास्ति ^{१७} M. परस्स. ^{१८} M. पाव.

पकप्पिता^१ संखता यस्स धम्मा, पुरक्खता^२ सन्ति^३ अवीवदाता ।
 यदत्तनि^४ पस्सति आनिसंमं, तं निस्सितो कुप्प-पटिच्च-सन्ति^५ ॥५॥
 दिट्ठीनिवेसा^६ न हि स्वातिवत्ता, धम्मेषु निच्छेय्य^७ समुगहीनं ।
 तस्मा नरो तेसु निवेसनेसु, निरस्सति^८ आदिय^९ निच्च धम्मं ॥६॥
 धोनस्स हि^{१०} नत्थि कुहिचि लोके, पकप्पिता दिट्ठी भवाभवेसु ।
 मायं च मानं च पहाय धोनो, स केन गच्छेय्य अनूपयो सो^{११} ॥७॥
 उपयो हि धम्मेषु उपेति वादं, अनूपयं^{१२} केन कथं वदेय्य ।
 अत्तं निरत्तं न हि तस्स अत्थि, अधोमि सो दिट्ठीमिधेव सव्वा^{१३} नि ॥८॥

दुट्ठट्ठकमुत्तं निट्ठितं ।

(४२—सुद्धट्ठक मुत्तं ४१४)

पस्सामि मुद्धं परम अरोगं, दिट्ठेन^१ संमुद्धि नरम्म होति ।
 एताभिजानं^२ परमंजति जत्वा, मुद्धानुपस्सीजति^३ पच्चेति ज्ञाण ॥१॥
 दिट्ठे न चे मुद्धि नरम्म होति, ज्ञाणेन वा सो पजहाति दुक्खं ।
 अञ्ज्जेन सो मुज्जति सोपधीको, दिट्ठी^४ हि नं पाव तथा वदानं ॥२॥
 न ब्राह्मणो अञ्ज्जतो मुद्धिमाह, दिट्ठे मृते सीलवते^५ मृते वा ।
 पृञ्जे च पापे च अनू^६ पलित्तो, अत्तंज^७ हो न यिध^८ पकुब्बमानो ॥३॥
 पुरिमं पहाय अपरं सिता^९ मे, एजानुगा ते^{१०} न तरन्ति संगं ।
 ते उग्गहायान्ति निरम्मजन्ति^{११}, कपीव मायं पमुच्चं^{१२} गहाय^{१३} ॥४॥

^१ M. °का. ^२ M. पुरे०. ^३ M. °सन्तिमवी०. ^४ R. °नी.

^५ M. कुप्पं पटिच्चे सन्ति. ^६ M. दिट्ठी०. ^७ M. निगच्छेय्य. ^८ M.,

N. निदस्सति. ^९ M. °ती च. ^{१०} R. ही. ^{११} C., N. अनुपयो,-

अनूपयं. ^{१२} M., Fsb. —सब्बं. ^{१३} C. दिट्ठीन. ^{१४} M.,

N. एवाभि०. ^{१५} M. नास्ति ^{१६} M. दिट्ठी. ^{१७} C. सीलव्वते.

^{१८} C., M. अनु० ^{१९} C. अत्तजहो. ^{२०} M., Fsb.—न इध.

^{२१} M. सिताय. ^{२२} M. न ते. ^{२३} M. निस्सजन्ति, निस्सज्जन्ति.

^{२४} C. पमुच्चं, M पमुच्च. ^{२५} C. गहायं.

सयं समादाय वतानि जन्तु, उच्चावचं गच्छति सञ्जामतो^१ ।
 विद्वा च वेदेहि समेच्च धम्मं, न उच्चावचं गच्छति भूरिपञ्जो ॥५॥
 स सब्बधम्मेषु^२ विमेनिभूतो, यं किञ्चि दिट्ठं^३ व^३ मुत्तं मुत्तं वा ।
 तमेवदास्मि विवटं चरन्तं, केनीध लोकास्मि^४ विक्कप्पयेय्य ॥६॥
 न कप्पयन्ति न पुरेक्खरोन्ति^५, अच्चन्तमुद्धीति^६ न ते वदन्ति ।
 आदानगन्थं गथितं विसज्ज, आसं न कुव्वन्ति कुट्टिचि लोके ॥७॥
 मीमातिगो ब्राह्मणो तस्म नत्थि, जत्वा व^७ दिस्वा व^७ समुग्गहीतं ।
 न रागरागी न विरागरन्तो, तस्मीध^८ नत्थि^९ परमुग्गहीतन्ति ॥८॥

सुद्धट्टकसुत्तं निट्ठितं ।

(४३—परमट्टक-सुत्तं ४१५)

परमंजति दिट्ठीमु^१ १ परिव्वमानो, यदुत्तरि^२ कुम्भे जन्तु लोके ।
 हीनाति अञ्जो ततो सब्बमाह, तस्मा विवादानि अबीतिवन्तो ॥१॥
 यदन्तो^३ पस्सति आनिमंगं, दिट्ठे मुत्ते मीलवत्ते मुत्ते वा ।
 तदेव सो तत्थ समुग्गहाय, तिहीनतो पस्सति सब्बमञ्जं^४ ॥२॥
 तं वाज्जि गन्थं कुम्भ्या वदन्ति, ये निस्सतो^५ पस्सति हीनमञ्जं ।
 तस्मा हि दिट्ठं व मुत्तं मुत्तं वा, मीलव्वत्तं भिक्खुं न निस्सयेय्य ॥३॥
 दिट्ठिज्जि लोकास्मि^६ न कप्पयेय्य, जाणेत वा मीलवत्तेन वाज्जि ।
 समोर्जति अत्तानमनूपनेय्य, हीनो न मञ्जोथ विमेसि^७ वाज्जि ॥४॥
 अत्तं पहाय अनुपादियानो, जाणेर्जपि सो निस्सयं नो करोति ।
 स वे वियत्तेमु^८ न वग्गसारी, दिट्ठिज्जि सो न पच्चेति किञ्चि^९ ॥५॥

^१ C. पञ्जा, M. सञ्जाततो, अञ्जाततो ^२ C. सब्बेषु धम्मेषु,
 नारि तस. ^३ M. वा. ^४ M., Fsb—स्मि. ^५ M. पुरक्खं—^६ M.
^७ सुद्धि. ^८ C., M. च. ^९ C., M. पि रागरन्तो. ^{१०} M. तस्स यिध.
^{११} R. नत्थी. ^{१२} C., M. दिट्ठिसु. ^{१३} M. उत्तरि. ^{१४} C.,
 M. नि. ^{१५} C. सब्बमञ्जो (द्र० 787d, 797c). ^{१६} C. यन्निस्सितो.
^{१७} M. लोकास्मि. ^{१८} C., P. विसेसवाज्जि, M. विसेसि चाज्जि.
^{१९} B. वियत्तेसु, M. द्वियत्तेसु, वियत्थेषु. ^{२०} B. कञ्चि (नास्ति cf.
 917a, 1023a).

यस्सुभयन्ते^१ पणिधीऽध नत्थि, भवाभवाय इध वा हरं वा ।
 निवेसना तस्स^२ न सन्ति केचि, धम्मेषु निच्छेय्य समुग्गहीता^३ ॥६॥
 तस्सीध^४ दिट्ठे व^५ मुते मुते वा, पकप्पिता नत्थि अणु^६ऽपि सञ्जा ।
 तं ब्राह्मणं दिट्ठि मनादियानं^७, केनीधः^८ लोकास्मि^९ विकप्पयेय्य ॥७॥
 न कप्पयन्ति न पुरेक्खरोन्ति^{१०}, धम्मा^{११}ऽपि तेसं^{१२} न पटिच्छितासे^{१३} ।
 न ब्राह्मणो सीलवतेन नेय्यो, पारं गतो न पच्चेति तादि ॥८॥

परमट्ठकसुत्तं निट्ठितं ।

(४४—जरा-सुत्तं ४।६)

अप्प वत जीवितं इदं, ओरं वस्ससना^१ऽपि मिय्यति ।
 यो^२ च्छे^३ऽपि^४ अतिच्च जीवति, अथ खो सो जरसा^५ऽपि मिय्यति ॥१॥
 सोचन्ति जना ममायिते, न हि सन्ति निच्चा^६ परिग्गहा ।
 विनाभावसन्तमेविदं, इति दिस्वा नागारमावसे ॥२॥
 मरणेन^७ऽपि नं पहीयति^८, यं पुरिसो मम^९ यिदं^{१०}ऽपि मञ्जाति ।
 एवं^{११}ऽपि विदित्वा पण्डितो, न ममत्ताय^{१२} नमेथ^{१३} मामको ॥३॥
 सुपिनेन यथा^{१४}ऽपि संगतं^{१५}, पटिवुद्धो पुरिसो न पस्सति ।
 एवं^{१६}ऽपि पियायितं^{१७} जतं, पेतं कालकतं न पस्सति ॥४॥
 दिट्ठा^{१८}ऽपि मुता^{१९}ऽपि ते जना, एसं नाममिदं पवुच्चति ।
 नामं एवावमिस्सति^{२०}, अकवेय्यं पेतस्म^{२१} जन्तुतो ॥५॥

^१ C. यस्सुभन्ते. ^२ M. यस्स. ^३ M. हीतं. ^४ M.
 तस्सयिध. ^५ M. वा. ^६ M. अणु. ^७ C. ब्राह्मणा दिट्ठिमनादि-
 याना. ^८ C. कोनीध. ^९ M., Fsb,—स्मि. ^{१०} M. पुरक्खं.
^{११} M. नास्ति ^{१२} C., Fsb,—पनिच्छितासे. ^{१३} M. न सो, सो.
^{१४} C. मे. ^{१५} तथैव N.; M. न हिंसन्ति निच्चा, Fsb. न हि
 सन्तानिच्चा.

^{१६} C., M. पहियति. ^{१७} M. ममयं, ममायं, मयं. ^{१८} M., N.
 एतं. ^{१९} M., Fsb. पमत्ताय. ^{२०} M. नमेय. ^{२१} M. भंगतं. ^{२२} C.
 जरायितं. ^{२३} M. नामं येवां, एवावस्सयति, एव तावसिस्सति. ^{२४} M. एतस्स.

सोकपरिदेवमच्छरं, न जहन्ति गिद्धा ममायिते ।
 तस्मा मुनयो परिग्गहं, हित्वा अचरिमु^१ खेमदास्सतो ॥६॥
 पत्तिलीनचरस्स^२ भिक्खुनो, भजमानस्स विवित्तमामसं^३ ।
 सामग्गियमाहु तस्स तं, यो^४ अत्तानं भवने न दस्सये ॥७॥
 सब्बन्थ मुनि^५ अनिस्सितो, न पियं कुब्बति नोऽपि अप्पियं ।
 तास्म परिदेवमच्छरं, पण्णे वारि यथा न लिप्पति^६ ॥८॥
 उदाविदु यथाऽपि पोखरे, पदुमे वारि यथा न लिप्पति^६ ।
 एवं मुनि नोऽपलिप्पति^६, यदिदं दिट्ठसुत्तं^७ मुनेमु वा ॥९॥
 धोतो न हि तेन मञ्ज्जति, यदिदं दिट्ठसुत्तं^८ मुनेमु वा ।
 न अञ्ज्जेन^९ विमुट्ठिमिच्छति, न हि सो रज्जति नो विरज्जति ॥१०॥

जरामुत्तं निट्ठतं ।

(४५—तिस्समेत्तेय्य-सुत्तं ४७)

मेथुनमनुयुत्तस्स (इच्छायस्सा तिस्सो^{१०} मेत्तेय्यां) विघातं ब्रूहि मारिस ।
 मुत्त्वान तव मासनं विवेके सिक्खिस्सामसे^{११} ॥१॥
 मेथुनमनुयुत्तस्स (मेत्तेय्याति भगवा) मुस्सनेवापि मासनं ।
 मिच्छा च पटिपज्जति एतं तस्मि अनाग्गियं ॥२॥
 एको पुब्बे चरित्त्वान मेथुनं यो निसेवति ।
 यानं भन्तंऽव तं लोके हीनमाहु पुथुज्जनं ॥३॥
 यसो किन्ति^{१२} च या पुब्बे हायनेऽवापि^{१३} तस्स सा ।
 एतंऽपि दिस्वा सिक्खेथ मेथुनं विप्पहातवे ॥४॥
 संकप्पेहि परेतो सो^{१४} कपणो विय ज्ञायति ।
 मुत्त्वा परेसं निग्घोसं मंकु होति तथाविधो ॥५॥

^१ M. अचरिसु, अचरियंसु, अचरियिसु. ^२ M. पटि°. ^३ M.

विवित्तमानसं, C. चित्तमानसं, N. विवित्तमासनं. ^४ M. सो.

^५ Fsb.—मुनी. ^६ M., N. लिपति. ^७ M. दिट्ठं. ^८ M. दिट्ठ°.

^९ M., Fsb.—नाञ्ज्जेन. ^{१०} M. तिस्समेत्तेय्यो. ^{११} M., Fsb.—सिक्खि

सामसे ^{१२} C. किन्ति. Fsb, N. किन्ती. ^{१३} C. हायते चापि.

^{१४} Fsb. यो.

अथ मत्थानि कुरुते परवादेहि चोदितो ।
 एस ख्वस्स महागेधो मोसवज्जं पगाहति ॥२॥
 पण्डितोऽति समञ्जातो^१ एकचरियं अबिट्ठितो ।
 अथापि मेथुने युत्तो मन्दोऽव परिकिस्सति ॥३॥
 एतमादीनवं जत्वा मुनि पुब्बापरे इधे ।
 एकचरियं दल्ल्हं कयिरा^२ न निमेवथ मेथुनं ॥४॥
 त्रिवेकं येव सिक्खेथ एतदरि^३यानमुत्तमं ।
 तेन^३ सेट्ठो न^४ मञ्जेथ स वे निञ्चानमत्तिके ॥५॥
 रित्तस्स^५ मुत्तिनो चरतो कामेसु अतपेयिक्खतो ।
 ओघतिण्णस्स पिहयन्ति कामेसु गथिता^६ पजाऽति ॥६॥

तिस्समेत्तेय्यसुत्तं निट्ठितं ।

(४६—पसू-सुत्तं ४८)

इधेव मुद्धि^७ इति वादयन्ति^८ .ताञ्जेसु^९ धम्मेषु त्रिसुद्धिमाह ।
 यं निस्सिमा तत्थ सुभं^{१०} वदाना, पच्चैकमच्चेषु पुथू निविट्ठा ॥१॥
 ते वादकामा परिमं विगय्ह, वात्तं दहन्ति^{११} मिथु अञ्जामञ्ज ।
 वदेन्ति^{१२} ते अञ्जामिता कथोज्जं, पमंसकामा कुमटा वदाना ॥२॥
 युत्तो कथायं^{१३} परिमाय मज्जे, पमंसमिच्छं विनिघाति होति ।
 अपाहतास्म पन मंक्कु होति, निन्दाय सो कुप्पति रत्थमेसी ॥३॥
 यमस्स वादं परिहीनमाह, अपाहतं पञ्चवीमंसकामे^{१४} ।
 परिदेवति^{१५} मोचति हीनवादो, उपच्चगा मंजति अनुत्थुणाति^{१६} ॥४॥

^१ M. पसञ्जातो.

^२ M. कयिराय, करियाय.

^३ M. एकचरिया-

नमुत्तमं.

^४-^३ M. न तेन सेट्ठो

^५ C. चित्तस्स.

^६ M. गथिता.

^७ Fsb. C. सुद्धि (द्र० ८९२a.)

^८ M. वादयन्ति.

^९ M. नञ्जेसु.

^{१०} N. सुभा.

^{११} M. हरन्ति.

^{१२} M., N. वदन्ति.

^{१३} C. °य.

^{१४} M. Fsb. C. पञ्चवि°, C. Fsb °सकाय.

^{१५} Fsb. °ती.

^{१६} C., M. Fsb. °नाति.

एते विवादा समणेसु जाता, एतेसु उग्घाति^१ निघाति^१ होति ।
 एतंपि^२ दिस्वा विरमे कथोज्जं, न हञ्ज्वादत्थत्थि पसंसलाभा ॥५॥
 पसंसितो वा पन तत्थ होति, अक्खाय वादं परिसाय मज्जे ।
 सो हस्सति^३ उण्णमतिच्च^४ तेन, पण्णुय्य त^५ मत्थं^६ यथामतो अहु^७ ॥६॥
 या उण्णनि^८ सास्स^९ विघातभूमि, मानातिमानं वदते पनेसो ।
 एतंपि दिस्वा न विवादयेथ, न हि तेन सुद्धि^{१०} कुमला वदन्ति ॥७॥
 सूर्गे यथा राजखादाय पुट्ठो^{११}, अभिगज्जमेति पटिसूर्गमिच्छं ।
 येनेव सो तेन पलेहि^{१२} मूर्^{१३}, पुव्वेज्ज नत्थि यदिदं युधाय ॥८॥
 ये दिट्ठिमुग्गय्ह विवादियन्ति^{१४}, इदमेव मन्तंजति च वादियन्ति ।
 ने त्वं वदस्सु^{१५} न हि तेऽध^{१६} अत्थि, वादमिह जाते पटिसेनिकता ॥९॥
 विमेनिकत्वा पन ये चरन्ति^{१७}, दिट्ठीहि दिट्ठि अथिरुज्जमाना ।
 नेसु त्वं किं^{१८} लभेथो^{१९} परसू^{२०}, येसीध नत्थि^{२१} परसू^{२२} ग्गहीतं ॥१०॥
 अथ तं पवित^{२३} एकमागमा, मनसा दिट्ठिगतानि चिन्तयन्तो ।
 धोनेन युगं समागमा, न हि त्वं सग्घसि^{२४} संपयातवेति ॥११॥

पसूरसुत्तं निट्ठितं ।

(४७-----मागन्द्रिय-सुत्तं ४१६)

दिस्वान नह अरति^{२५} रागं च, नाहोसि छन्दा अपि मेथुनास्मि ।
 किमेविदं सुत्तकरीसपुण्णं, पादाज्जपि नं संफुसितुं न इच्छे ॥१॥
 एतादिमं चे रतनं न इच्छसि, नारिं नग्गिन्देहि दूहहि पत्थितं ।
 दिट्ठिगतं^{२६} मीलवतानुजीवितं, शवूपपत्तिं च वदेम कीदिमं ॥२॥

१ M. °टि. २ C. एवं. ३ Fsb. °ती, M. हंसति. ४ M.
 °ती च, ५-६ Fsb. तं. अत्थं. M. तमत्थ. ७ R. °हू. ८ Fsb. °ती.
 ९ M. सास, तस्स. १० M. सुद्धि. ११ M. फुट्ठो. १२ M. पलेति.
 १३ M. सूर, पुर. १४ M. विवादयन्ति. १५ M. वरस्सु. १६ M. °च.
 १७ M. वदन्ति. १८ M. किर. १९ M. लभेथ. २० M. समुह. २१ Fsb.
 नत्थी. २२ M. परसं. २३ M. सवितक्क°. २४ C. पग्घसि, M.
 अग्घसि, N. सक्खसि. २५ M. अरति च रागं, N. अरतिं च रागं.
 २६ Fsb. दिट्ठी°.

इदं वदामीति न तस्स होति (मागन्दियाति भगवा),
धम्मेषु निच्छेय्य समुग्गहीतं ।

पस्सं च दिट्ठीसु अनुग्गहाय, अज्झत्तसन्ति^१ पच्चिनं^२ अदस्सं^३ ॥३॥

विनिच्छया^४ यानि पकप्पितानि (इति मागन्दियो),

ते वे^५ मुनि ब्रूसि^६ अनुग्गहाय ॥

अज्झत्तसन्तीति यमेतमत्थं, कथं तु धीरेहि पवेदितं तं ॥४॥

न दिट्ठिया न सुतिया न ज्ञाणेन (मागन्दियाति भगवा),

सीलब्बतेनापि न^७ मुद्धिमाह^८ ।

अदिट्ठिया अस्सुतिया^९ अज्जाणा^{१०}, असीलता अब्बता नोर्जपि तेन ।

एते च^{११} निस्सज्ज^{१२} अनुग्गहाय, सन्तो अनिस्साय भवं न जप्पे ॥५॥

नो चे किर दिट्ठिया न सुतिया न ज्ञाणेन (इति मागन्दियो),

सीलब्बतेनापि विमुद्धिमाह ।

अदिट्ठिया अस्सुतिया अज्जाणा, असीलता अब्बता नोर्जपि तेन ।

मज्जोमहं^{१३} मोमुहमेव धम्मं, दिट्ठिया एके पच्चेन्ति मुद्धि ॥६॥

दिट्ठि^{१४} च निस्साय अनुपुच्छमानो (मागन्दियाति भगवा),

समुग्गहीतेसु पमोहमागा^{१५} ।

इतो च नादक्खि^{१६} अणुर्जपि मज्जं, तस्मा त्वं मोमुहतो दहासि^{१७} ॥७॥

समो विमेषी उद वा निहीनो^{१८}, यो मज्जानि सो विवदेथ तेन ।

तीसु विघामु अविक्कंपमानो, समो विमेषीति न तस्स होति ॥८॥

सच्चंजति सो ब्राह्मणो किं वदेय्य, मुमाज्जति वा सो विवदेथ केन ।

यस्मिं समं विममं चापि^{१९} नत्थि, सो केन वादं पटिसंयुजेय्य ॥९॥

ओकं पहाय अनिकेतसारी, गामे अकुब्बं मुनि सन्थवानि ।

कामेदि रिक्तो अपुरेक्खमानो^{२०}, कथं न^{२१} विग्गय्ह जनेन कयिरा ॥१०॥

^१ C., M. अज्झत्तं सन्ति (द्र० ११९). ^२ M. पविचिनं. ^३ M. अहसं.

^४ M. विनच्छ यानि. ^५ C. चे. ^६ Fsb. मुनी. ^७ M. विमुद्धि M. न सुद्धि. ^८ C. माहा. ^९ M., P. असुतिया. ^{१०} Fsb. अज्जाणा,

^{११} M. न. ^{१२} M. निस्सज्ज. ^{१३} M., Fsb.—मज्जामहं. ^{१४} N.

दिट्ठीसु. ^{१५} C. सम्मोहं. M. समोहमा गमा, पमोहमागमा. ^{१६} R.

नादक्खि. ^{१७} M. रहासि, दक्खासि, दस्ससि. ^{१८} M. विहीनो. ^{१९} M.,

N. वाजपि. ^{२०} M. अपुरेक्खमानो. ^{२१} C., N. नु.

येहि विवित्तो विचरेय्य लोके, न तानि उग्गय्ह वदेय्य नागो ।
 एलंबुजं कंटकं^१ वारिजं यथा, जलेन पंकेन चानूपलित्तं ।
 एवं मुनी सन्तिवादो अगिद्धो, कामे च लोके च अनूपलित्तो ॥११॥
 न वेदगू दिट्ठिया^२ न मुतिया, स मानमेति न हि तम्मयो सो ।
 न कम्मना नोऽपि मुतेन नेय्यो, अनूपनीतो सो निवेसनेसु ॥१२॥
 मञ्जाविरत्तस्स न सन्ति गन्था, पञ्जाविमुत्तस्स न सन्ति मोहा ।
 मञ्जां च दिट्ठिं च ये अग्गहेसुं, ते घट्टयन्ता^३ विचरन्ति लोके ॥१३॥

माणन्दियसुत्तं निट्ठितं ।

(४८—पुराभेद-सुत्तं ४।१०)

कथंदस्सी कथंसीत्यो उपसन्तो ति वुच्चति ।
 तं मे गोतम पत्रूहि पृच्छितो उत्तमं नरं ॥१॥
 वीततण्हो पुरा भेदा (ऽति भगवा) पुब्बमन्तमनिस्सितो
 वेमज्जे नूप^४ संवेय्यो तस्स नत्थि पुरेक्खत्तं^५ ॥२॥
 अक्कोधनो असन्तासी अविक्कथी अकुक्कुचो^६ ।
 मन्तभाणी अनुद्धतो स वे वाचायतो म्ति ॥३॥
 निरासत्ति^७ अनागते अतीतं नानुसोचति ।
 विवेकदस्सी फस्सेसु दिट्ठीसु च न निय्यति ॥४॥
 पति^८ लीनो अकुहको अपिहालु अमच्छरी ।
 अप्पगब्भो अजेगुच्छो पेमुण्ये च नो युतो^९ ॥५॥
 सातियेसु अनस्मावी अतिमाने च नो युतो ।
 सण्हो च पटिभानवा न मद्धो न विरज्जति ॥६॥
 लाभकम्या^{१०} न सिक्खति अत्ताभे न च^{११} कुप्पति ।
 अविरुद्धो च तण्हाय रसे^{१२} च^{१३} नानुगिज्जति ॥७॥
 उपेक्खको^{१४} मदा सतो न लोके मञ्जाने समं ।
 न विमेषी न नीचेय्यो तस्स न सन्ति उस्सदा ॥८॥

^१ M. कण्डकं. ^२ M. दिट्ठियाको, M., B. दिट्ठियायको. ^३ M.
 घट्टमाना, घरमाना. ^४ M. नूप, न प. ^५ M. पुरेक्खत्तं. ^६ M. °च्चो.
^७ C., M. °सन्ति Bsb. °त्ती. ^८ M. पटि°. ^९ M. युत्तो. ^{१०} M.
 लोभ°, °कप्पा. ^{११} M. च न. ^{१२} M., B. रसेसु. ^{१३} R. उपेक्खको.

यस्स निस्सयता^१ नत्थि ज्ञत्वा धम्मं अनिस्सितो ।
 भवाय विभवाय वा तण्हा यस्स न विज्जति ॥९॥
 तं ब्रूमि उपसन्तोऽति कामेसु अनपेक्खितं^२ ।
 गन्था तस्स न विज्जन्ति अतारि^३ सो विसत्तिकं ॥ १० ॥
 न तस्स पुत्ता पसवो वा^४ खेत्तं वत्थुं न^५ विज्जति ।
 अत्तं^६ वार्जपि निरत्तं^७ वा न तस्मि उपलब्धति^८ ॥११॥
 येन^९ वज्जु^{१०} पृथुज्जना अथो समणत्राह्मणा ।
 तं तस्स अपुरेक्खत्तं^{११} तस्मा वादेसु नेजति ॥१२॥
 वीतगेधो अमच्छरी न उस्सेसु वदते मुनि ।
 न समेसु न ओमेसु कप्पं नेति अकप्पियो ॥१३॥
 यस्स लोके सकं नत्थि अमता च न मोचति ।
 धम्मेसु च न गच्छति स वे सन्तोऽति वुच्चतीति ॥ १४ ॥

पुराभेदमुत्तं निदिठत्तं ।

(४८—कलहविवाद-मुत्तं ४११)

कुतो प्हूता कण्हा विवादा, परिदेवभोका मह मच्छरा च ।
 मानानिमाना मह पेमुणा च, कुतो प्हूता वे तदिद्धप ब्रूहि ॥१॥
 पिया प्हूता^१ कलहा विवादा, परिदेवभोका मह मच्छरा च ।
 मानानिमाना मह पेमुणा च, मच्छरिययुत्ता कण्हा विवादा ।
 विवादजानेसु च पेमुणानि ॥२॥
 पिया मु लोकास्मि कुतोनिदाना, ये वार्जपि लोभा विचरन्ति लोके ।
 आसा च निट्ठा च कुतोनिदाना, ये संपरायाय नरस्म होन्ति ॥३॥
 छन्दोनिदानानि पियानि लोके, ये वार्जपि लोभा विचरन्ति लोके ।
 आसा च निट्ठा च इतोनिदाना, ये संपरायाय नरस्म होन्ति ॥४॥

^१ M., B. निस्सयता. ^२ M. अनुपेक्खत्तं, अननुपेक्खत्तं. अनुपेक्खितं.

^३ M. अतरि, अतरी ^४ M., Fsb.—त्यज्य त. ^५ M. वत्थुं च, C.

नास्ति न. ^६ M. अत्ता, अत्थं. ^७ M. निरत्थं. ^८ M. उपलिपति.

^९ C., B. तं. M, N. Fsb. नास्ति ^{१०} M., N. वज्जुं. ^{११} M.

पुअर°. ^{१२} M. पियप्पहूता.

छन्दो नु लोकास्मि कुतोनिदानो, विनिच्छया वाऽपि कुतो पहूता ।
 कोधो मोसवज्जं च कथंकथा च, ये वाऽपि धम्मा समणेन वुत्ता ॥५॥
 सातं असातंति यमाहु लोके, तमूपनिस्साय प्होति छन्दो ।
 रूपे मुदिस्वा विभवं भवं च, विनिच्छयं कुरुते जन्तु लोके ॥६॥
 कोधो मोसवज्जं च कथंकथा च, एतेऽपि धम्मा द्वयमेव सन्ते ।
 कथंकथी जाणपथाय सिक्खे, जत्वा पवुत्ता समणेन धम्मा ॥७॥
 सातं असातं च कुतोनिदाना, किस्मि असन्ते न भवन्ति हेते ।
 विभवं भवं चापि यमेतमत्थं, एतं ते पब्रूहि यतोनिदानं ॥८॥
 फस्सनिदानं^१ सातमसातं, फस्से असन्ते न भवन्ति हेते ।
 विभवं भवं चापि यमेतमत्थं, एतं ते पब्रूमि इतोनिदानं ॥९॥
 फस्सो नु लोकास्मि कुतोनिदानो, परिग्गहा चापि^२ कुतो पहूता ।
 किस्मि असन्ते न ममत्तमत्थि, किस्मि विभूते न फस्सन्ति फस्सा ॥१०॥
 नामं च रूपं च पटिच्च फस्सा, उच्छानिदानानि परिग्गहानि ।
 उच्छा^३ न सन्त्या^३ न ममत्तमत्थि, रूपे विभूते न फुमन्ति फस्सा ॥११॥
 कथं समेतस्स विभोति रूपं, मुखं दुयं वाऽपि कथं विभोति ।
 एतं मे ब्रूहि यथा विभोति, तं जानियाम^४ इति मे मनो अहु ॥१२॥
 न सज्जासज्जी न विमज्जासज्जी, नोऽपि असज्जी न विभूतसज्जी ।
 एवं समेतस्स विभोति रूपं, सज्जानिदाना हि पपञ्चमंवा ॥१३॥
 यं तं अपुच्छिम्ह^५ अकित्तयी नो, अज्जं तं पुच्छाम तदिअथ ब्रूहि ।
 एतावतगं नो वदन्ति हेके, यक्खस्स मुट्ठि अथ पण्डितामे ।
 उदाहु अज्जं पि वदन्ति एत्तो ॥१४॥
 एतावतगंऽपि वदन्ति हेके, यक्खस्स मुट्ठि अथ पण्डितामे ।
 तेमं पुत्तेके समयं वदन्ति, अनुपादिमंमे कुमला वदाना ॥१५॥
 एते च जत्वा उपात्तस्मिताऽपि, जत्वा मुत्ती^६ तिस्सये सो विमंसी ।
 जत्वा विमुत्तो न विवादमेति, भवाभावाय न समेति धीरोऽपि ॥१६॥

कलहविवादसुत्तं निट्ठितं ।

^१ N. फस्सं निदानं. ^२ वाऽपि. ^{३-३} M., N. इच्छायजसन्त्या.

^४ M. जानिस्साम. ^५ M. अकित्तयि. ^६ M. मुत्ति.

(५०—चूळविग्रह-सुत्तं ४१२)

मकं सकं दिट्ठिपरिव्वसाना, विग्गय्ह नाना कुसला वदन्ति ।
 “यो एवं जानाति स वेदि धम्मं, इदं पटिक्कोसमकेवली सो” ॥१॥
 एवंऽपि विग्गय्ह विवादियन्ति, बालो परो अकुसलोऽति चाहु ।
 मच्चो नु वादो कतमो इमेसं, सब्बेऽव हीमे कुसला वदाना ॥२॥
 परस्स वे^१ धम्ममनानुजानं, बालो मगो^२ होति निहीनपञ्जो ।
 सब्बेऽव वाला सुनिहीनपञ्जा, सब्बेऽविमे दिट्ठिपरिव्वसाना ॥३॥
 सन्दिट्ठिया चे पन वीवदाता^३, संमुद्धपञ्जा कुसला मुतीमा ।
 न तेसं कोचि परिहीनपञ्जो, दिट्ठि^४ हि तेमंऽपि तथा समत्ता ॥४॥
 न चाहमेतं^५ तथियंति ब्रूमि, यमाहु वाला मिथु अञ्जमञ्जं ।
 सकं सकं दिट्ठि मकंमु सच्चं, तस्मा हि बालोऽति परं दहन्ति ॥५॥
 यमाहु सच्चं तथियंति एके, तमाहु अञ्जे तुच्छं मुसाति ।
 एवंऽपि विग्गय्ह विवादियान्ते^६, कस्मा न एकं ममणा वदन्ति ॥६॥
 एकं हि सच्चं न दुतियमत्थि, यस्मिं पजानो विवदे पजानं ।
 नाना ते सच्चानि सयं थुनन्ति, तस्मा न एकं ममणा वदन्ति ॥७॥
 कस्मा नु सच्चानि वदन्ति नाना, पवादियासे कुसला वदाना ।
 मच्चानि मुतानि^७ बहूनि नाना, उदाहु ते तक्कमनुस्सरन्ति ॥८॥
 न हेव सच्चानि बहूनि नाना, अञ्जाअ मञ्जाय निच्चानि लोके ।
 तक्कं च दिट्ठीमू पकप्पयित्वा, सच्चं मुसाति द्वयधम्ममाहु ॥९॥
 दिट्ठे सुते मीलवने मुते वा, एते^८ च^९ निस्साय विमानदम्मी ।
 विनिच्छये ठत्वा पहम्ममानो^९, बालो परो अकुसलोऽति^{१०} चाह ॥१०॥
 येनेव बालोऽति परं दहति, तेनानुमानं कुमलोऽति चाह ।
 मयमत्तना सो कुसलो वदानो, अञ्जं विमानेति तथेव^{११} पावा^{११} ॥११॥
 अतिसरं^{१२} दिट्ठिया सो समत्तो, मानेन मत्तो परिपुण्णमानी ।
 मयमेव मामं मनसाभिमित्तो, दिट्ठी हि तस्म तथा समत्ता ॥१२॥
 परस्स चे हि वचसा निहीनो, तुमो^{१३} महा होति निहीनपञ्जो ।
 अथ चे सयं वेदग् होति धीरो, न कोचि बालो ममणेमु अत्थि ॥१३॥

१ M. चे.

२ N. मको.

३ M. वीवदाना.

४ Fsb. विट्ठी.

५ R. वाऽहमेतं.

६ विवादयन्ति.

७ R. सु तानि.

८ N. एतेसु.

९ N. पहंसमानो.

१० N. अक्कुसलो.

११ N. तदेव पावद.

१२ N.

अतिसार विट्ठिया.

१३ N. तुम्हो.

अञ्जं इतो याभिवदन्ति धम्मं, अपरद्धा सुद्धिमकेवलीनो^१ ।
 एवं हि तिथ्या पुथुसो वदन्ति, संदिट्ठि रागेन हि तेऽभिरत्ता^२ ॥१४॥
 इधेव सुद्धि इति वादियन्ति^३, नाञ्जोसु धम्मेषु विसुद्धिमाहु ।
 एवंऽपि तिथ्या पुथुसो निविट्ठा, सकायने तत्थ दळ्हं वदाना ॥१५॥
 सकायने चापि दळ्हं वदानो, कमेत्थ^४ बालोऽति परं दहेय्य ।
 सयमेव^५ सो मेधकं^६ आवहेय्य, परं वदं बालमसुद्धिधम्मं^७ ॥१६॥
 विनिच्छये टत्वा सयं पमाय, उद्धं सो लोकेस्मि विवादमेति ।
 हित्वान सब्बानि विनिच्छयानि, न मेधकं कुरुते^८ जन्तु लोके^९ति ॥१७॥
 चूळवियूहसुत्तं* निट्ठितं ।

(५१—महावि्यूह-सुत्तं ४।१३)

ये केचिऽमे दिट्ठिपरिब्बसाना, इदमेव सच्चं ति विवादियन्ति ।
 सब्बेऽव ते निन्दमन्वानयन्ति, अथो पसंसंऽपि लभन्ति तत्थ ॥१॥
 अप्पं हि एतं न अलं समाय, दुवे विवादस्स फलानि ब्रूमि ।
 एवं पि दिस्वा न विवादियेथ^६, खेमाभिपस्सं अविवादभूमि ॥२॥
 या काचिऽमा सम्मतियो पुथुज्जा, सब्बाऽव एता न उपेति विट्ठा ।
 अनूपयो सो उपयं किमेय्य, दिट्ठे सुते खन्तिमकुब्बमानो ॥३॥
 सीलुत्तमा संयमेनाहु सुद्धिं, वतं समादाय उपट्ठितासे ।
 इधेव सिक्खेम अथऽस्स सुद्धि, भवूपनीता कुसला वदाना ॥४॥
 स चे चुतो सीलवतातो^६ होति, स^{१०} वेधति कम्मं विराधयित्वा ।
 स जप्पति पत्थयतीध^{११} सुद्धि, सत्थाऽव^{१२} हीनो पवसं घरम्हा ॥५॥
 सीलब्बतं वाऽपि पहाय सब्बं, कम्मं च सावज्जनवज्जमेतं ।
 सुद्धि असुद्धिऽति अपत्थयानो, विरतो चरे सन्तिमनुग्गाय ॥६॥
 तपूपनिस्साय^{१३} जिगुच्छितं वा, अथ वाऽपि दिट्ठंऽव सुतं मुतं वा ।
 उद्धंसरा सुद्धमनुत्थुनन्ति, अवीततण्हासे भवाभवेसु ॥७॥

^१ N. सुद्धिमकेवली ते.

^२ N. त्याभिरत्ता.

^३ N. वादयन्ति.

^४ N. कं. तत्थ.

^५ N. सयंऽव सो मे धगं.

^६ R. बालमसुद्धि धम्मं.

^७ N. न मेधगं कुब्बति. * M. चूळवियूहसुत्तं. ^८ एतं पि दिस्वा न विवादियेथ.

^९ N. सीलवततो.

^{१०} M. पवेदति, N. पवेधति.

^{११} N. पजप्पति

पत्थयतिक्ख

^{१२} M. सत्था विहीनो.

^{१३} M. तमुपनिस्साय.

पत्थयमानस्स हि जप्पितानि, संवेदितं चापि^१ पकप्पितेषु ।
 चुतूपपातो इध यस्स नत्थि, स केन वेधेय्य कुहिं चि^२ जप्पे ॥८॥
 यमाहु धम्मं परमंति एके, तमेव हीनंति पनाहु अञ्जे ।
 सच्चो नु वादो कतमो इमेसं, सब्बेऽव हीमे कुसला वदाना ॥९॥
 सकं हि धम्मं परिपुण्णमाहु, अञ्जास्स धम्मं पन हीनमाहु ।
 एवंपि विग्गय्ह विवादियन्ति^३, सकंसकं सम्मुतिमाहु सच्चं ॥१०॥
 परस्स चे बंभयितेन हीनो, न कोचि धम्मेसु विसेसि अस्स ।
 पुथू हि अञ्जास्स वदन्ति धम्मं, निहीनतो सम्हि दळ्हं वदाना ॥११॥
 सद्धम्मपूजा^४ च पना तथेव, यथा पसंसन्ति सकायनानि ।
 सब्बे पवादा तथिवा भवेय्यं, सुद्धिं हि तेसं पच्चतमेव ॥१२॥
 न ब्राह्मणस्स परनेय्यमत्थि, धम्मेसु निच्छेय्य समुग्गहीतं ।
 तस्मा विवादानि उपानिवत्तो, न हि मेट्ट तो पस्सति धम्ममञ्जे^५ ॥१३॥
 जानामि पस्सामि तथेव एतं, दिट्ठिया एके पच्चन्ति सुद्धिं ।
 अट्ठिक्खि चे किं हि तुमस्स तेन, अतिमित्वा अञ्जेन वदन्ति सुद्धिं ॥१४॥
 पस्सं नरो दक्खिन्ति नामरूपं, दिस्वान वा आस्सति^६ तानिमेव ।
 कामं बहुं पस्सतु अप्पकं वा, न हि तेन सुद्धिं कुसला वदन्ति ॥१५॥
 निविस्सवादी न हि सुद्धिनायो^७, पकप्पितं^८ दिट्ठि पुरेक्खरातो ।
 यं निस्सितो तत्थ सुभं वदानो, सुद्धिवदो^९ तत्थ तथद्दमा सो ॥१६॥
 न ब्राह्मणो कप्पमुपेति संखं, न हि दिट्ठिसारी नऽपि जाणवन्धु ।
 जत्वा च सो सम्मुतियो पुथुज्जा, उपेक्खति उग्गहणन्तमञ्जे^{१०} ॥१७॥
 विसज्ज गन्थानि मुनीध लोके, विवादजातेसु न वग्गसारी ।
 सन्तो असन्तेसु उपेक्खको सो, अनुग्गहो उग्गहणन्त^{११} मञ्जे ॥१८॥
 पुब्वासवे हित्वा नवे अकुब्बं, न छन्दगू नोऽपि निविस्सवादो ।
 स विप्पमुत्तो दिट्ठिगतेहि धीरो, न लिप्पति^{१२} लोके अनत्तगरही^{१३} ॥१९॥

^१ N. पवेधितं वाऽपि.

^२ R. कुहिं च.

^३ N. विवादयन्ति.

^४ C. सधम्मपूजा.

^५ N. आयति.

^६ M., N. सुब्बिनायो. B.

सुब्बिनयो. ^७ N. पकप्पिता दिट्ठि.

^८ N. सुद्धिवदो.

^९ M. उग्गहणन्तिमञ्जे.

^{१०} N. लिप्पति.

^{११} N.

अनत्थगरही.

स सब्बधम्मेषु विसेनिभूतो, यं किं चि दिट्ठं व सुत्तं मुत्तं वा ।
स पन्नभारो मुनि विप्पयुत्तो^१ ,
न कप्पियो नूपरतो न पत्थियोऽति (भगवाऽति) ॥२०॥

महाबियूहसुत्तं^२ निट्ठत्तं ।

(५२—तुवट्टक-सुत्तं ४१४)

पुच्छामि तं आदिच्चवन्धुं, जिवेकं सन्तिपदं च महेमिं^३ ।
कथं दिस्वा निब्बाति भिक्खु, अनुपादियानो लोकास्मि किञ्चि ॥१॥
मूलं पपञ्चसंखाया (ति भगवा), मन्ता अस्मीति सब्बमुपरुन्धे^४ ।
या काचि तण्हा अज्झत्तं । तामं विनया सदा सतो सिक्खे ॥२॥
यं किञ्चि धम्ममभिजञ्झ्या, अज्झत्तं अथ वाऽपि वहिद्धा ।
न तेन मानं^५ कुब्बेथ, न हि सा निब्बुति सत्तं वुत्ता ॥३॥
सेय्यो न तेन मञ्जेय्य, नीचेय्यो अथ वाऽपि सग्गिक्खो ।
फुट्ठो^६ अनेकरूपेहि, नातुमानं विकप्पयं तिट्ठे ॥४॥
अज्झत्तमेव उपसमे, नाञ्जातो भिक्खु सन्तिमेमेय्य ।
अज्झत्तं उपसन्तस्स, नत्थि अत्तं^७ कुतो निरत्तं^८ वा ॥५॥
मज्जे यथा समुद्दस्स, ऊमि नो जायति ठितो होति ।
एवं ठितो अनेज्जस्स, उस्सदं भिक्खु न करेय्य कुहिं चि ॥६॥
अकित्तयि विवट्ठकक्खु, सक्खिधम्मं परिस्सयविनयं ।
पटिपदं वदेहि भद्दं ते, पातिमोक्खं अथ वाऽपि समाधिं ॥७॥
चक्खूहि नेव लोलस्स, गामकथाय आवरये सोत्तं ।
रमे च नानुगिज्जेय्य, न च ममायेथ किञ्चि लोकास्मि ॥८॥
फस्सेन यदा फुट्ठस्स, परिदेवं भिक्खु न करेय्य कुहिं चि ।
भवं च नाभिजप्पेय्य, भेरवेसु च न संपवेधेय्य ॥९॥
अन्नानमथो पानानं, खादनीयानमथोऽपि वत्थानं ।
लद्धा न सन्निधिं कयिरा, न च परित्तसे तानि अल्लभमानो ॥१०॥

^१ N. विप्पमुत्तो.

^२ M. महाब्यूह°.

^३ N. महेसी.

^४ M.

°रुद्धे.

^५ N. थामं.

^६ C. पुट्ठो.

^७ N. अत्ता

^८ N.

सब्बसो नामरूपस्मिं यस्म नत्थि ममायितं ।
 असता च न सोचति स वे^१ लोके न जिय्यति ॥१६॥
 यस्स नत्थि इदं मेऽति परेसं वाऽपि किञ्चनं ।
 ममत्तं सो असंविन्दं नत्थि मेऽति न सोचति ॥१७॥
 अनिट्ठुरी अननुगिद्धो अनेजो सब्बधीसमो ।
 तमानिसंसं पद्भूमि पुच्छितो अविकम्पिनं ॥१८॥
 अनेजस्म विजानतो नत्थि काचि निसंखिति ।
 विरतो सो वियारंभा खेमं पस्सति सब्बधी ॥१९॥
 न समेसु न ओमेषु न उस्सेसु वदते मुनि ।
 सन्तो सो वीतमच्छरो नादेति न निरस्मतीति (भगवाऽति) ॥२०॥
 अत्तदण्डसुत्तं निट्ठितं ।

(५४—सारिपुत्त-सुत्तं ४११६)

न मे दिट्ठो इतो पुब्बे (इच्चायस्मा सारिपुत्तो) नस्सुतो^१ उद कस्सचि ।
 एवं वग्गुवदो सत्था तुसितो गणिमागतो ॥१॥
 सदेवकस्स लोकस्स यथा दिस्सति चक्खुमा ।
 सब्बं तमं विनोदेत्वा एको चरित रतिमज्झगा ॥२॥
 तं वुद्धं अमितं तादिं अकुहं गणिमागतं ।
 बह्वन्नमिध बद्धानं अत्थि पञ्हेन आगमं ॥३॥
 भिक्खुनो विजिगुच्छतो भजतो रित्तमासनं ।
 रुक्खमूलं सुमानं वा^२ पव्वतानं गुहामु वा ॥४॥
 उच्चावत्तेसु सयनेसु कीवन्तो^३ तत्थ भेरवा ।
 येहिं भिक्खु न वेधेय्य निग्घोमे सयनासने ॥५॥
 कति परिस्सया लोके गच्छतो अमत्तं^४ दिसं ।
 ये भिक्खु अभिसंभवे पन्तहिं सयनासने ॥६॥
 क्यास्स व्यण्णथयो अस्सु क्यास्ससु इध गोचरा ।
 कानि मीलब्बतानस्सु पहितत्तस्स भिक्खुनो ॥७॥

^१ N.

^२ N. न सुतो.

^३ N. खीवन्तो.

^४ N. अगतं.

कं सो सिक्खं समादाय एकोदि^१ निपको सतो ।

कम्मारो रजतस्मेव निट्ठमे मलमत्तनो ॥८॥

विजिगुच्छमानस्स यदिदं फामु (सारिपुत्ता ति भगवा) ,

सयनं रित्तासनं सेवतो चे ॥

संबोधिकामस्स यथानुधम्मं,

तं ते पक्खामि यथा पजानं ॥९॥

पञ्चन्न^२ धीरो भयानं न भाये, भिक्खु सतो सपरियन्तचारी ।

इंसाधिपातानं मिरिमपानं^३, मनुस्मफस्सानं चतुप्पदानं ॥१०॥

परधम्मिकानं न सन्तमेय्य, दिस्वाऽपि तेसं बहुभेरवानी ।

अथापरानि अभिसंभवेय्य, परिस्सयानि कुसलानुण्सी ॥११॥

आतंकपस्सेन खुदाय फुट्टो, मीतं अच्चुण्हं^४ अधिवासयेय्य ।

सो तेहि फुट्टो बहुधा अनोको, विरियं परक्कम्म^५ दळ्हं करेय्य ॥१२॥

थेय्यं न करेय्य^६ न मुसा भणेय्य, मेत्ताय फस्से तसथावरानि ।

यदाविलत्तं मनसो विजञ्जा, कण्हस्स पक्खोति विनोदयेय्य ॥१३॥

कोधातिमानस्स वसं न गच्छे, मूलंपि तेसं पल्लिखञ्जा निट्ठे ।

यथप्पियं वा पन अप्पियं वा, अट्ठा भवन्तो अभिसंभवेय्य ॥१४॥

पञ्जं पुरग्गत्वा^७ कल्याणपीति, विक्खंभये तानि परिस्सयानि ।

अरतिं सहेथ सयनमिह पन्ने, चतुरो सहेथ परिदेवधम्मे ॥१५॥

किं मु अमिस्सामि^८ कुवं^९ वा अमिस्सं, दुक्खं वन सेत्थ^{१०} कुवज्ज सेस्सं^{११} ।

एते वितक्के परिदेवनेथ्ये, विनयेथ सेत्थो अनिकेतमारी^{१२} ॥१६॥

अन्नं च लट्ठा वसतं च काले, मत्तं स^{१३} जञ्जा इध तोमनत्थं ।

सो तेसु गुत्तो यतचारि^{१४} गामे, समितो^{१५} ऽपि वाचं फरुमं न वज्जा ॥१७॥

आंक्खि चक्खु न च पादलोलो, ज्ञानानुयुत्तो बहुजागरस्स ।

उपेक्खमारुद्धं समाहितत्तो, तक्कासय कुक्कुच्चियूप^{१६} छिन्दे ॥१८॥

चुदितो वचीहि सतिमाभिनन्दे, सब्रह्मचारीसु खिलं पभिन्दे ।

वाचं पमुञ्चे कुसलं नानिवेलं, जनवादधम्माय न चेतयेय्य ॥१९॥

^१ M. एकोधि.

^२ N. पञ्चन्न.

^३ N. सरीसपानं.

^४ N.

अनुण्हं.

^५ N. परक्कम्म.

^६ N. कारे.

^७ N. पुरक्खित्त्वा.

^८ N.

असिस्सं. ^९ N. कुथ वा. ^{१०} N. वेत्त क्वज्ज सेय्यं. ^{११} N. अनिकेताचरि.

^{१२} N. सो.

^{१३} N. यतंचारी.

^{१४} N. 932. वूसितोऽपि.

^{१५} N.

कुक्कुच्चं चूपछिन्दे.

उत्रस्तं दुक्खितं दिस्वा देवता ^१अत्थकामिनी ।
 वावरिं उपसंकम्म इदं वचनमब्रवी ॥११॥
 न सो मुद्धं ^२पजानाति कुहको सो धनत्थिको ।
 मुद्धनि मुद्धं ^३पाते वा ^४आणं तस्स न विज्जति ॥१२॥
 भोती ^५चरहि जानाति तं मे अक्खाहि पुच्छिता ।
 मुद्धं मुद्धाधिपातं च तं सुणोम वचो तव ॥१३॥
 अ ^६हंसेतं न जानामि आणं मेऽत्थ ^७न विज्जति ।
 मुद्धं मुद्धाधिपातो ^८च जिनानं ^९हेत ^{१०}दस्सनं ॥१४॥
 अथ को ^{११}चरहि जानाति अस्मि पृथ ^{१२}विमण्डले ।
 मुद्धं मुद्धा ^{१३}धिपातं च तं वे अक्खाहि देवते ॥१५॥
 पुग कपिलवत्थुम्हा निक्खन्तो लोकनायको ।
 अपच्चो ओक्काकराजस्स सक्कयुत्तो पभंकारो ॥१६॥
 सो हि श्राद्धान् संबुद्धो सब्बधम्मान पारगू ।
 सब्बाभिञ्जावलप्पत्तो सब्बधम्मेसु चक्खुमा ।
 सब्बधम्मक्खयं ^{१४}पत्तो विमुत्तो उपधिसंखये ^{१५} ॥१७॥
 बुद्धो सो भगवा लोके धम्मं देसेति ^{१६}चक्खुमा ।
 तं ^{१७}त्वं गत्वान पुच्छस्सु सो ते तं व्याकरिस्सति ^{१८} ॥१८॥
 संबुद्धोऽति वचो मुत्वा उदग्गो वावरी अहु ।
 सोक्कस्स तनुको आमि पीति च विपुलं लभि ॥१९॥
 सो वावरी अत्तमनो उद्दग्गो, तं देवतं पुच्छति वेदजानो ।
 कत्तमस्सिह गामे निगमस्सिह वा पुत्त, कत्तमस्सिह वा जनपदे लोकनाथो ।
 यत्थ गत्त्वा नमस्सेसु ^{१९}संबुद्धं दि ^{२०}पद्दुत्तमं ॥२०॥
 मावत्थियं कोसलमन्दिरे जिनो, प्पहतपञ्जो वरभूरिमेधमो ।
 सो सक्कयुत्तो त्रिधुरो अनामवो, मुद्धाधिपातस्स विदू नगमभो ॥२१॥

^१ M. मत्थकामिनी. ^२ M. बुद्धं. ^३ M. मुद्धाधिपाते. ^४ M. च.
^५ M. भोति. ^६ M. सुण अहं एतं. ^७ M. एत्थ. ^८ M. मुद्धनि
 मुद्धाधिपाते. ^९ C. जनानं. ^{१०} M. हत्थ, हेत्थ. ^{११} हस्तलेखे-खो.
^{१२} M. पथि. ^{१३} M. मुद्धाधिपातं. ^{१४} M. सब्बधम्मक्खयं. ^{१५} M.
 उपधिसंखये. ^{१६} M. देसेसि. ^{१७} C. तं. ^{१८} M. व्याकरिस्सति.
^{१९} M. नमस्सेसु. ^{२०} M. द्वि.

ततो आमन्तयी^१ मिस्से ब्राह्मणे मन्तपारणे ।
 एथ माणव^२ अक्खिस्सं सुणोथ वचनं मम ॥२२॥
 यस्सेसो^३ दुल्लभो लोके पातुभावो अभिण्हसो ।
 स्वज्ज^४ लोकमिह उप्पन्नो संबुद्धो इति विस्सुतो ।
 खिप्पं गंतवान् सावत्थिं पस्सव्हो दिपदुत्तमं ॥२३॥
 कथं चरहि जानेमु दिस्वा बुद्धोऽति ब्राह्मण ।
 अजानतं नो पब्रूहि यथा जानेमु तं मयं ॥२४॥
 आगतानि हि मन्तेमु महापुरिसलक्खणा ।
 द्वत्ति^५सा च व्याख्याता^६ समन्ता अनुपुब्बसो ॥२५॥
 यस्सेते होन्ति गन्तेमु महापुरिसलक्खणा ।
 द्वेऽव^७ तस्म गतियो ततिया हि न विज्जति ॥२६॥
 सचे अगारं अज्झा^८वसति विजेय्य पठावि इमं ।
 अदण्डेन अमत्थेन धम्मेनमनुसासति ॥२७॥
 सचे च सो पव्वजति अगारा अनगारियं ।
 विवत्तं^९च्छदो संबुद्धो अरहा भवति अनुत्तरो ॥२८॥
 जातिं गोनं च लक्खणं मन्ते मिम्मं पुनापरे ।
 मुद्धं मुद्धाधिपातं च मनसा येव पुच्छथ ॥२९॥
 अनावरणदस्मावी यदि बुद्धो भविस्सति ।
 मनसा पृच्छते पव्वहे वाचाय विस्सजेस्सति^{१०} ॥३०॥
 वावरिस्स वचो सुत्वा मिस्सा मोळस ब्राह्मणा ।
 अजितो निम्ममेत्तेय्यो पुण्णको अथ मेत्तगू ॥३१॥
 धोतको उपमीवो च तन्दो च अथ हेमको ।
 तोदय्यकप्पा^{११} दुभयो जानुकण्णी च पण्डितो ॥३२॥
 भद्रावुधो^{१२} उदयो च पोमालो चापि ब्राह्मणो ।
 मोघराजा च मेघावी पिगियो च महा इसि ॥३३॥
 पच्चेकगणितो सब्बे सब्बलोकस्स विस्सुता ।
 ज्ञायी ज्ञानरता धीरा पुब्बवासनवासिता ॥३४॥

^१ M. °यि. ^२ M. एस माणव. ^३ M. यस्स सो. ^४ M. स्वाज्ज.

M. द्वत्तिसानि. ^६ Fsb. व्याख्याता. ^७ M. द्वेयेव. Fsb. दुवे व.

^८ M., Fsb. आवसति. ^९ M. विवटच्छदो, C. विवत्तच्छदो. ^{१०} M.

विसजिस्सति, विस्सज्जिस्सति. ^{११} M. °कप्प. ^{१२} C. भद्रावुधो.

बावरिं अभिवादेत्वा कत्वा च नं पदक्खिणं ।
 जटाजिनधरा सब्बे पक्कामुं उत्तरामुखा ॥३५॥
 अळकस्स^१ पतिट्ठानं पुरिमं^२ माहिस्सति तदा ।
 उज्जेनिं चापि गोनद्धं^३ वेदिसं वनसव्हयं ॥३६॥
 कोसंबिं चापि साकेतं सावत्थिं च पुरुत्तमं ।
 सेतव्यं कपिल^४वत्थुं कुसिनारं च मन्दिरं ॥३७॥
 पावं च भोगनगरं वेसालिं मागधं पुरं ।
 पासाणकं चेतियं च रमणीयं मनोरमं ॥३८॥
 तसितो वुदकं^५ सीतं महालाभंज्व^६ वाणिजो ।
 छायं धम्माभित्तोऽव तुरिता पव्वतमारुहं^७ ॥३९॥
 भगवा च तम्हिं समये भिक्खुसंघपुरक्खतो ।
 भिक्खूनं धम्मं देसेति सीहोऽव नदती^८ वने ॥४०॥
 अजितो अद्दस^९ संबुद्धं वी^{१०}तरंसीऽव भानुमं ।
 चन्दं यथा पन्न^{११}रसे पारिपु^{१२}रिं उपागतं ॥४१॥
 अथऽस्स गत्ते दिस्वान प^{१३}रिपूरं च व्यंजनं ।
 एकमन्तं ठितो हट्ठो मनोपञ्हे अपुच्छथ ॥४२॥
 आदिस्स जम्म^{१४}नं ब्रूहि गोत्तं ब्रूहि सलक्खणं ।
 मन्तेसु पारमिं ब्रूहि कति वाचेति ब्राह्मणो ॥४३॥
 वीसं वस्ससतं आयु सो च गोत्तेन बावरि ।
 तीण^{१५}स्स लक्खणा गत्ते तिण्णं वेदान पारग् ॥४४॥
 लक्खणे इतिहासे च सनिघण्डुसकेटु^{१६}भे ।
 पञ्च सतानि वाचेति सध^{१७}म्मे पारमिं गतो ॥४५॥
 लक्खणानं पविचयं वावरिस्स नरुत्तम ।
 तण्हच्छिद^{१८} पकासेहि मा नो कंखायितं अहू ॥४६॥

^१ M. मूळकस्स.

^२ M. पुरि माहिस्सति.

^३ M. गोवद्धं.

^४ M. कपिल°. ^५ M. व ओदकं, C. व. ^६ N. महासालं. ^७ C.

°मारुहं, °मारुहुं, B. मारुहि. ^८ नवति. ^९ M. अद्द. ^{१०} M.

जितरंसं, सतरंसि, Trenckner M. पीतरंसि षष्ठ्यं Morris JPTS.

1893 P. 73 ^{११} C. पणरसे. ^{१२} हस्तलेखे परि°, M. परिपूरं (1017^b).

^{१३} M. परिपुण्णं च व्यञ्जनं, परिपूर विद्यंजनं. ^{१४} M. जप्पतं. ^{१५} M. तीणि-

स्स. ^{१६} M. केटभे. ^{१७} M. सद्धम्मे. ^{१८} M. तं कंखच्छितं, M. कंखच्छिद.

मुखं जिह्वाय छादेति उष्णस्स भमुकन्तरे ।
 कोसोहितं वत्थुगुहं एवं जानाहि माणव ॥४७॥
 पुच्छं हि किञ्चि असुणन्तो सुत्वा पञ्हे वियाकते ।
 विचिन्तेति जनो सब्बो वेदजातो कतञ्जलि ॥४८॥
 को नु देवो व^१ ब्रह्मा वा इन्दो वा^२ऽपि सुजप^३ति ।
 मनसा पुच्छते पञ्हे कमेतं पटिभासति ॥४९॥
 मुद्धं^४ मुद्धाधिपातं च बावरी परिपुच्छति ।
 तं व्याकरोहि भगवा कखं विनय नो इसे ॥५०॥
 अविज्जा मुद्धाऽति जानाहि^५ विज्जा मुद्धाधिपातिनी ।
 सद्धासतिसमाधीहि छन्दविरियेन संयुता ॥५१॥
 ततो वेदेन महता संथभित्वान^६ माणवो ।
 एकंसं अजिनं कत्वा पादेमु सिरसा पति ॥५२॥
 बावरी ब्राह्मणो भोतो सह सिस्सेहि मारिस ।
 उदग्गचित्तो सुमनो पादे वन्दति चक्खुम^७ ॥५३॥
 सुखितो बावरी होनु सह सिस्सेहि ब्राह्मणो ।
 त्वं चा^{१०}पि सुखितो होहि चिरं जीवाहि माणव ॥५४॥
 बावरिस्स च तुहं वा^{११} सब्बेसं सब्बसंसयं ।
 कतावकासा पुच्छव्हो यं किञ्चि मनसिच्छथ ॥५५॥
 संबुद्धेन कतोकासो निसीदित्वान पञ्ज^{१२}लि ।
 अजितो पठमं पञ्हं तत्थ पुच्छि तथागतं ॥५६॥

वत्थुगाथा^{१३} निट्ठिता ।

^१ M. तं च, तं, Fsb.—कच्चि (द्र० ४००). ^२ C. °ली.

^३ C. च, Fsb., M. वा. ^४ C. चाऽपि. ^५ C. °ती. ^६ C.

मुद्धा. ^७ M. °विजानाहि. ^८ C. सत्थभित्वान, °—संथंभेत्त्वान. ^९ C.,

M., Fsb. चक्खुमा. ^{१०} M. वाऽपि. ^{११} सु० वि० (सिंहल)—1557 बावरि

यस्स च तुहं वा. ^{१२} C., M. °ली. ^{१३} M. °कथा निट्ठिता,

°कथं निट्ठितं.

(५६—अजितमाणवपुच्छा ५१२ (१))

केनऽस्मु निवुतो लोको (इच्चायस्मा अजितो) केनस्मु नप्पकासति ।
 किस्साभिले^१पनं ब्रूसि किं सु तस्स महब्भयं ॥१॥
 अविज्जायं निवुतो लोको (अजिताति भगवा) वेविच्छा^२पमादा नप्पकासति ।
 जप्पाभिलेपनं ब्रूमि दुक्खं अस्स महब्भयं ॥२॥
 सवन्ति सब्बधी सोता (इच्चायस्मा अजितो) सोतानं किं निवारणं ।
 सोतानं संवरं ब्रूहि केन सोता पिथिय्यरे^३ ॥३॥
 यानि सोतानि लोकस्मि (अजितानि भगवा) सति तेसं निवारणं ।
 सोतानं संवरं ब्रूमि पञ्जायेने पिथिय्यरे ॥४॥
 पञ्जा चेव सती^४ च^५ (इच्चायस्मा अजितो) नामरूपं च मारिस ।
 एतं^६ मे पुट्ठो पब्रूहि कत्थेत्तं उपरुज्जति ॥५॥
 यं एतं पञ्चं अपुच्छि अजित तं वदामि ते ।
 यत्थ नामं च रूपं च असेमं उपरुज्जति ।
 विञ्जाणस्म निरोधेन एत्थेत्तं उपरुज्जति ॥६॥
 ये च संख^७तधम्मामे ये च मेखा पुयू इध ।
 तेसं मे निपको इरियं पुट्ठो पब्रूहि मारिस ॥७॥
 कामेसु नाभिगिज्जेय्य मनसाज्जाविलो सिया ।
 कुसलो सब्बधम्मानं मतो भिक्खु परिव्वजेज्जति ॥८॥

अजितमाणवपुच्छा निट्ठता ।

(५७—तिस्समेत्तय्यमाणवपुच्छा ५१४ (२))

कोऽथ सन्तुसितो लोके (इच्चायस्मा तिस्सो^० मेनेयो)
 कम्म नो सन्ति इञ्जिता ।
 को उभज्जन्^१मभिञ्जाय मज्जे मन्ता न लिप्पति^{१०} ।
 कं ब्रूमि महापुरिसोऽज्जति को इध सिव्व^{११}निमच्च^{१२}गा ॥१॥

^१ C. किस्साभिसेचनं. ^२ M., C. विविच्छा, वेवच्छा. ^३ M. पिथिय्यरे. ^४ M. सति. ^५ M. यं च, Fsb. मतेन—चेव, N. चापि. ^६ M. एवं, N. एतं. ^७ N., B. संखातधम्मामे. ^८ M. तिस्समेत्तय्यो. ^९ Fsb. उभन्तं. ^{१०} M. लिप्पति. ^{११} M. सिप्पनिं^० सिब्बिनिं^०. ^{१२} M. ^०मज्जगा.

कामेसु ब्रह्मचरियवा (मेत्तेय्याति भगवा) वीततण्हो सदा सतो ।
 संखाय निब्बुतो भिक्खु तस्स नो सन्ति इञ्जिता ॥२॥
 सो उभन्तमभिञ्जाय मज्जे मन्ता न लिप्पति ।
 तं ब्रूमि महापुरिसोऽति सो इध सिब्बनिमच्चगाऽति ॥३॥

तिस्समेत्तेय्यमाणवपुच्छा निट्ठिता ।

(५८—पुण्णकमाणवपुच्छा ५१४ (४))

अनेजं^१ मूलदस्माविं (इच्चायस्मा पुण्णको) अत्थि पञ्हेन^२ आगमं^३ ।
 किनिस्सिता इसयो^४ मनुजा खत्तिया ब्राह्मणा^५ देवतानं
 यञ्जामक^६प्पयिसु पुथू इध लोके ।
 पुच्छामि तं भगवा ब्रूहि मे तं ॥१॥

ये केचिज्जे इसयो मनुजा (पुण्णकाति भगवा), खत्तिया ब्राह्मणा
 देवतानं यञ्जामकप्पयिसु पुथू इध लोके ।
 आसिसंमाना पुण्णक इत्थभावं^७, जरं मित्ता यञ्जामकप्पयिसु ॥२॥

ये केचिज्जे इसयो मनुजा (इच्चायस्मा पुण्णको)
 खत्तिया . . . पे० इध लोके ।^८
 कच्चिं^९ सु ते भगवा यञ्जापथे^{१०} अप्पमत्ता,
 अतारुं^{११} जातिं च जरं च मारिस ।

पुच्छामि तं भगवा ब्रूहि मे तं ॥३॥
 आसिमन्ति थोमयन्ति अभिजप्पन्ति^{१२} जुहन्ति^{१३} (पुण्णकाति भगवा)
 कामाभिजप्पन्ति पटिच्च लाभं^{१४} ।
 ते याजं^{१५} थोगा भवरागरत्ता, नातरिसु जातिजरंऽति ब्रूमि ॥४॥

^१ M. अनेज. ^२ M. पञ्हेन मागमं. ^३ M. आगमि, आगमिं.
^४ Fsb. [इसयो मनुजा] . . . [पुथु इध लोके] ^५ Fsb. adds च. ^६ M.
 अर्कप्पिसु. ^७ M. इत्थत्तं. ^८ M. नास्ति. ^९ M. किच्चि, किच्चि,
 कच्चि. ^{१०} Fsb. [यञ्जापथे] किन्तु cf. 1058^d. ^{११} M. अतरं. ^{१२} Fsb.
 [अभिजप्पन्ति]. ^{१३} C., M. जहन्ति see (N. देन्ति). ^{१४} C. लाभं
 but see N. ^{१५} M. याचं but see N. and B.

ते चे नातिरिसु याज^१योगा (इच्चायस्मा पुण्णको),
 यञ्जो^२हि जातिं च जरं च मारिस ।
 अथ को चरहि देवमनुस्स लोके, अतारि जातिं च जरं च मारिस ।
 पुच्छामि तं भगवा ब्रूहि मे तं ॥५॥
 संखाय लोकस्मिं परोवरा^३नि (पुण्णकाति भगवा),
 यस्सि^४ञ्जितं नत्थि कुहिचि लोके ।
 सन्तो विधूमो अनिघो निरासो, अतारि सो जातिजरंजति ब्रूमीति ॥६॥
 पुण्णकमाणवपुच्छा निट्ठता ।

(५६—मेत्तगूमाणवपुच्छा ५१४ (४))

पुच्छामि तं भगवा ब्रूहि मेतं (इच्चायस्मा मेत्तगू),
 मञ्जामि तं वेदगुं भावितत्तं ।
 कुतो नु दुक्खा समु^५दागता इमे, ये केचि लोकस्मिं^६ अनेकरूपा ॥१॥
 दुक्खस्स वे^७ मं पभवं अपुच्छसि, (मेत्तगूति भगवा) ।
 तं ते पवक्खामि यथा पजानं ।
 उपधीनिदाना पभवन्ति दुक्खा, ये केचि लोकस्मिं अनेकरूपा ॥२॥
 यो वे अविद्धा उपाधिं करोति, पुनप्पुनं दुक्खमुपेति मन्दो ।
 तस्मा हि^८ जानं^९ उपाधिं न कथिरा, दुक्खस्स जातिप्पभवानुपस्सी ॥३॥
 यं तं अपुच्छिह्म अकित्तयी नो, अञ्जं तं^{१०} पुच्छामि^{१०} तदिघ ब्रूहि ।
 कथं नु धीरा वितरन्ति ओघं, जातिजरं सोकपरिट्ठवं* च ।
 तं मे मुनी^{११} साधु वियाकरोहि, तथा^{१२} हि ते विदितो एस धम्मो ॥४॥
 कित्तयिस्सा^{१३} मि ते धम्मं (मेत्तगूति भगवा) दिट्ठे^{१४} धम्मो अनीतिहं ।
 यं विदित्वा सतो चरं तरे लोके विसत्तिकं ॥५॥

^१ M. याच°. ^२ C. यं हि, M. यञ्जो हि. ^३ M. परोपरानि.

^४ C. यस्स जितं, M. यस्सञ्जितं. ^५ N. समुपागता, C. Fsb—दुक्खा

य सदा गता (i. e. दुक्खा [य] स [मु] दागता). ^६ M., Fsb—लोकस्मि.

^७ M. चे. = B., M. पजानं. ^८ M. नास्ति. ^९ N., M. पुच्छाम.

* M. परिदेवं. ^{११} C., M. मुनि. ^{१२} C. यथा. ^{१३} M. कित्तयि-

स्साम. ^{१४} M. adds व.

तं चाहं अभिनन्दामि महेसी^१ धम्ममुत्तमं ।

यं विदित्वा सतो चरं तरे लोके विसत्तिकं ॥६॥

यं^२ किञ्चि संपजा^३ नासि (मेत्तगूति भगवा),

उद्धं अधो तिरियं चा^४पि मज्जे ।

एतेसु न^५न्दिं च निवेसनं च, पनुज्ज विञ्जाणं भवे न तिट्ठे ॥७॥

एवं विहारी सतो अप्पमत्तो, भिक्खु चरं हित्वा ममायितानि ।

जातिजरं सोकपरिद्वं च, इधेव विद्वा पजहेय्य दुक्खं ॥८॥

एताभिनन्दामि वचो महेसिनो, सु^६कित्तिं गोतमज्जू^७पधीकं ।

अद्धा हि भगवा पहासि दुक्खं, तथा हि ते विदितो एम धम्मो ॥९॥

ते चापि नून पजहेय्यु^८ दुक्खं, ये त्वं मुनि^९ अ^{१०}ट्टितं ओवदेय्य ।

तं तं नमस्सा^{११}मि समेच्च^{१२} नाग,

अप्पेव मं भगवा^{१३} अट्टितं ओवदेय्य ॥१०॥

यं ब्राह्मणं वेदग्ं आभिजञ्जा^{१४}, अकिञ्चनं कामभवे असत्तं ।

अद्धा हि सो ओघमिमं अतारि^{१५}, निण्णो च^{१६} पारं अखिलो अकंखो ॥११॥

विद्वा च^{१७} सो^{१८} वेदगू^{१९} नरो इध, भवाभवे संगमिमं विमज्जा ।

सो वीततण्हो अनिघो निरासो, अतारि सो जातिजरंऽति ब्रूमीति ॥१२॥

मेत्तगूमाणवपुच्छा निर्दिठता ।

(६०—धोतकमाणवपुच्छा ५।६ (५))

पुच्छामि तं भगवा ब्रूहि मे तं (इच्चायस्मा धोतको),

वाचाभिकंखामि महेसि तुय्हं ।

तव सुत्वान निग्घोसं सिक्खे निब्बाणमत्तनो ॥१॥

तेन हातप्पं करोहि (धोतकाति भगवा) इधेव निपको सतो ।

इतो सुत्वान निग्घोसं सिक्खे निब्बाणमत्तनो ॥२॥

^१ C. ऽसि. ^२ M. नयं किञ्चि. ^३ M. संजानासि. ^४ M.

वाऽपि. ^५ M. निन्दं. ^६ C. सुकित्तिकं. ^७ Fsb. गोतम नूपधीकं.

^८ C., M. पजहेय्य. ^९ Fsb. मुनी. ^{१०} M. अत्थितं, अट्टिकं.

^{११-१२} M. नमस्सामनुसमच्च. ^{१३} Fsb. [भगवा] cf. 1045. .1079.

^{१४} C. आभिजञ्जां. M., B., N. अभिजञ्जा, Fsb. अभिजञ्जां.

^{१५} C. आतारि, M. अतरि. ^{१६} C., M. व. ^{१७} M. यो. ^{१८} C. °गु.

पस्सामहं देवमनुस्सलोके, अकिञ्चनं ब्राह्मणं इरियमानं ।
 तं तं नमस्सामि समन्तचक्खु^१, पमुञ्च मं सक्क कथं कथाहि ॥३॥
 ना^२हं गमिस्सा^३मि पमोचनाय, क^४थं कथि धोतक क^५ञ्चि लोके ।
 धम्मं चे सेसं आजानमानो, एवं तुवं ओघमिमं तरेसि ॥४॥
 अनुसास ब्र^६ह्मे करुणायमानो, विवेकधम्मं यमहं विजञ्जं ।
 यथाहं आकासोऽव अब्यापज्जमानो, इधेव सन्तो अमितो^७ चरेय्यं ॥५॥
 कित्थिस्सामि ते सन्तिं (धोतकाति भगवा) दिट्ठे^८ धम्मे अनीतिहं
 यं^९ विदित्वा सतो चरं तरे लोके विसत्तिकं ॥६॥
 तं चाहं^{१०} अभिवन्दामि महेसि सन्तिमुत्तमं ।
 यं विदित्वा सतो चरं तरे लोके विसत्तिकं ॥७॥
 यं किञ्चि संपजानामि (धोतकाति भगवा), उट्ठं अधो तिरियं चा^{११}पि मज्जे ।
 ए^{१२}तं विदित्वा^{१३} संगोऽति लोके, भवाभवाय माऽकासि तण्हंति ॥८॥

धोतकमाणवपुच्छा निट्ठता ।

(६१—उपसीवमाणवपुच्छा ५।७ (६))

एको अहं सक्क महन्तमोघं (इच्चायस्मा उपसीवो),
 अनिस्सितो नो विसहामि तारितुं ।
 आरम्मणं ब्रूहि समन्तचक्खु, यं निस्सितो ओघमिमं तरेय्यं^{१४} ॥१॥
 आकिञ्चञ्जं पेक्खमानो सतीमा (उपसीवाति भगवा),
 नत्थीति निस्साय तरस्सु ओघं ।
 कामे पहाय विरतो कथाहि, तण्हक्खयं रत्तमहा^{१५}भिपस्स ॥२॥

^१ C. °क्खुं. ^२ M. नोहं. ^३ M. सहिस्सामि, N. समीहामि. ^४ C., M. °कथी. ^५ M. किञ्चि. ^६ C. ब्रह्म. ^७ M. अब्या°, M., B. °पज्ज°, for °पज°. ^८ C., M. °य्य. ^९ Mss. Add व. ^{१०} C. सं°. ^{११} C. वाऽहं. ^{१२} C. वाऽपि. ^{१३} M. एते. ^{१४} C., Fsb-विदित्वान. ^{१५} N. तरेय्यं. ^{१६} R., B. नत्तमहाभिपस्स, C. नत्तमहाभि तपस्स, M., N.(म)—रत्तमहाभिपस्सं, (VI. °वस्सं). B.(M.)—तण्हक्खय रत्तमहं विपस्स.

सब्बेसु कामेसु यो वीतरागो (इच्चायस्मा उपसीवो),

आकिञ्चञ्ज निस्सितो हित्व^१मञ्जं ।

सञ्जाविमोक्खे^२ परमे विमुत्तो^३,

तिट्ठे^४ नु सो^५ तत्थ अनानुयायी^६ ॥३॥

सब्बेसु^७ कामेसु यो वीतरागो (उपसीवाति भगवा),

आकिञ्चञ्जं निस्सितो हित्वमञ्जं^८

सञ्जाविमोक्खे परमे विमुत्तो, तिट्ठेय्य सो तत्थ अनानुयायी ॥४॥

तिट्ठे^९ चे सो तत्थ अनानुयायी, पूगंउपि^{१०} वस्सानं^{११} समन्तचक्खु ।

तत्थेव सो मीति गिया विमुत्तो, भवेथ^{१२} विञ्जाणं तथाविधस्स ॥५॥

अच्ची^{१३} यथा वातवेगेन खित्तो^{१४} (उपसीवाति भगवा),

अत्थं प^{१५} लेति न उपेति संखं ।

एवं मुनी नामकाया विमुत्तो^{१६}, अत्थं पलेति न उपेति संखं ॥६॥

अत्थं गतो सो उदवा सो नत्थि, उदाहु वे सस्सतिया अरोगो ।

तं मे मुनि साधु वियाकरोहि, तथा हि ते विदितो एस धम्मो ॥७॥

अत्थं गतस्स न पमाण^{१७} मत्थि (उपसीवाति भगवा),

येन नं वज्जु^{१८} तं तस्स नत्थि ।

सब्बेसु धम्मेषु समूहतेसु समूहता वादप^{१९} थाउपि सब्बेउति ॥८॥

उपसीवमाणवपुच्छा निट्ठिता ।

(६२—नन्दमाणवपुच्छा ५१८ (७))

सन्ति लोके मुनयो^१ (इच्चायस्मा नन्दो), जना वदन्ति त^२ यिदं कथं मु^३ ।

आणूपपन्नं नो^४ मु^५ ति वदन्ति, उदाहु वे^६ जीवितेनूपपन्नं ॥१॥

न दिट्ठिया न मुतिया न आणेन^७, मुनीध नन्द कुसला वदन्ति ।

विमेनिकत्वा अनिधा निरासा, च^८ रन्ति ये ते मुनयोउति ब्रूमि ॥२॥

^१ C., M. हित्वा अञ्जं. ^२ M. ०विमुखे, ०विमोक्खे. ^३ M., N. ०धिमुत्तो. ^४—M. तिट्ठेय्य सो. ^५ M. ०धायि, ०वायि, ०तयि. ^६ ० नास्ति गाथा. ^७ C. तिट्ठेय्य. ^८ M. नास्ति. ^९ M. वस्सति, B. पूगानि वस्सानं. ^{१०} M., N. चवेथ. ^{११} M. अच्चि. ^{१२} M., N. खित्ता. ^{१३} C. फलेति. ^{१४} M. ०धिमुत्तो. ^{१५} C. ०मेति. ^{१६} M. वज्जुं. ^{१७} M. ०मधा, ०बत्था. ^{१८} M. Adds ति (छन्दः क्रमेणा) ^{१९} M. कस्सिदं, यदियं. ^{२०} C., M. सं. ^{२१} M. मुति नो. ^{२२} ० ते. ^{२३} M. adds सीलब्बतेनापि वदन्ति सुद्धि. ^{२४} M. वदन्ति.

ये केचिमे सम^१णब्राह्मणासे (इच्चायस्मा नन्दो),

दिट्ठे^२ सुतेनाऽपि वदन्ति सुद्धिं^३ ।

सीलव्वतेनापि वदन्ति सुद्धिं, अनेकरूपेण वदन्ति सुद्धिं^४ ।

कच्चिंसु ते भगवा^५ तत्थ यता^६ चरन्ता, अतारु जातिं च जरं च मारिस ।
पुच्छामि तं भगवा ब्रूहि मे तं ॥३॥

ये केचिमे समण ब्राह्मणासे (नन्दाति भगवा), दिट्ठे सुतेनापि वदन्ति सुद्धिं ।
सीलव्वतेनापि वदन्ति सुद्धिं, अनेकरूपेण वदन्ति सुद्धिं ।

किञ्चापि ते तत्थ यता चरन्ति^६, नातरिसु जातिजरंजति ब्रूमि ॥४॥

ये केचिमे समण ब्राह्मणासे (इच्चायस्मा नन्दो), दिट्ठे सुतेनापि वदन्ति सुद्धिं ।
सीलव्वतेनापि वदन्ति सुद्धिं, अनेकरूपेण वदन्ति सुद्धिं^३ ।

स^७चे मुनि ब्रूसि अनोघतिण्णे, अथ को चरहि देवमनुस्सलोके ।

अतारि जातिं च जरं च मारिस, पुच्छामि तं भगवा ब्रूहि मे तं ॥५॥

नाहं सब्बे समण^८ब्राह्मणासे (नन्दाति भगवा), जातिजराय^९ निवुताऽति ब्रूमि ।

येसीध^{१०} दिट्ठंज्व सुतं मुतं वा, सीलव्वतं वाति पहाय सब्बं ।

अनेकरूपंऽपि पहाय सब्बं, तण्हं परिञ्जाय अनासवा^{११}से ।

ते वे नरा ओघतिण्णाति ब्रूमि ॥६॥

एताभिनन्दामि वचो महेसिनो सुकित्तितं गोतमऽनूपधीकं ।

ये सीध दिट्ठंज्व.... पे०..... [1082].... अनासवासे ।

अहंऽपि ते ओघतिण्णाऽति ब्रूमीति ॥७॥

नन्दमाणवपुच्छा निट्ठिता ।

(६३—हेमकमाणवपुच्छा ५।६ (८))

ये मे पुब्बे वियाकंसु (इच्चायस्मा हेमको)

दुरं गोतमसासना^{१२} इच्चासि इति भविस्सति ।

सब्बं तं इतिहीतिहं । सब्बं तं तक्कवड्ढनं ॥१॥

^१ M. समणा०. ^२ Fsb—दिट्ठेन, N. दिट्ठसुतेनाऽपि. (M. 1080
b दिट्ठेव) ^३ M. सुद्धिं. ^४ Fsb. [भगवा] ^५ R. यता. ^६ M. वदन्ति.
^७ M. ते चे, ते च. ^८ C., M. समणा०. ^९ Fsb—जाती०. ^{१०} S.
येऽपिध, येऽमिध. ^{११} C. °ये. ^{१२} C. °नं, Fsb. (दुरं गोतमसासनं)

नाहं तत्थ अभिरमि^१

त्वं च मे धम्ममक्खाहि तण्हाणिघातनं^२ मुनि ।

यं विदित्वा सतो चरं तरे लोके विसत्तिकं ॥२॥

इध दिट्ठमुत्तमुत्तविञ्जातेमु^३ पियरूपेमु हेमक ।

छन्दराग विनोदनं निव्वाणपदमच्चुतं ॥३॥

एत्तदञ्जाय ये सता^४ दिट्ठ धम्माभिनिव्वुत्ता ।

उपसन्ता च ते सदा^५ तिण्णा लोके विसत्तिकं ॥४॥

हेमकमाणवपुच्छा निट्ठिता ।

(६४—तोदेय्यमाणवपुच्छा ५।१० (६))

यस्मिं कामा न वसन्ति^६ (इच्चायस्मा तोदेय्यो) तण्हा यस्म न विज्जति ।

कथं कथा च यो तिण्णो विमोक्खो तस्म कीदिमो ॥१॥

यस्मिं कामा न वसन्ति (तोदेय्याति भगवा) तण्हा यस्म न विज्जति ।

कथं कथा च यो तिण्णो विमोक्खो तस्म नापरो ॥२॥

निरासयो^७ सो उद आसमानो^८, पञ्जाणवा सो उद पञ्जाकप्पी ।

मुनि अहं मक्क यथा विज्जञ्जं, तं मे वियाचिक्ख समन्तच्चक्खु ॥३॥

निरासयो सो न सो आममानां, पञ्जाणवा सो न च पञ्जाकप्पी ।

एवंऽपि तोदेय्य मुनिं विजान, अक्किञ्चनं कामभवे असन्तंऽति ॥४॥

तोदेय्यमाणवपुच्छा निट्ठिता ।

(६५—कप्पमाणवपुच्छा ५।११ (१०))

मज्झे सरस्मिं^९ तिट्ठतं (इच्चायस्मा कप्पो) ओघे^{१०} जाते महब्भये ।

जरामच्चुपरेतानं दीपं पब्रूहि मारिस ।

त्वं^{११} च मे दीपमक्खाहि^{१२} यथयिदं^{१३} नापरं सिया ॥१॥

^१ Mss. मि Fsb. (नाहं तत्थ अभिरमि.) ^२ C. तण्हाय नि०, M. °निघातनं. ^३ C. दिट्ठमुत्तं मुत्तं वि°, M. दिट्ठं मुत्तं मुत्तं वि°, Fsb-°मुत्तं. (विञ्जातेमु.) ^४ M. सिता. ^५ N. (सदा =सब्बदा.) C. ते दसा, M. ये सता. ^६ M. सवन्ति. ^७ C., M., Fsb-निराससो, (cf. 369e.) N. निरासंसो. (1091.) ^८ M. आसमानो. ^९ M. °स्मि. ^{१०} M. ओघजाते. ^{११} M. तं. ^{१२} C., M. विसम०. ^{१३} सिंहलहस्त० Fsb-यथा यिदं.

मज्जे सरस्मि तिट्ठतं (कप्पाति भगवा) ओघे जाते महब्भये ।
 जरामच्चुपरेतानं दीपं पब्रूमि कप्प ते ॥२॥
 अकिच्चनं अनादानं एतं दीपं अनापरं ।
 निब्बाणं इति नं ब्रूमि जरामच्चुपरिक्खयं ॥३॥
 एत^१दञ्जाय ये सता दिट्ठधम्माभिनिब्बुता ।
 न ते मारवसानुगा न ते मारस्स पट्ठगूजति^२ ॥४॥

कप्पमाणवपुच्छा निट्ठिता ।

(६६—जतुकर्णिणमाणावपुच्छा ५।१२ (११))

सुत्वानज्झं वीरमकामकामिं^३ (इच्चायस्मा जतुकणी^४),
 ओघातिगं पुट्ठुमकाममागमं ।
 सन्ति^५पदं ब्रूहि सहाज^६नेत्त,
 यथातच्छं भगवा ब्रूहि मे तं ॥१॥
 भगवा हि कामे अभिभुय्य इरियति, आदिच्चोऽव पठविं तेजि^७ तेजसा^८ ।
 परित्तपञ्जास्स मे भूरिपञ्ज, आचिक्ख धम्मं यमहं विजञ्जं ।
 जातिजराय^९ इध त्रिप्पहानं ॥२॥
 कामेसु विनय^{१०}गेधं (जतुकणीति भगवा) नेक्खम्मं दट्ठु^{११}खेमतो ।
 उग्गहीतं निरत्तं वा मा ते विज्जित्थ^{१२}किञ्चनं ॥३॥
 य पुब्बे तं विसो^{१३}सेहि पच्छा ते माऽहु किञ्चनं ।
 मज्जे चे नो गहेस्ससि उपसन्तो चरिस्ससि ॥४॥
 सब्बतो नामरूपस्मि वीतगेधस्स ब्राह्मण ।
 आसवाऽस्स^{१४} न विज्जन्ति येहि मच्चुवसं वजेऽति ॥५॥

जतुकर्णिणमाणावपुच्छा निट्ठिता ।

१ C. ये तं. २ C. पण्डू, M. पठू. N. (C., M.) पट्ठू.
 ३ C., M. वीर अकामकामि. ४ C., M. ञ्णि. ५ Fsb—सन्ती°. ६ C.,
 M. सहज°. ७ C. तेऽपि. ८ Fsb. (आदिच्चो.....तेजसा.)
 ९ Fsb—जाती°. १० C. विनेय, Fsb. (व्याख्या) °नेय्य. ११ M. बट्ठं.
 १२ M. विजि°, C. विज्ज°. १३ M. विसा°. १४ M. आसवऽस्स.

(६७—भद्राविधमाणवपुच्छा ५।१३ (१२))

ओकं^१ जहं तण्ह^२ च्छिदं अनेजं (इच्चायस्मा भद्रावुधो),
नन्दिजहं^३ ओघतिण्णं विमुत्तं ।

कप्पंजहं अभियाचे सुमेघं,

सुत्वान नागस्स अपनमिस्सन्ति^४ इतो ॥१॥

नाना जना जनपदेहि संगता, तत्र वीर^५ वाक्यं अभिकंखमाना ।

तेसं तुवं साधु वियाकरोहि, तथा हि ते विदितो एस धम्मो ॥२॥

आदानतण्हं विनयेथ सब्बं (भद्रावुधाति भगवा),

उद्धं अधो तिरियं चापि^६ मज्जे ।

यं यं हि लोकास्मि^७ उपादियन्ति,

तेनेव मारो अन्वेति जन्तुं ॥३॥

तस्मा पजानं न उपादियेथ, भिक्खु सतो किञ्चनं सब्बलोके ।

आदानसत्ते इति पेक्खमानो, पजं इमं मच्चुधेय्ये^८ विसत्तंजति ॥४॥

भद्राविधमाणवपुच्छा निट्ठता ।

(६८—उदयमाणवपुच्छा ५।१४ (१३))

झारियं विरजमासीनं (इच्चायस्मा उदयो) कतकिच्चं अनासवं ।

पारगुं सब्बधम्मानं अत्थि पञ्हेन आगमं ।

अञ्जा^९ विमोक्खं पब्रूहि अविज्जाय पभेदनं ॥१॥

पहानं कामच्छन्दानं^{१०} (उदयाति भगवा) दोमनस्सान चूभयं ।

थीनस्स च^{११} पनूदनं^{१२} कुक्कुच्चानं निवारणं ॥२॥

उपेक्खा^{१३} सतिसंमुद्धं धम्मतक्कपुरेजवं ।

अञ्जाविमोक्खं पब्रूमि अविज्जाय पभेदनं ॥३॥

किं^{१४} सु संयोजनो लोको किं सु तस्स विचारणं^{१५} ।

किम्सस्स विप्पहानेन निब्बाणं इति वुच्चति ॥४॥

^१ M. ओघं°. ^२ C. कण्ह°. ^३ M. नन्दिज्जहं, कप्पज्जहं.

^४ M. अपलामिस्सन्ति. ^५ M. चीरं. ^६ C., M. वाऽपि. ^७ M. °स्मि.

^८ M. °धेय्यं. ^९ M. अञ्जाविमोक्खं, अञ्जां°. ^{१०} M. कामच्छन्दानं. ^{११} C.,

M. नास्ति ^{१२} M., Fsb—पनूवनं. ^{१३} C. उपेक्खा°. ^{१४} M. कि.

नन्दी^१संयोजनो लोको वितक्कस्स विचारणा^२ ।
 तण्हाय विप्पहानेन निब्बाणं इति वुच्चति ॥५॥
 कथं सतस्स चरतो^३ विञ्जाणं उपरुज्झति ।
 भगवन्तं^४ पुट्ठुमागम्म^५ तं सुणोम वचो तव ॥६॥
 अज्झत्तं च वहिद्धा च वेदनं नाभिनन्दतो ।
 एवं सतस्स चरतो विञ्जाणं उपरुज्झतीति ॥७॥

उदयमाणवपुच्छा निट्ठता ।

(६६—पोसालमाणवपुच्छा ५।१५ (१४))

यो अतीतं आदिसति^६ (इच्चायस्मा पोसालो) अनेजो^७ छिन्नसंसयो ।
 पारगुं सब्बधम्मनं अत्थि पम्हेन आगमं ॥१॥
 विभूतरूपसञ्चिस्स सब्बकायप्पहायिनो^८ ।
 अज्झत्तं च वहिद्धा च नत्थि किञ्चीति पस्सतो ।
 ञ्जाणं सक्कानुपुच्छामि कथं नेय्यो तथाविधो ॥२॥
 विञ्जाणट्ठितियो सब्बा (पोसालाति भगवा) अभिजानं तथागतो ।
 तिट्ठन्तमेनं जानाति विमुत्तं तप्परायणं ॥३॥
 आकिञ्चञ्जासंभवं^९ जत्त्वा^{१०} नन्दी^{११} संयोजनं इति ।
 एवमेव^{१२} मभिञ्जाय ततो तत्थ विपस्सति ।
 एतं^{१३} ञ्जाणं तथं तस्स^{१४} ब्राह्मणस्स वुसीमतोऽति ॥४॥

पोसालमाणवपुच्छा निट्ठता ।

(७०—मोघराजमाणवपुच्छा ५।१६ (१५))

द्वाहं सक्कं अपुच्छिस्सं^{१५} (इच्चायस्मा मोघराजा) न मे व्याकासि चक्खुमा ।
 याव तनियं च^{१६} देविमि^{१७} व्याकरोतीति^{१८} मे सुत्तं ॥१॥

^१ C., M., Fsb—°णा, °णो. ^२ N. °मागम्हा. ^३ M. नन्दि°.
^४ M. °णा, °णो. ^५ C. सरतो. ^६ M. Fsb—भवन्तं. ^७ M. आदिस्सति.
^८ हस्तलेखे अनेज्जो. ^९ M. °पहायिनो. ^{१०} B. आकिञ्चञ्ज°. ^{११} C.
 Fsb—नास्ति. ^{१२} M. नन्दि. ^{१३} M. एवमेत°. ^{१४} M. एवं. ^{१५} C.
 तत्थ. ^{१६} C. °स्स. ^{१७} M. व०. ^{१८} M. ब्या°.

अयं लोको परो^१ लोको ब्रह्मलोको सदेवको ।
 दिदृ^२ ते नाभिजानामि^३ गोतमस्स यसस्सिनो ॥२॥
 एवं^४ अभिक्कन्तदस्साविं अत्थि पञ्हेन आगमं ।
 कथं लोकं अवेक्खन्तं मच्चुराजा न पस्सति^५ ॥३॥
 सुञ्जातो लोकं अवेक्खस्सु मोघराज^६ सदा सतो ।
 अत्तानुदिदृ^७ ऊहच्च^८ एवं मच्चुतरो सिया ।
 एवं लोकं अवेक्खन्तं मच्चुराजा न पस्सतीति ॥४॥

मोघराजमाणवपुच्छा निदृष्टता ।

(७१—पिंगियमाणवपुच्छा ५।१७ (१६))

जिण्णोऽहमस्मि अवलो वीतवण्णो (इच्छायस्मा पिंगियो) ।
 नेता न सुद्धा सवनं न फामु ।
 माहं नस्सं मोमुहो अन्तराय^८ ।
 आचिक्खधम्मं यमहं विजञ्जं ।
 जातिजराय^६ इध विप्पहानं ॥१॥
 दिस्वान रूपेसु विहञ्जामाने (पिंगियाति भगवा) ,
 रूपन्ति रूपेसु जना पमत्ता ।
 तस्मा तुवं पिंगिय अप्पमत्तो ,
 जहस्सु रूपं अपुनब्भवाय ॥२॥
 दिसा चतस्सो विदिमा चतस्सो , उद्धं अधो दस दिसता^{१०} इमायो ।
 न तुय्हं^{११} अदिदृ^२ अमुतं^{१२} मुतं वा ,
 अथो^{१३} अविञ्जातं^{१४} किञ्च^{१५} नमत्थिलोके ।
 आचिक्ख धम्मं यमहं विजञ्जं ,
 जातिजराय इध विप्पहानं ॥३॥

^१ C., M. परलोको. ^२ M. दिदृ. ^३ M. °जानाति. ^४ C. Fsb-
 एतं. ^५ C. Fsb-तीऽति. ^६ C., M. Fsb. °राजा. ^७ M. उहच्च.
^८ M. °रायं. ^९ Fsb-°जातो. ^{१०} M., N., Fsb-दिसा. ^{११} C.
 तुय्ह. ^{१२} M., N., C. असुतं, अमुतं. Fsb-असुतामुतं वा. ^{१३} M. नास्ति
^{१४} C. °ऽविञ्जातं (Metricausa.) ^{१५} Fsb-किञ्चनं, N. किञ्चि
 नत्थि. M. किञ्चनं, किञ्चिनं.

तण्हाधिपन्ने मनुजे पेक्खमानो (पिंगियाति भगवा) ,
सन्ताप जाते जरसा परेते ।

तस्मा तुवं पिंगियो अप्पमत्तो ,
जहस्सु तण्हं अपुनग्ग्वायाति ॥४॥

पिंगियमाणवपुच्छा निट्ठता ।

(७२—पारायणसुत्तं ५।१८)

इदमवोच भगवा मगधेमु विहरन्तो पासाणके चेतिये, परिचारक^१सोळमानं ब्राह्मणानं अज्झिट्ठो पुट्ठो^२ पुट्ठो^३ पञ्हे व्याकासि^४ । एकमेकस्स चेज्जपि^५ पञ्हस्स अत्थं अज्जाय धम्मं^६ अज्जाय^७ धम्मानुधम्मं पटिपज्जेय्य, गच्छेय्येव, जरामरणस्स पारं । पारंगमनीया इमे धम्माज्जि तस्मा इमस्स धम्मपरियायम्म पारायणं त्वेव अधिवचनं ।

अजितो तिस्समेत्तेय्यो पुण्णको अथ मेत्तगू ।
धोतको उपसीवो च नन्दो च अथ हेमको ॥१॥
तोदेय्यकप्पा दुभयो जानुकण्णी च पण्डितो ।
भद्रावुधो उदयो च पोसाळो चापि ब्राह्मणो ।
मोघराजा च मेधात्री पिंगियो च महा इमि ॥२॥
एते बुद्धं उपागच्छुं^८ संपन्नचरणं इमि ।
पुच्छन्ता निपुणे पञ्हे बुद्धसेट्ठं उपागमुं ॥३॥
तेसं बुद्धो व्याकामि^९ पञ्हे पुट्ठो यथातथं ।
पञ्हानं वेय्याकरणेन^{१०} तोसेमि ब्राह्मणे मुनि ॥४॥
ते तोसिता चक्खुमता बुद्धेनादिच्चवन्धुना ।
ब्रह्मचरियमच्चरिमुं^{११} वरपज्जास्स सन्तिके ॥५॥
एकमेकस्स पञ्हस्स यथा बुद्धेन देसितं ।
तथा यो पटिपज्जेय्य गच्छे पारं अपारतो ॥६॥
अपारा पारं गच्छेय्य भावेन्तो मग्गमुत्तमं ।
मग्गो सो^{१२} पारं गमनाय^{१३} तस्मा पारायणं इति ॥७॥

१ C. Fsb—वारक°. २ M. नास्वि ३ M. पञ्हं व्याकासि. ४ M. नास्ति ५ M. नास्ति ६ M. गच्छुं. ७ M. ब्या° Fsb—वियाकासि. ८ Fsb—वेय्याकरणे. ९ M. अचा°. १० C. Fsb. (सो) ११ C. पारगम°. १२ C. पारायणं इति ॥७॥

पारायणमनुगायिस्सं (इच्छायस्मा पिंगियो)

यथा^१ अट्क्खि तथा अक्खासि^२ विमलो भूरिमेधसो ।

निक्कामो^३ निब्बनो^४ नाथो^५ किस्स हेतु मुसा^६ भणे ॥८॥

पहीनमलमोहस्स मानमक्खप्पहायिनो ।

हन्दाहं कित्तयिस्सामि गिरं वण्णूपमंहितं ॥९॥

तमोनुदो बुद्धो समन्तचक्खु, लोकन्तगू सब्बभवातिवत्तो ।

अनासवो सब्बदुक्खप्पहीनो, सच्चव्हयो ब्रह्मे^७ उपासितो मे ॥१०॥

दिजो यथा कुब्बनकं पहाय, बहुप्फलं काननं आवसेय्य ।

एवंज्पहं अप्पदस्से^८ पहाय, महोदाधिं हंसरिवज्ज्जपत्तो^९ ॥११॥

ये ज्मे पुब्बे वियाकंसु हुरं गोतमसासना “इच्छासि, इति भविस्सति” ।

सब्बं तं इतिहीतिहं सब्बं तं तक्कवड्डनं ॥१२॥

एको^{१०} तमनुदासी^{११} नो जातिमा^{१२} सो पभंकरो ।

गोतमो भूरिपञ्जाणो गोतमो भूरिमेधसो ॥१३॥

यो मे धम्ममदेसेसि^{१३} सन्दिट्टिकमकालिकं ।

तण्हक्खयमनीतिकं यस्स नत्थि उपमा क्वचि ॥१४॥

किं नु^{१४} तम्हा विप्पवसज्जि^{१५} मुहुत्तमपि पिंगिय^{१६} ।

गोतमा भूरिपञ्जाणा^{१७} गोतमा भूरिमेधसा^{१८} ॥१५॥

यो ते धम्ममदेसेसि सन्दिट्टिकमकालिकं ।

तण्हक्खयमनीतिकं यस्स नत्थि उपमा क्वचि ॥१६॥

नाहं तम्हा विप्पवसामि मुहुत्तमपि ब्राह्मण ।

गोतमा भूरिपञ्जाणा गोतमा भूरिमेधसा ॥१७॥

यो मे धम्ममदेसेसि सन्दिट्टिकमकालिकं ।

तण्हक्खयमनीतिकं यस्स नत्थि उपमा क्वचि ॥१८॥

पस्सामि नं मनसा चक्खुनाज्ज^{१९}, रत्तिदिवं ब्राह्मण अप्पमत्तो ।

नमस्समानो विवसेमि रत्ति, तेनेव^{२०} मज्जामि अविप्पवासं^{२१} ॥१९॥

^१ M. तथा. ^२ M. यथादक्खि तथाक्खासि Fsb—(यथा...अक्खासि)

^३ B. निक्कामो निक्खामो. ^४ M. निप्पुनो, निब्बनो. ^५ M., N. नागो.

^६ C., M. नास्ति. ^७ C., M. Fsb. ब्रह्म. ^८ M. °दसे. ^९ M. हंसो

रिवज्ज्जपत्तो. ^{१०} C. एसो. ^{११} C. °नुबोसीनो. ^{१२} M. जुतिमा. ^{१३} C.

धम्मं देसेसि. ^{१४} M. न. ^{१५} C. °वस्सी, M. °वसति. ^{१६} C. पूजये,

°यो. ^{१७} M. °णो. ^{१८} C., M. °सो. ^{१९} M. °च. ^{२०} C.

येनेव. ^{२१} M. °वासि.

सद्धा च पीती च मनो सती च , नापेत्ति^१ मे गोतमसासनह्मा ।
 यं यं दिसं वजति भूरिपञ्चो , स तेन तेनेव नतोऽहमस्मि ॥२०॥
 जिण्णस्स मे दुब्बलयामकस्स , तेनेव कायो न पलेति^२ तत्थ ।
 संकप्पयत्ताय^३ वजामि निच्चं , मनो हि मे ब्राह्मण तेन युत्तो ॥२१॥
 पंके सयानो^४ परिफन्दमानो दीपा दीपं उपप्लवि^५ ।
 अथऽद्दसांसि संबुद्धं ओघतिण्णमनासवं^६ ॥२२॥
 यथा अह् वक्कलि मुत्तसद्धो ,

भद्रावुधो आळविगोतमो च ।

एवमेव^७ त्वंऽपि पमुच्चस्सु^८ सद्धं ,

गमिस्ससि त्व^९ पिगियमच्चुधेय्यपारं^{१०} ॥२३॥

एस भिय्यो पसीदामि सुत्वान मुनिनो वचो ।

विवत्तच्छट्ठो^{११} संबुद्धो अखिलो पटिभानवा^{१२} ॥२४॥

अधिदेवे अभिञ्जाय सब्बं वेदि परोवरं ।

पञ्चानन्तकरो सत्था कंखोनं पटिजानतं^{१३} ॥२५॥

असंहीरं असंकुप्पं यस्स नत्थि उपमा क्वचि ।

अद्धा गमिस्सामि न मेऽत्थ कंखा ,

एवं मं घारेहि^{१४} अधिमुत्तचित्तं^{१५} ॥२६॥

पारायणवग्गो निट्ठितो ।

निट्ठितो सुत्तनिपातो

अट्ठभाणवारपरिमाणाय पाळिया ।

^१ C. नापेत्त, M. नामे किं. Fsb—नामेन्ति. ^२ B. मरेति, पलेति.

^३ C., M. °घन्ताय. ^४ Fsb—(सयानो). ^५ M. उपप्लवि, C. उप्पलवि.

^६ तथा Fsb—नास्ति. °तिणं. ^७ एवं त्वं. ^८ M. पमुच्चस्सु, C., Fsb.—

पमुच्चयस्सु. ^९ Fsb—(त्वं). ^{१०} M. मच्चुधेय्यस्स पारं. ^{११} M. विवट्ट°.

^{१२} C., M. °भाणवा. ^{१३} C. परिजानकं. ^{१४} M. Fsb—पघारेहि

नास्ति—मं, C. घारेहि नास्ति—मं. ^{१५} C. Fsb—अवित्तचित्तं.

PRINTED BY M. N. PANDEY AT THE A. L. J. PRESS, ALLAHABAD
AND PUBLISHED BY UTTAM BHIKSHU, RANGOON
